

**T.C.
GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

**YÜKSEK
LİSANS
TEZİ**

**DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ'NÜN (WIPO)
HUKUKİ YAPISI VE BÜNYESİNDEKİ TAHKİM
SÜRECİNİN İŞLEYİŞİ**

MEHMET BIYIKLI

**ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

MAYIS 2018

**DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ'NÜN (WIPO) HUKUKİ YAPISI VE
BÜNYESİNDEKİ TAHKİM SÜRECİNİN İŞLEYİŞİ**

Mehmet BIYIKLI

**YÜKSEK LİSANS TEZİ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
DEVLETLER ÖZEL HUKUKU BİLİM DALI**

**GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ**

MAYIS 2018

Mehmet BIYIKLI tarafından hazırlanan “Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü’nün (WIPO) Hukukî Yapısı ve Bünyesindeki Tahkim Sürecinin İşleyişi” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ ile Gazi Üniversitesi Özel Hukuk Anabilim Dalında Devletler Özel Hukuku Bilim Dalı YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Danışman: Prof. Dr. Vahit DOĞAN

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Antalya Bilim Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Başkan : Prof. Dr. F. Bilge TANRIBİLİR

Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Çankaya Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Üye : Doç. Dr. Musa AYGÜL

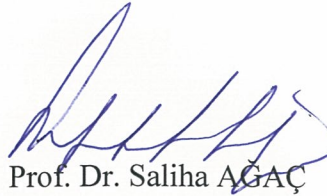
Milletlerarası Özel Hukuk Anabilim Dalı, Yıldırım Beyazıt Üniversitesi

Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum.

Tez Savunma Tarihi: 24/05/2018

Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini onaylıyorum.

Prof. Dr. Saliha AĞAÇ

Enstitü Müdürü

ETİK BEYAN

Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmada;

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmada yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu,

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Mehmet BIYIKLI

24/05/2018

DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ'NÜN (WIPO) HUKUKİ YAPISI VE
BÜNYESİNDEKİ TAHKİM SÜRECİNİN İŞLEYİŞİ
(Yüksek Lisans Tezi)

Mehmet BIYIKLI

GAZİ ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Mayıs 2018

ÖZET

İletişim sektöründe yaşanan baş döndürücü gelişmeler, dünyayı küçük bir köye dönüştürürken başta ekonomi olmak üzere siyaset, ticaret ve bilim alanlarında toplumlararası etkileşimi hızlandırmaktadır. Toplumlararası etkileşim, ilişkilerin karmaşıklığında birtakım uyuşmazlıklara teşnedir. Dünya ölçeğinde yaşanan teknolojik gelişmeler uluslararası ticareti de etkilemekte, gelişmeleri müteakiben uyuşmazlıklar da gündeme gelmektedir. Uluslararası unsurlu ticari uyuşmazlıkların çözümünde taraflar, zaman kaybına uğramaksızın adilane bir çözüm yoluna ihtiyaç duymaktadırlar. Fikrî mülkiyet uyuşmazlıkları başta olmak üzere ticari uyuşmazlıkların çözümünde WIPO bünyesindeki tahkim süreci önemli bir yer tutmaktadır. Bu nedenle WIPO tahkim çerçevesinin ortaya konulmasında, gerek teori gerekse uygulama itibarıyla, fayda mülahaza edilmektedir. WIPO tahkiminin işleyişi ve özellikleri ifade edilmek suretiyle taraflara diğer tahkim müesseseleri ile mukayese etme imkânı da sunulabilecektir. Tez çerçevesinde öncelikle WIPO'nun kuruluşu, statüsü, teşkilâtlanma biçimi ve organları değinilecektir. WIPO'nun görev ve işlevleri takdim edildikten sonra WIPO bünyesinde uygulanan tahkim sürecine geçilmesi yöntem olarak benimsenecektir. Gittikçe önemi artan fikrî mülkiyet konusundaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere uluslararası ticarî uyuşmazlıkların çözümünde göz ardı edilmemesi gereken bir alternatif olarak WIPO tahkim sürecinin işleyişinden bahsedilecektir. Dolayısıyla WIPO'nun hukuki yapısının incelenmesini müteakiben tahkimin işleyişinin anlatılması, sürecin açık bir biçimde anlaşılmasını sağlayarak hukuki ilişkinin ve çerçevenin net bir şekilde ortaya konulmasına hizmet edecektir. Nitekim WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezinin WIPO bünyesinde bir idari birim olarak örgütlenmesi, tespit edilen yöntemin uygunluğuna işaret etmektedir. Neticede teorik araştırmacılara ve uygulayıcılara çalışmalarında metodolojik çerçevesi netlik arz eden bir çalışma sunulacaktır.

Bilim Kodu : 51301 Milletlerarası Özel Hukuk
Anahtar Kelimeler: WIPO, Tahkim, WIPO Tahkimi, WIPO Tahkim Kuralları.
Sayfa Adedi : 137
Tez Danışmanı : Prof. Dr. Vahit DOĞAN

THE LEGAL STRUCTURE OF WORLD INTELLECTUAL PROPERTY
ORGANIZATION (WIPO) AND THE FUNCTIONAL PROCESS OF ARBITRATION
WITHIN
(M. Sc. Thesis)

Mehmet BIYIKLI

GAZİ UNIVERSITY
GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCES
May 2018

ABSTRACT

The dizzying developments experienced in the communication sector are transforming the world into a small one, accelerating inter-societal interactions in politics, trade and science, especially in the economy. Interaction between communities is related to some disagreements in the complexity of relations. Technological developments in the scale of the world affect international trade, and disagreements also come to the fore after development. Parties to the solution of international commercial disputes need a fair solution without losing time. The arbitration process within the WIPO has an important place in the solution of commercial disputes, especially intellectual property disputes. For this reason, it is considered useful in the presentation of the WIPO arbitration framework, both theory and practice. It will also be possible to compare parties with other arbitration institutions by expressing the function and characteristics of the WIPO arbitration. In the framework of the thesis, firstly the organization, status, organizational form and organs of WIPO will be mentioned. Once the functions and functions of WIPO have been introduced, it will be adopted as the method of proceeding to the arbitration process applied in WIPO. The workings of the WIPO arbitration process will be mentioned as an alternative that should not be ignored in the solution of international commercial disputes, including increasingly intellectual property disputes. Therefore, following the examination of the legal structure of WIPO, the explanation of the functioning of the arbitration will serve to clarify the legal relationship and the frame clearly by ensuring that the process is clearly understood. As a matter of fact, the organization of the WIPO Arbitration and Mediation Center as an administrative unit within the WIPO, indicates the appropriateness of the method established. As a result, a methodological framework of clarity will be presented to theoretical researchers and practitioners.

Science Code : 51301 Private International Law
Key Words : WIPO, Arbitration, WIPO Arbitration, The Rules of WIPO Arbitration
Page Number : 137
Supervisor : Prof. Dr. Vahit DOĞAN

İÇİNDEKİLER

	Sayfa
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vi
ŞEKİLLER LİSTESİ KISALTMALAR	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO) ve GENEL İTİBARIYLA BÜNYESİNDEKİ TAHKİM YAPILANMASI

I. WIPO'NUN TARİHÇESİ VE STATÜSÜ	5
II. WIPO'NUN İŞLEVİ	9
III. WIPO'NUN ÖRGÜTLENMESİ	13
A. Genel Kurul	14
B. Konferans	15
C. Koordinasyon Kurulu	16
D. Uluslararası Büro	16
IV. TAHKİM VE WIPO TAHKİMİNE GENEL BAKIŞ	18
A. Tahkiminin Genel Karakteri	18
B. WIPO Tahkiminin Mahiyeti	22
C. WIPO Tahkiminin Organları	24
1. Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi	25
2. Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi	30
3. Tahkim Danışma Komisyonu	30
D. WIPO Uyuşmazlık Çözümünde Tahkim	31
1. WIPO Tahkim Usûlü	31
2. WIPO Tahkiminin Uygulanabilirliği	33

Sayfa

E. WIPO'da Öngörülen Diğer Uyuşmazlık Çözüm Yolları	34
1. Hızlandırılmış Tahkim Usûlü	34
2. Arabuluculuk-Tahkim	35
3. WIPO ICANN Tahkimi.....	36
4. Uzman Tespiti.....	38
F. WIPO Tahkiminin Başlangıcı	39
1. Tahkim Talebi	39
2. Tahkim Talebine Cevap	42
3. Tahkimin Süresi	43
G. Hakem Mahkemesinin Oluşumu.....	46
1. Hakem Sayısı	47
2. Hakem Seçim Usûlü	48
a. Tek Hakem Seçimi	48
b. Üç Hakem Seçimi.....	49
c. Liste Usûlü	50
d. Hızlandırılmış Kurallarda Seçim	51
3. Hakemin Atanmadan İbrası	52
4. Yeniden Hakem Seçimi	52
5. Hakem Mahkemesinin Eksilmesi	53
Ğ. Hakemlerin Hukukî Statüsü.....	55
1. Hakemlerin Vatandaşlığı.....	55
2. Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı	56
3. Hakemin Görevi Kabulü.....	58
4. Hakemin Reddi	58
5. Hakemlerin Yetkileri Hakkında Karar Vermeleri.....	60

İKİNCİ BÖLÜM

WIPO TAHKİMİNİN İŞLEYİŞİ

I. TAHKİM YARGILAMASININ YÜRÜTÜLMESİ.....	63
A. Hakem Mahkemesinin Genel Yetkileri	63
B. Dava ve Cevap Dilekçeleri.....	64
C. İddia ve Savunmaların Değiştirilmesi.....	67
D. Tahkim Yeri	67
E. Tahkim Dili	69
F. Geçici Koruma Tedbirleri	70
G. Deliller	74
1. Deneyler	76
2. Keşif.....	77
3. Kararlaştırılan Açıklama ve Modeller	78
4. Tanık.....	78
5. Bilirkişi.....	80
Ğ. Tahkimde Uygulanacak Hukuk.....	82
1. Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk	82
2. Tahkim Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk.....	84
3. Tahkimin Esasına Uygulanacak Hukuk.....	85
II. GİZLİLİK.....	88
A. Gizliliğin Mahiyeti	90
B. Tahkimin Gizliliği.....	92
C. Tahkim Yargılamasında Yapılan Açıklamaların Gizliliği.....	94
D. Hakem Kararının Gizliliği	94
III. ÜCRET VE MASRAFLAR	96
A. Ücretler	96

	Sayfa
1. Merkez'e Ödenecek Ücretler	96
a. Kayıt Ücreti	96
b. İdari Ücret	97
2. Hakem Ücretleri	99
B. Masraflar	100
C. Avanslar	102
IV. WIPO TAHKİMİNİN SONA ERMESİ	105
A. Nihaî Hakem Kararı	105
1. Nihaî Hakem Kararının Şekli ve İçeriği	106
2. Nihaî Hakem Kararının Verilme Süresi	108
3. Nihaî Hakem Kararının Etkisi	110
4. Nihaî Hakem Kararına Karşı Başvuru Yolu	111
B. Sulh Yolu	112
C. Yargılamanın Gereksiz Hale Gelmesi	113
D. Yargılamaya Tarafların Katılmaması	114
E. Diğer Nedenler	115
SONUÇ	117
KAYNAKLAR	125
EKLER	135
EK-1. Tahkim usûlü ile hızlandırılmış tahkim usûlü arasındaki farklar	136
ÖZGEÇMİŞ	137

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil	Sayfa
Şekil 1.1. WIPO Uyuşmazlık Başvurularının Konularına Göre Dağılımı	27
Şekil 1.2. WIPO Uyuşmazlık Başvurularının Sektörlere Göre Dağılımı	28
Şekil 1.3. WIPO Tahkim Uyuşmazlıklarının Sonuca Dair Dağılımı	29

KISALTMALAR

Kısaltmalar

Açıklamalar

AAA	Amerikan Tahkim Kurumu/American Arbitration Association
AB	Avrupa Birliği
ADNDRC	Asian Domain Name Dispute Resolution Centre/Asya Alan Adı Uyuşmazlık Çözüm Merkezi
ADR forum	National Arbitration Forum/Ulusal Tahkim Forumu
BIRPI	The "Bureauz Internationaux Reunis pour la protection de la Propriete Intellectuelle/Uluslararası Fikrî Mülkiyet Hakları Koruma Bürosu
Bkz	Bakınız
BM	Birleşmiş Milletler Teşkilâtı
BTHAE	Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü
C	Cilt
CAC-ACİD	The Czech Arbitration Court - Arbitration Center for Internet Disputes/Çek Tahkim Mahkemesi, İnternet Uyuşmazlıkları Çözüm Merkezi
CAS	Court of Arbitration for Sport/Spor Tahkim Mahkemesi
DPT	Devlet Plânlama Teşkilâtı
DTÖ	Dünya Ticaret Örgütü
GATT	Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması/General Agreement on Tariffs and Trade
ICANN	İnternet Tahsisli İsimler ve Numaralar Kuruluşu/The International Corporation for Assigned Names and Numbers
ICC	International Chamber of Commerce/Milletlerarası Ticaret Odası

Kısaltmalar**Açıklamalar**

ICSID	Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi/International Centre for Settlement Investment Disputes
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü/International Labour Organization
IMF	Uluslararası Para Fonu/International Monetary Fund
ISTAC	İstanbul Tahkim Merkezi
İSO	İstanbul Sanayi Odası
İTO	İstanbul Ticaret Odası
LCIA	Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi/ The London Court of International Arbitration
M	Madde
MTK	Milletlerarası Tahkim Kanunu
RUDRP	İnternet Alan Adlarına İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Yeknesak Kurallara İlişkin Usul Kuralları/ Rules for Uniform Domain Name Dispute Policy
S	Sayfa
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
TOBB	Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği
TPE	Türk Patent Enstitüsü
UDRP	Uniform Domain Name Dispute Policy/ İnternet Alan Adlarına İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Yeknesak Kurallar
UNCITRAL	BM Uluslararası Ticaret Hukuk Komisyonu/ United Nations Commissions on International Trade Law
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı/United Nations Educational, Scientific and Cultural Organization

Kısaltmalar**Açıklamalar****WIPO**

Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü/The World
Intellectual Property Organization

WIPO

Konferans

WIPO

Koordinasyon Kurulu

WIPO

Genel Kurul

GİRİŞ

İletişim sektöründe yaşanan baş döndürücü gelişmeler, dünyayı küçük bir köye dönüştürürken başta ekonomi olmak üzere siyaset, ticaret ve bilim alanlarında toplumlararası etkileşimi hızlandırmaktadır. Toplumlararası etkileşim, ilişkilerin karmaşıklığında birtakım uyuşmazlıklara teşnedir. Nitekim dünya ölçeğinde yaşanan teknolojik gelişmeler, uluslararası ticareti de etkilemekte, gelişmeler ile birlikte uyuşmazlıklar da gündeme gelmektedir. Uluslararası unsurlu ticarî uyuşmazlıkların çözümünde taraflar, zaman kaybına uğramaksızın adilâne bir çözüm yoluna ihtiyaç duymaktadırlar.

Teknolojik yeniliklerin eşlik ettiği iletişim alanındaki gelişmeler, fikrî haklara konu unsurların küreselleşme sürecinin etkisiyle sınır ötesine yayılması neticesinde, millî sınırlar dâhilinde millî kanunlarla fikrî hakların korunmasının dışında, uluslararası ölçekte de bir korumayı zaruri kılmaktadır.

Uluslararası ticarî uyuşmazlıkların yargı organları dışında arzu edildiği üzere, hızlı ve adil bir şekilde çözümlenmesi noktasında, tahkim müessesesi önemli bir rol oynamaktadır. Tahkim, devletlerin egemenlik hakkının bir yansıması olan yargı erkinin organı mahkemeler yerine öngörülen, uyuşmazlık çözüm yöntemlerindendir. Taraflarca tahkim yolunun seçilmesinde; hızlılık ve adil çözüm isteğinin yanı sıra esneklik, ekonomiklik, gizlilik, tarafsızlık gibi tahkimin birtakım özellikleri de etkili rol oynamaktadır.

Özellikle uluslararası ticarî sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda taraflar, tahkim hizmeti veren birtakım tahkim merkezlerine başvurmaktadır. Tahkim merkezlerinin bir kısmı uluslararası kuruluşlar nezdinde faaliyet yürütürken, diğer bir kısmı ise üniversiteler ile sivil toplum kuruluşları bünyesinde bulunmaktadır. Tahkim kuruluşlarının uluslararası nitelik taşıyan başlıcaları arasında; Milletlerarası Ticaret Odası'nın (MTO-ICC) tahkim organı Milletlerarası Tahkim Divanı, Dünya Bankası bünyesinde örgütlenen Uluslararası Yatırım Anlaşmazlıkları Çözüm Merkezi (ICSID) ile Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi (LCIA) yer almaktadır. Ayrıca Petersburg Ticaret Odası tarafından

kurulan Petersburg Uluslararası Ticarî Tahkim Merkezi, Avusturya Federal Ekonomi Odası'nca kurulan Avusturya Federal Ekonomi Odası Ticarî Tahkim Merkezi'nden ve ülkemizde İstanbul Ticaret Odası (İTO) ile Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) tarafından kurulan Tahkim Merkezlerinden bahsetmek mümkündür. Tüm bunlara ilaveten 20/11/2014 tarihli ve 6570 sayılı İstanbul Tahkim Merkezi Kanunu ile; tüzel kişiliği haiz, özel hukuk hükümlerine tâbi İstanbul Tahkim Merkezi (ISTAC) kurulmuş olup, anılan Kanun'un 'amaç ve kapsam' maddesinin işaret ettiği üzere, ISTAC'in kuruluşunda, yabancılık unsuru taşıyanlar da dâhil, uyuşmazlıkların tahkim veya alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle çözümünün sağlanması hedeflenmiştir.

Tahkim merkezlerince yürütülen tahkim hizmetlerinin dışında milletlerarası tahkime ilişkin usûl ve esasları ele alan ulusal düzenlemeler bulunmaktadır. Ülkemizde 05/07/2001 tarihli ve 24453 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanarak yürürlüğe giren 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu (MTK), milletlerarası tahkim konusuna dair hükümler içermektedir. MTK, 1'inci madde uyarınca, tahkim yerinin yabancılık unsuru taşıdığı ve tahkim yerinin Türkiye olarak belirlendiği uyuşmazlıklarla birlikte taraflarca uyuşmazlığa uygulanmak üzere seçildiği hallerde uygulanma kabiliyeti kazanmaktadır. Tahkim merkezleri bünyesinde yürütülen tahkim kurallarına başvurulabilmesi adına MTK'nın 8'inci maddesi, Kanunun emredici hükümleri saklı kalmak kaydıyla, tarafların hakemlerin uygulayacağı yargılama kurallarını serbestçe seçebilecekleri gibi herhangi bir kurumsal veya milletlerarası tahkim kuralına atıfla tayin edebileceklerini hüküm altına alarak, süreci açıklamaktadır.

Birleşmiş Milletler Teşkilâtına (BM) bağlı olarak kalkınmayı ve uluslararası işbirliğini tesis için faaliyet gösteren bir takım uzmanlık kuruluşları bulunmaktadır. Sayıları on yediye bulan söz konusu uzmanlık kuruluşları arasında kamuoyunca isimleri sık sık duyulan; Uluslararası Para Fonu (IMF), Dünya Bankası, Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) ve Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Teşkilâtı (UNESCO) gibi kuruluşlar BM bünyesinde belirli alanlarda faaliyet göstermektedir. Bu uzmanlık kuruluşlarından birisi de, fikrî haklar konusunda uluslararası işbirliği ve dayanışmayı teşvik ederek, fikrî hakların uluslararası

ölçekte korunmasına katkıda bulunma amacı taşıyan Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO)'dur.

WIPO, BM'nin uzmanlık kuruluşlarından birisi olarak esas itibariyle fikrî hakların korunması yönünde bir çabanın içerisinde olan ve devletleri de bu yönde yönlendiren uluslararası bir kuruluştur. WIPO bünyesinde teşekkül ettirilen WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezince arabuluculuk ve tahkim kuralları düzenlenmiştir. Söz konusu düzenlemeler ile, fikrî haklar başta olmak üzere uluslararası ticarî uyuşmazlıklara yönelik bir alternatif çözüm mekanizması tasarlanmıştır.

Tez çerçevesinde öncelikle; WIPO'nun kuruluşu, statüsü, teşkilatlanma biçimi ve organlarına değinilecektir. WIPO'nun görev ve işlevlerinin takdiminin ardından WIPO bünyesinde uygulanan tahkim sürecine geçilmesi yöntem olarak benimsenecektir. Gittikçe önemi artan fikrî mülkiyet konusundaki uyuşmazlıklar da dâhil olmak üzere uluslararası ticarî uyuşmazlıkların çözümünde, göz ardı edilmemesi gereken bir alternatif olarak WIPO tahkim sürecinin işleyişinden bahsedilecektir.

Tezin birinci bölümü kapsamında, WIPO'nun hukuki yapısı ile ilgili olarak; tarihçesi, kuruluşu, statüsü, teşkilatlanma biçimi ve organları irdelenecektir. WIPO'nun oluşum süreci, hukukî konumu ve görev alanı itibariyle ifa ettiği rolden bahsedilecek bu bölümde, ana hatları ile WIPO tanıtılacaktır. Ayrıca WIPO bünyesinde yürütülen tahkimin genel mahiyetinin; tahkimin başlangıcı, hakem mahkemesinin oluşumu ve hakemlerin statüsüne değinilerek irdelenmesinin yanı sıra WIPO Tahkim Yapılanması kapsamında; Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi, Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi ve Tahkim Danışma Komisyonu'ndan bahsedilecektir. WIPO'da öngörülen diğer uyuşmazlık çözüm yöntemleri olarak; Hızlandırılmış Tahkim, Arabuluculuk Tahkim, ICANN Tahkimi ve Uzman Tespiti kapsamı genişletmeden ana hatları ile incelemeye konu edilecektir.

İkinci bölümde ise; WIPO Tahkiminin sistematığı, hükümleri, tahkim yargılamasının başlamasından nihayete ermesine kadar işleyen tüm hukukî

süreçler ele alınacaktır. Ayrıca WIPO Tahkimi, fikrî mülkiyetin karakteristik özelliğinden dolayı gizliliğe ve delillere dair özel düzenlemeler içerdüğinden tez çalışmasında münhasıran ayrı bir başlıkta WIPO Tahkiminde özel düzenlemeler olarak gizlilik ve deliller incelenecektir.

Tezin sonuç bölümünde ise tezde incelenen konular ana hatları ile değerlendirilerek özetlenmeye çalışılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

DÜNYA FİKRÎ MÜLKİYET ÖRGÜTÜ (WIPO) ve GENEL İTİBARIYLA BÜNYESİNDEKİ TAHKİM YAPILANMASI

I. WIPO'NUN TARİHÇESİ VE STATÜSÜ

On dokuzuncu yüzyılda teknolojik buluşların, iktisadî ve toplumsal hayata etkilerinin ulusal sınırları zorlamaya başlamasıyla, özellikle sanayileşmesini tamamlama durumunda olan ülkelerce, bu durumun kendilerine sağladığı üstünlükleri korumak adına işbirliği yapma ihtiyacı hissedilmiştir. Uluslararası anlaşmalar devri olarak da nitelenen bu yüzyılda, fikrî ve sınaî mülkiyet hakları alanındaki, uluslararası sözleşme ve anlaşmaların dinamizm sergilemesinin altında işte bu gereklilik ve gerçeklik yatmaktadır¹. Sanayi devriminin yol açtığı bilimsel ve teknolojik gelişmeler ile, 19'uncu yüzyılın ikinci yarısına doğru uluslararası sergilere katılanların buluşlarına ilişkin haklarını kaybetme endişeleri, fikrî mülkiyet haklarının uluslararası bir çerçevede ele alınması zarureti doğurmuştur².

Fikrî haklar sisteminin temelini oluşturan ülkesellik ilkesinin katı bir şekilde uygulanmasının, uluslararası ticaretin önünde bir engel teşkil edeceği gerçeğinden hareketle, ulusal fikrî haklar sistemlerinin uluslararası düzeyde ortak kurallara ve yaptırımlara bağlanması amacıyla çalışmalar başlamış ve uluslararası ve bölgesel düzeyde yürütülen bu çalışmalar arasında; Dünya Ticaret Örgütü (DTÖ) bünyesinde ve Avrupa Birliği'nde (AB) meydana gelen birtakım gelişmeler ile BM uzmanlık kuruluşu olarak teşekkül eden WIPO'dan bahsedilebilir³. Nitekim ülkesellik ilkesi, bir fikrî mülkiyet hakkının hangi ülkede koruma altına alınması düşünülmüyorsa, ilgili ülkenin mevzuatı çerçevesinde ve o ülkenin sınırları dâhilinde

¹ SOYAK, Alkan, Fikrî ve Sınaî Mülkiyet Hakları: Tanımı, Tarihsel Gelişimi ve Gou'ler Açısından Önemi, Legal Fikri ve Sınaî Haklar Dergisi, Sayı:1,Yıl:1, 2005, s.11-30.

² SALMON, Paul, Cooperation Between WIPO and WTO, St John's Journal of Legal Comment, Volume 17, Issue 3, Article 4, 2003, s.430.

³ Devlet Plânlama Teşkilâtı, Dokuzuncu Kalkınma Plânu, Fikrî Mülkiyet Hakları, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara: Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT), 2007, s.4.

korunması düşüncesine dayanmaktadır⁴. Ülkesellik ilkesi, fikrî hakların devletler için taşıdığı büyük ekonomik değer nedeniyle vazgeçilmez bir konum arz etmekle birlikte, günümüzün gelişen, küreselleşen dünyasında yerinde bir ilke olup olmadığı öğretide oldukça tartışmalıdır⁵.

WIPO'nun kuruluş temelleri, esas itibarıyla 19. yüzyıldaki birtakım gelişmelere dayanmaktadır. 1883 yılında fikrî hakların uluslararası düzeyde korunması amacıyla edebî eserleri konu edinen bir kongre, İsviçre'nin Bern şehrinde gerçekleştirilmiştir. 1886 yılında ise 10 ülkece; taraf ülkelerce eser sahiplerine tanınan hakların kendi ülkelerinde de tanınması ve korunması taahhüt edilerek Bern Birliği Anlaşması (Bern Sözleşmesi) imzalanmıştır⁶. Bern Sözleşmesi; üye ülke vatandaşlarının, fikri yaratıcılıklarını uluslararası alanda korumak ve kişilerin, roman, öykü, şiir, oyun, şarkı, opera, müzikal, resim, çizim, heykel ve mimari çalışmalar gibi yaratıcı çalışmalarının kullanımına ilişkin ödemelerini almalarını sağlamayı amaçlamaktadır⁷. Bern Sözleşmesi, eser sahiplerine haklar tanıyan hükümlerinin yanında, merkezi Cenevre'de bulunan tüzel kişiliği haiz bir Birliğin kurulmasına da vesile olmuştur⁸.

Edebî ve sanatsal çalışmaların korunması hususundaki Bern Sözleşmesi, diğer komşu hakların korunması amacıyla birçok uluslararası anlaşma ile takviye edilmiştir⁹. Nitekim Bern Sözleşmesinin kapsamı ve konuları; 1896'da Paris'te, 1908'de Berlin'de, 1928'de Romanya'da, 1948'de Brüksel'de, 1967'de Stockholm'de ve 1971 ile 1979'da Paris'te genişletilmiştir¹⁰. Bakanlar Kurulu, 1 Ocak 1952 tarihinde hüküm ifade etmek üzere, 21 Ağustos 1951 tarihinde Türkiye'nin Bern Birliği Anlaşmasına katılmasını kabul etmiş ve nihayet en son

⁴ KAYA, M. Ahuseda Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'de Yapılan Mevzuat Uyumu Çalışmaları Çerçevesinde Fikri Haklar ve Korunması, Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 2008, s.44.

⁵ ERDEM, Bahadır, Fikrî Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk, 1. İstanbul Fikrî Haklar Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 2005, s.174.

⁶ KILIÇOĞLU, Ahmet M., Sinaî Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Ankara 2013, s.33.

⁷ AYBER, İncilay, Sinaî Mülkiyet Hakları ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar (WIPO, DTÖ, AB), Uzmanlık Tezi, Türk Patent Enstitüsü, Ankara 2005, s.5.

⁸ TEKİNALP, Ünal, Fikrî Mülkiyet Hukuku: Temel Bilgiler, Uluslararası Sözleşmeler, Milletlerarası Hukuk, Arıkan Basım Yayın Dağıtım, İstanbul 2005, s.77.

⁹ BOBROVSZKY, Jenő, Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO), Türkiye'de ve Dünya'da Sinaî Mülkiyet Koruması Uluslararası Konferansı, Türk Patent Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1997, s.61.

¹⁰ KILIÇOĞLU, s.33.

1979 yılında tadil edilen metne katılımın onaylanması ise Türkiye Büyük Millet Meclisi (TBMM) tarafından 07/07/1995 tarih ve 4117 sayılı Kanunla uygun bulunmuştur¹¹.

Patent, ticarî marka ve tasarımları kapsayan sınaî mülkiyet alanındaki ilk uluslararası ölçekli koruma, 1883 tarihli Sınaî Mülkiyetin Korunmasına Dair Paris Konvansiyonu (Paris Sözleşmesi) ile sağlanabilmiştir¹². Paris Sözleşmesi ile, taraf ülke vatandaşlarının sınaî mülkiyet haklarının diğer ülkelerde koruma elde etmesi tasarlanmıştır¹³. Paris Sözleşmesi; patent, ticari marka ve tasarımların yanı sıra haksız rekabet, coğrafî ad ve işaretler, ticarî unvanlar ve ticarî modellerle ilgili hükümler içermektedir¹⁴. Paris Sözleşmesi; 1900'de Brüksel'de, 1911'de Washington'da, 1925'de La Haye'de, 1934'te Londra'da, 1958'de Lizbon'da ve 1967'de Stockholm'de gözden geçirilerek değiştirilmiştir¹⁵. Türkiye, 1925 tarihi itibarıyla Paris Sözleşmesine üyedir¹⁶. 1967'de Stockholm'de tadil edilen metnin TBMM'de kabul edildiğine dair karar, 20/05/1975 tarihli Resmî Gazete'de yayımlanmıştır¹⁷. Paris Sözleşmesinde de tıpkı Bern Birliği Anlaşmasında olduğu gibi sadece bir sözleşme ilişkisi kurmakla yetinilmemiş, tüzel kişiliği haiz bir Birlik kurulmuştur¹⁸.

Fikrî mülkiyet alanında bugün dünya çapında geçerli olan uluslararası işbirliğinin esasları, Paris Sözleşmesine dayanmakla birlikte sözleşmeye taraf ülkeler, kendi ihtiyaçlarının gereklerini, sözleşme hükümlerine bağlı kalmak

¹¹ DAĞ, Rıdvan, Milletlerarası Özel Hukuk, İnternet ve Fikrî Haklar, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, s.135.

¹² ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, İstanbul 2011, Beta, s.275.

¹³ AYBER, s.4.

¹⁴ PINAR, Hamdi, Uluslararası Rekabette Fikrî Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye, Yayın No.2004-71, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası, s.74.

¹⁵ TEKİNALP, s.81.

¹⁶ YALÇINER, Uğur G., Türkiye'deki Yeni Mevzuat Çalışmaları ve Uluslar arası Anlaşmalara Katılım Konusundaki Gelişmeler, WIPO Sempozyumu, Türk Patent Enstitüsü, Yayın No.TPE/8, Ankara 1995, s.12.

¹⁷ KAYA, Mehmet Emin, Sınaî Mülkiyet Haklarının Korunmasına İlişkin Sözleşmeler, Ankara 1998, İSMAT, s.9.

¹⁸ SEYMENOĞLU, Melek Dilşen, İnternet Alan İsimleri Sistemi ve WIPO Tahkim Prosedürü, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003, s.88.

kaydıyla, yerine getirme konusunda özgürce düzenleme yapma imkânına sahiptir¹⁹.

Paris Sözleşmesi sınaî mülkiyet haklarıyla ilişkiliyken, Bern Sözleşmesi edebi ve sanatsal eserlerin korunmasında, uluslararası işbirliği arayışlarını yansıtmaktadır. Bu nedenle Bern Sözleşmesinin, Paris Sözleşmesi'ne göre spesifik bir grup standardın oluşturulmasını öngördüğü, dolayısıyla konusu edebi ve sanatsal eserler olan telif hakları korumasının amacı, patent korumasından çok daha sınırlı olduğu için, ülkelerin ulusal olarak bu standartları uygulamada daha gönüllü oldukları ifade edilmektedir²⁰.

WIPO'nun temelleri, esas itibarıyla 1883 tarihli Bern Sözleşmesi ile 1886 tarihli Paris Sözleşmesine dayanmaktadır²¹. Tüzel kişiliği haiz iki Birlik 1893'te, Fransızca kısaltması BIRPI (The "Bureaux Internationaux Reunis pour la protection de la Propriete Intellectuelle) olan Fikrî Mülkiyetinin Korunması için Birleşmiş Uluslararası Bürolar adında birleştirilerek yeni bir yapı ortaya çıkarılmıştır²².

BIRPI'nin ardılı olma özelliği taşıyan WIPO, 1967 yılında İsveç'in Stockholm şehrinde kabul edilen ve 1970 yılında yürürlüğe giren Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütünün Kuruluşuna Dair Anlaşma ile kurulmuştur²³. WIPO'yu kuran anlaşma, 1970 yılında yürürlüğe girmekle beraber WIPO'nun kuruluşu tarihsel bir sürecin ve devamlılığın neticesinde şekillenmiştir. Nitekim fikrî hakların öneminin artmasıyla birlikte BIRPI'nin yapısında değişiklikler yapılmış ve BIRPI idarî ve yapısal reformların ardından WIPO'ya dönüşmüştür²⁴.

¹⁹ KILIÇ, Ahmet Hasan, Türkiye'de ve Avrupa Topluluğu'nda Fikrî Mülkiyet Hakları, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler, Birikimler 2, İstanbul 2006, s.401.

²⁰ SOYAK, s.11-30..

²¹ BOZBEL, Savaş, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012, s.9.

²² BAYTAN KARAKUZU, Dilek, Fikir Mülkiyeti Hukuku (Kavramlar), Beta, İstanbul 2005, s.284.

²³ SALMON, s.430..

²⁴ ATEŞ, Mustafa, Fikri Haklar ve Bağlantılı Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 6, Ankara 2006, s.15-54.

WIPO, 1974 yılında BM ile Örgüt arasında imzalanan anlaşma ile, BM uzmanlık kuruluşu haline gelmiştir²⁵. WIPO'nun BM uzmanlık kuruluşu olması, kurumu gelişmiş ülkelerin küçük bir kulübü olmaktan çıkararak, uluslararası bir kuruluşa dönüştürmektedir²⁶. Türkiye, 14 Ağustos 1975 tarihinde Kuruluş Sözleşmesine 7/10540 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile katılmış olup söz konusu Sözleşme, 28 Eylül 1979 tarihinde birtakım değişikliklere uğramıştır²⁷. Kuruluş Sözleşmesine taraf olunmasına ilişkin Bakanlar Kurulu Kararı, 19/11/1975 tarih ve 15417 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanmıştır²⁸.

WIPO'nun BM uzmanlık kuruluşu olmasıyla birlikte, WIPO'nun Kuruluş Sözleşmesinin imzacı üye sayısı yaklaşık ikiye katlayarak 36'yı bulmuşken, takip eden on yıl içinde Sözleşmeye taraf toplam üye sayısı 104'e çıkmıştır²⁹. WIPO'nun BM bünyesine katılması, uluslararası camiada bir avantaj teşkil etmiş ve rolünü ifa etme yeteneği kazandırmıştır. Nitekim hâlihazırda WIPO; fikrî mülkiyet hizmetleri, politikası ve bu alandaki işbirliğinin küresel platformu özelliğinde olup BM bünyesindeki özel bütçeli bir kuruluş statüsü ile 188 üye ülkeye ulaşmış durumdadır³⁰.

II. WIPO'NUN İŞLEVİ

Fikrî mülkiyet haklarının korunması, sadece ülkelerin iç hukukunu ilgilendiren bir mesele gibi görünse de ticaretin ülke sınırlarını aşan dinamik yapısı ve iletişim teknolojisindeki müthiş gelişmeler, konuyu uluslararası boyuta taşıyarak uluslararası örgütlere yön vermektedir³¹. Bu yön veriş, örgütlerin işlevini

²⁵ ZENGİNKUZUCU Dikran, M., Uluslararası Ticaret ve Yatırım Uyuşmazlıklarının Dostane Çözümüne İlişkin Temel Metinler (Temel Metinler), İstanbul 2013, Legal Yayınları, s.169.

²⁶ AFLAKİ, Nasrallah, Cooperation Between World Intellectual Property Organisation and the World Trade Organisation In the Field of Assistance to Developing Countries, Master Thesis, Faculty of University of Lund, 2004, s.11.

²⁷ TÜRKER, Gökçen, Fikrî Hakların Tarihî Gelişimi, www.e-akademi.org (Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi), sayı.135, 2014, s.1-36. (Erişim tarihi: 30/03/2016)

²⁸ ERDEM, Bahadır, Fikrî Haklarda Ülkesellik Prensibi (Ülkesellik), Prof. Dr. Nihal ULUOCAK'a Armağan, İstanbul 1999.

²⁹ MAY, Christopher, The World Intellectual Property Organisation and the Development Agenda (Organisation), Paper Presented Intellectual Property (1), University of Bath, UK 2006.

³⁰ <http://www.wipo.int/about-wipo/en/index.html> (Erişim tarihi: 08/04/2016)

³¹ TAŞ, Seyhan, Fikri ve Sınai Mülkiyet Alanındaki Sorunlar, Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı 10, Yıl 9, 2006, s.80-95.

belirlemede önemli bir rol oynamaktadır. Ayrıca fikrî mülkiyet ürünlerinin diğer ürünlere nazaran belirli bir sınıra kapatılamayacak mahiyette yararlanma ve kullanılma özelliği taşıması, bir zaruret hali kazanarak, uluslararası düzeyde korunma düşüncesinin uyanmasında etkili olmuştur³².

WIPO'nun işlevi, tarihsel kuruluş süreci de dikkate alınarak görev ve amaçları çerçevesinde değerlendirilerek ortaya konulabilecektir. Paris Birliği ve Bern Birliğinin birleştirilmesiyle teşekkül eden BIRPI'nin yapısal dönüşümü neticesinde hukuk âleminde ortaya çıkan WIPO; söz konusu iki Birliğin idari hizmetlerini karşılamak, fikrî mülkiyet korumasını geliştirmeye yönelik bütün faaliyetleri özendirmek, bu konuda teknik ve hukuksal yardım isteyen devletlere yardımcı olmak, uluslararası alanda fikrî mülkiyet ile ilgili sicilleri tutmak ve gerekli bilgileri yayınlamak gibi görevler yüklenmiştir³³.

WIPO'ya üye ülkeler, edebiyat ve sanat eserleri sahiplerinin haklarının etkili ve ortak bir şekilde korunmasını devam ettirmek ve geliştirmek amacıyla birleşmişlerdir³⁴. Ayrıca fikrî mülkiyet haklarının bütün dünyada etkin biçimde korunmasına yönelik çalışmalar yapılması noktasında WIPO, ülkeler ve uluslararası kuruluşlarla işbirliği yapar, mevzu bahis haklara ilişkin anlaşmalar hazırlar ve bunların yürürlüğe girmesini sağlar³⁵. WIPO tarafından ülkeler ve uluslararası kuruluşlar ile yapılan işbirliği çerçevesinde, fikrî mülkiyetin yararlarına yönelik farkındalık sağlama gibi bir işlev de üstlenilmiştir³⁶. Fikrî mülkiyet ile ilgili uluslarüstü bir seviyede koruma amacını gerçekleştirebilmek için WIPO, maddî hukuk çalışmaları yapmakta ve bu konularda devletlere, örgütlere ve özel sektör kuruluşlarına yardım etmektedir³⁷.

³² YÜKSEL, Mehmet, Küreselleşme Sürecinde Fikri Mülkiyet Hakları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2001/2, s.557-578.

³³ TURHAN, C. Bülent. Fikri Hakların Uluslararası Boyutu ve Türkiye'de Yapılan Fikri Haklar Mevzuat Uyumu Çalışmaları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996, s.39.

³⁴ KILIÇOĞLU, s.34.

³⁵ BOZBEL, s.10.

³⁶ GÜL, Abdülkadir, İnternet Alan Adları Uyuşmazlıkları Alternatif Çözüm Mekanizmasında Dünya Uygulamalarının İncelenmesi ve Türkiye İçin Öneriler, Uzmanlık Tezi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara 2015, s.46.

³⁷ ŞANLI, Uluslararası Ticari Akitler, s.275.

Fikrî mülkiyetin geliştirilmesi ve korunmasının desteklenmesi çeşitli şekillerde tezahür etmektedir. Bu yöntemler arasında;

- Ülkelerin istekleri üzerine yasama ve yönetim konularında öneriler getirerek ulusal mevzuatın ve ofislerin modernizasyonu,
- Patent ofislerindeki personelin eğitimi, fikrî mülkiyet bilincinin artırılması için seminerler düzenlenmesi,
- Yasaların bir araya getirilmesinin sağlanması,
- Sınıflandırmanın, standartlaşmanın ve istatistik derlemenin güncelleştirilmesi,
- Fikrî mülkiyetin korunması ile ilgili çeşitli tipteki bilgilerin merkezî hale gelmesi,
- Fikrî mülkiyet ile ilgili çeşitli konularda süreli ya da serbest yayınlar çıkarma,

önde gelenler arasındadır³⁸.

WIPO, fikrî mülkiyet korunması ve bu konuda işbirliğine gidilmesi yolunda çalışmalar ile aynı zamanda az gelişmiş ülkelere hukukî ve teknik hizmet desteği vererek bu ülkelerin ihtiyaçlarına ve dünya ticaret sisteminin gereklerine uygun fikrî mülkiyet düzenlerinin teşkiline yardımcı olmaktadır. Bu çabanın dünya ticaret sistemi çerçevesinde, entegre bir fikrî mülkiyet düzeni öngördüğünden bahsetmek mümkündür. Buna karşılık zaman içerisinde, fikrî mülkiyete dair çok taraflı sözleşmelerin ve WIPO bünyesinde sağlanmaya çalışılan koruma sisteminin yeni gelişmelere cevap vermekte zorlanarak etkinliğini kaybetmeye başlamasında, özellikle endüstrileşmiş Batı ülkelerinin tutum ve davranışlarının belirleyici olduğu ifade edilmektedir³⁹. Bu yaklaşım, bir yerde WIPO'nun fikrî mülkiyetin korunması hususundaki işlevinin yetersiz kaldığına dikkat çekmektedir. Nitekim fikrî mülkiyet hukuku ile korunması gereken ürün ve hizmetlerin, dünya ticaretinin önemli bir oranını meydana getirmekle milli gelir ve servete kaynaklık ettiğinden, uluslararası düzeyde ekonomik ticaret ve rekabeti sağlamak bakımından Gümrük Tarifeleri ve Ticaret Genel Anlaşması (GATT) kapsamına alınması gerektiği belirtilmektedir⁴⁰.

³⁸ BOBROVSZKY, s.62.

³⁹ ÖCAL, Berna, Avrupa Topluluğu ve Türk Hukukunda Bilişim ve Fikri Mülkiyet Hakları, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013, s.10.

⁴⁰ YÜKSEL, 2001.

WIPO, fikrî haklar ile irtibatlı olan ve WIPO himayesindeki uluslararası sözleşmeler ve kurulan birlikler arasında idari eşgüdümü sağlama amacı doğrultusunda, kuruluşundan önce yürürlüğe giren ve kendisi tarafından hazırlanan çok sayıda uluslararası sözleşmeyi, devletlerin imzasına sunmakta ve uygulanmalarını temin etmektedir⁴¹.

WIPO bünyesinde birçok uluslararası anlaşma yürütülmekte ise de, bunlar arasında önde gelenleri; patentin uluslararası başvurularına imkân veren Patent İşbirliği Antlaşması, markaların uluslararası tescilini sağlayan Madrid Anlaşması ve Madrid Protokolü, tasarımların uluslararası tesciline ilişkin Lahey Anlaşması ve tüm bunların temelinde tarihi daha eskiye dayanan ve yukarıda da bahsedilen Paris Sözleşmesi, telif hakları alanında ise “Edebiyat ve Sanat Eserlerinin Korunmasına İlişkin Bern Sözleşmesi”, “İcracı Sanatçıların, Fonogram Yapımcılarının ve Yayın Kuruluşlarının Korunmasına Dair Roma Sözleşmesi”, “İcralar ve Fonogramlar Anlaşması” ve “Telif Hakları Anlaşması”dır⁴².

WIPO’da daimî organların belirli periyotlarla gerçekleştirilen toplantılarında; anlaşmaların uygulanması, içeriklerinin güncelleştirilmesi, yeni müzakere alanlarının belirlenmesi gibi konular üzerinde değerlendirmeler yapılmaktadır⁴³.

WIPO, dünya çapında yenilikçi politikanın belirlenmesinde etkin bir rol üstlenmekle birlikte, bilim, teknoloji ve kültürde insanlığın yararına olacak yeniliklerin teşviki amacına hizmet etmek koşuluyla, WIPO’da görev ve tutum değişikliğine gidilmesi zaruret arz edebilmektedir⁴⁴.

BM uzmanlık kuruluşu sıfatıyla WIPO, BM Genel Kurulunda tespit edilen ilkeleri göz önünde tutarak, sıkı bir fikrî mülkiyet rejimi ile kalkınmaya hizmet edileceğini gösteren faaliyet ve belgeleri kapsamında kendine özgü görüşleri

⁴¹ EKLER, Çağdaş, Fikri Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıkları ve Arabuluculuk, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013, s.77.

⁴² Türk Patent Enstitüsü, Sınai Haklar ile İlgili Uluslararası Anlaşmalar ve İlişkiler, Ankara 2015, s.5.

⁴³ <http://www.mfa.gov.tr/fikri-mulkiyet-haklarinin-uluslararasi-duzeyde-korunmasi---dunya-fikri-mulkiyet-orgutu-wipo.tr.mfa> (Erişim tarihi: 12/04/2016)

⁴⁴ BOYLE, James, A Manifesto on WIPO and the Future of Intellectual Property, 9 Duke Law and Technology Review, 2004, s.1–12.

bulunan ve nihayetinde gelişmiş ve zengin ülkelerin hâkim konumda olduğu bir yapıdan çıkarak geniş katılımlı evrensel bir yapıya bürünmüştür⁴⁵.

Her ne kadar hükümetler arası anlaşmalar ve anlaşma müzakerelerini yürütmek üzere teşekkül ettirilmişse de, WIPO'nun işlev ve faaliyetlerinin kapsamının çeşitlenmesi ile bünyesindeki fikrî mülkiyete ilişkin küresel koruma odaklı anlaşmaların kullanımında artış kaydedilmesi, geçen 40 yıllık süre zarfında WIPO'nun iş yükünün çoğalmasına yol açmıştır⁴⁶.

Buluşlar, markalar ve endüstriyel tasarımların değişik ülkelerde korunmasını kolaylaştıran hizmetlerin verilmesi ve üye ülkeler arasında idarî işbirliğinin teşvik edilmesi de, WIPO'nun üstlendiği görevler arasında sayılmaktadır⁴⁷. Fikrî mülkiyet haklarına ilişkin uyuşmazlıkların çözümünün kolaylaştırılması, fikrî mülkiyete ilişkin önemli bilgilerin muhafaza edilmesi ve bu bilgilere ulaşma ve bu bilgilerden yararlanmada bilgi teknolojisinin kullanımına öncülük edilmesi, WIPO'nun amaçları arasındadır⁴⁸. Bu çerçevede, WIPO bünyesinde uyuşmazlıkların çözümü amacıyla birtakım müessese ve kurallar oluşturulmuştur.

III. WIPO'NUN ÖRGÜTLENMESİ

WIPO'nun organizasyon yapısına ilişkin esaslar, Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Kuruluş Sözleşmesi'nde hüküm altına alınmıştır⁴⁹. Bu Sözleşmeye göre; WIPO'nun karar alma yetkisini haiz üç temel organı: Genel Kurul (The WIPO General Assembly), Konferans (The WIPO Conference) ve Koordinasyon Kurulu (The WIPO Coordination Committee) olarak tespit edilmiştir. Bu organlar dışında, karar alma sürecine yönelik bir görev ifa etmemekle beraber bir Uluslararası Büro (International Bureau) bulunmaktadır.

⁴⁵ MAY, Christopher, The Pre-History and Establishment of the WIPO (The Pre-History), The WIPO Journal, 1, 2009, s.16-26.

⁴⁶BIRKBECK, Carolyn Deere, The Governance of the World Intellectual Property Organization: A Reference Guide, The Global Economic Governance Programme, University of Oxford, 2014, s.14.

⁴⁷ ERBAHAYETMEZ ASLAN, Belgin, Türk İdari Yapısından Fikrî Mülkiyet Haklarının Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s.21.

⁴⁸ TÜRKER, 2014.

⁴⁹ ERDEM, Ülkesellik, 1999.

WIPO Kuruluş Sözleşmesinin 2'nci maddesi uyarınca, fikrî mülkiyet kapsamında yer alan haklar; edebî, sanatsal ve bilimsel çalışmalar, uygulamalı sanat, ses kaydı ve yayın uygulamaları, insanî çabanın her alandaki yenilikleri, bilimsel buluşlar, sınaî tasarımlar, ticarî markalar, hizmet markaları ile ticarî isim ve işaretler, haksız rekabete karşı koruma ve sınaî, bilimsel, yazınsal ve sanatsal alandaki fikrî faaliyetlerden kaynaklanan ilgili tüm diğer haklardan ibarettir⁵⁰.

A. Genel Kurul

Genel Kurul, WIPO'nun en üst düzey, kural koyucu ve en yetkili organı niteliği taşımaktadır. Genel Kurul, hem Paris hem de Bern Birliği'nin veya bu birlikler altındaki özel birliklerin üyesi olan devletlerden gelen temsilcilerden ibaret olup, bu birliklerden herhangi birine üye olmayan, ancak WIPO Kuruluş Sözleşmesi'ne taraf ülkeler, Genel Kurul'a gözlemci olarak katılma hakkına sahiptir⁵¹. Genel Kurul'da her devlet; müşavirlerden ve uzmanlardan oluşabilecek bir delege heyeti ile temsil edilmekte ve her bir delegenin masrafı kendisini tayin eden devletçe ödenirken, bir delegenin sadece tek bir devleti temsil etme ve temsil ettiği devlet adına oy kullanma hakkı bulunmaktadır⁵².

WIPO Genel Kurulu'nun başlıca görevleri; Koordinasyon Kurulunca aday gösterilmesini müteakiben WIPO Genel Müdürünü atamak, Genel Müdürün raporlarını inceleyip onaylayarak stratejik ve politik konulara ilişkin tüm gerekli talimatları vermek, Koordinasyon Kurulu'nun rapor ve faaliyetlerini inceleyip denetlemek ve bu hususta Kurula talimatlar vermek, Birliklerin iki yıllık ortak bütçesini onaylamak, uluslararası anlaşmaların yönetilmesine ilişkin alınan tedbirleri onaylamak, Örgütün malî düzenlemelerini kabul etmek, Sekreterliğin çalışma lisanına karar vermek, devletleri WIPO Kuruluş Sözleşmesine üye olmaya davet etmek, WIPO üyesi olmayan ülkeler ile hükümetler arası kuruluşlar ve uluslararası sivil toplum örgütlerinden toplantılarına gözlemci statüsünde katılabilecek olanları kararlaştırmaktır⁵³.

⁵⁰ ZENGİNKUZUCU, Dikran, M., Uluslararası Ticaret ve Yatırım Uyuşmazlıklarında Dostane Çözüm (Dostane Çözüm), İstanbul 2013, Legal Yayınları, s.142.

⁵¹ EKLER, s.77.

⁵² AYBER, s.13.

⁵³ BIRKBECK, s.30.

Genel Kurulda, üye devletlerin yarısı salt çoğunluğu teşkil ettiğinden Genel Kurulun karar alabilmesi için gerekli olan toplantı yeter sayısı da salt çoğunluğa karşılık gelmektedir. Ancak bir oturumda, temsil edilen devletlerin sayısı yarıdan az fakat üçte birine eşit veya fazla ise, Genel Kurulun karar alabilmesi mümkündür⁵⁴. Genel Kurul, olağanüstü toplantılar hariç olmak üzere, iki yılda bir olağan toplantılarını gerçekleştirmektedir.

B. Konferans

Genel Kurulun ardından ikinci en üst düzey karar organı olan Konferans, hukukî ve teknik yardım programının kurulması bakımından önemli bir rol üstlenmektedir⁵⁵. Konferans, WIPO Kuruluş Sözleşmesine taraf devletlerin tümünün katılımı ile toplanmakta iken, Genel Kurul'a katılım için aranan birliklerden en az birine üye olma şartı, Konferansa katılım için aranmamaktadır⁵⁶. Kuruluş Sözleşmesinin 5'inci maddesinde yer alan hükme göre, bir devlet BM'nin, BM uzmanlık kuruluşlarının yahut Uluslararası Atom Enerji Ajansı'nın üyesi ise WIPO'nun da üyesi olabilmekte ve neticede Konferansa iştirak edebilmektedir⁵⁷. Tıpkı Genel Kurul'da olduğu gibi Konferans'ta da her bir devlet; müşavirlerden ve uzmanlardan oluşabilecek bir delege heyeti ile temsil edilmekte ve her bir delegenin masrafı kendisini tayin eden devletçe ödenirken bir delegenin sadece tek bir devleti temsil etme ve temsil ettiği devlet adına oy kullanma hakkı bulunmaktadır.

WIPO Sözleşmesini tadil etme yetkisini haiz olan Konferans'ın görevleri, Sözleşmenin 7'nci maddesine göre şunlardır: Birliklerin yetki alanında bulunan konulara ilişkin önerileri karara bağlamak ve fikrî mülkiyet ile ilgili meseleleri müzakere etmek, Konferansın iki yıllık bütçesini kabul etmek, WIPO üyesi olmayan ülkeler ile hükümetler arası kuruluşlar ve uluslararası sivil toplum

⁵⁴ AYBER, s.13.

⁵⁵ PANDEY, Nimisha, The International Institutional Regime For Intellectual Property Protection A Comparative Study of the World Intellectual Property Organization and the World Trade Organization, Shodh, Samiksha aur Mulyankan (International Research Journal), Vol. 2, Issue 5, 2008, s.478-480.

⁵⁶ AYBER, s.16.

⁵⁷ GÜLŞEN, Özge, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) Bünyesinde Tahkim, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009, s.7.

örgütlerinden toplantılarına gözlemci statüsünde katılabilecek olanları kararlaştırmak ve Kuruluş Sözleşmesi uyarınca verilen diğer işleri yürütmektir⁵⁸.

C. Koordinasyon Kurulu

Gerek istişarî gerekse idarî mahiyette işlevi bulunan faaliyetler yürüten Koordinasyon Kurulu, Paris Birliği ile Bern Birliği'nin İcra Komiteleri arasından seçilen üyelerden meydana gelmektedir⁵⁹.

Yılda bir kez toplanacak olan Koordinasyon Kurulu'nun görevleri esas itibariyle; Birliklere, Genel Kurul'a, Konferans'a ve Genel Müdür'e her türlü idarî ve malî konularda görüşlerini sunmak, Genel Kurul ile Konferans'ın taslak gündemini hazırlamak, Konferans'ın programını ve bütçesini hazırlamak, Genel Kurul tarafından atanmak üzere Genel Müdür'ün ismini belirlemek ve bu kadronun boş kalması durumunda Genel Kurul'un yapılacak ilk toplantısına kadar vekil olarak bir Genel Müdür tayin etmektir⁶⁰. Koordinasyon Kurulu; insan kaynakları yönetimi konusunda Genel Kurul'a Genel Müdür önerme ve kadronun boşta kalması halinde Genel Müdür Vekili belirlemenin yanı sıra önerilen Genel Müdür Yardımcıları hakkında yol gösterici beyanda bulunmak ve WIPO memur tüzüklerine ilişkin değişiklikleri onaylamak gibi görevler ifa etmektedir⁶¹.

D. Uluslararası Büro

WIPO'nun sekreteryâ işleri, 1000'i aşkın görevlisi bulunan Uluslararası Büro tarafından yerine getirilmektedir⁶². Uluslararası Büro, Genel Müdürün yönetimi altında, İsviçre'nin Cenevre şehrinde faaliyetlerini sürdürmektedir⁶³. WIPO'nun yönetici pozisyonundaki başkanlığını ise, Genel Kurul tarafından seçilen Genel Müdür yürütmektedir⁶⁴.

⁵⁸ BIRKBECK, s.30.

⁵⁹ EKLER, s.78.

⁶⁰ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.142.

⁶¹ BIRKBECK, s.31.

⁶² PLANT, David W., WIPO Arbitration and Mediation Center, WIPO Online Course on Arbitration and Mediation under the WIPO Rules, 2003, s.5.

⁶³ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.143.

⁶⁴ BOBROVSKY, 1997.

Altı yıldan az olmayan bir süre için seçilen Genel Müdür'ün, WIPO'nun en yüksek seviyede görevlisi sıfatıyla tekrar atanması mümkün olup görev süresi ve atanma şartları Genel Kurul tarafından tespit edilmektedir. Genel Müdür; Genel Kurul'a karşı sorumluluk taşıdığından onun, teşkilâtın iç ve dış işlerine dair direktiflerine uymak suretiyle bütçe ve program tasarılarını ve belirli süreli faaliyet raporlarını hazırlar ve ilgili devletlerin hükümetlerine ve birliklerin ve teşkilâtın yetkili organlarına bu faaliyet programları ile bütçeyi gönderir⁶⁵. Genel müdür ile personelin görevleri tamamen uluslararası bir nitelik arz ettiğinden görevlerinin ifasında, hiçbir hükümetten veya teşkilâta yabancı hiçbir makamdan talimat almayacakları gibi uluslararası görevleriyle bağdaşması mümkün olmayan mahiyetteki her hareketten de kaçınma yükümlülükleri bulunmaktadır⁶⁶.

Uluslararası Büro bünyesinde, fikrî mülkiyete ilişkin uluslararası nitelik taşıyan ihtilâfların çözümü noktasında faaliyet göstermek üzere, bir tahkim merkezi kurulmuş olup bu vesileyle WIPO dünyanın dört bir yanından gelen dava başvurularını kabul ederek hakem heyetleri oluşturmaktadır⁶⁷.

WIPO'nun bünyesindeki organların dışında; Brüksel, Singapur, New York ve Washington'da ofisleri bulunmaktadır⁶⁸. WIPO'nun ana organlarının ötesinde, yönetsel anlamda ana organlara bağlı olarak yapılandırılmış, ikincil düzeyde olan ve resmen 'komisyon' olarak tanımlanan sekiz kadar yardımcı organ görev ifa etmektedir. Komisyonların yanı sıra çeşitli çalışma grupları, komisyonları koordine eden birimler bulunmakta olup tüm bu yapılanma ile birlikte diplomatik konferanslar da düzenlenmektedir⁶⁹. Komisyonlar ise şunlardır: Plân ve Bütçe Komisyonu, Telif ve İlgili Haklar Komisyonu, Patent Hukuku Komisyonu, Markalar, Sınaî Tasarımlar ve Coğrafi İşaretler Komisyonu, Yürütme Komisyonu, Folklor, Genetik Kaynaklar, Geleneksel Bilgi ve Fikrî Mülkiyete Dair Hükümetler Arası Komisyon, Fikrî Mülkiyet ve Kalkınma Komisyonu, WIPO Standartları Komisyonu.

⁶⁵ AYBER, s.20.

⁶⁶ AYBER, s.21.

⁶⁷ BLESSING, Marc, Introduction to Arbitration – Swiss and International Perspectives (Arbitration), Basel, Helbing & Lichtenhahn Verlag AG, 1999, s.295.

⁶⁸ ZENGİNKUZUCU, Temel Metinler, s.169.

⁶⁹ BIRKBECK, s.33.

WIPO bünyesinde imzalanan uluslararası sözleşmelerin güncellenme çalışmaları dâhil yürütülen pek çok çalışmanın platformu olan komisyonlara, hem WIPO üyesi devletlerin ilgili bakanlıklarının temsilcileri hem de Hükümet Dışı Örgütlerce katılım sağlanmakta, söz konusu komitelere etkin olarak katılım sağlayan ve çalışmaları izleyen ülke temsilcileri, çalışmalarda temsil ettikleri taraf adına, eğer varsa ortaya çıkan önerileri de, Komite'ye bildirdiğinden bu tür çalışmaların, ülke temsilcilerinin işbirliği içerisinde gelişmeleri beraberce izledikleri ve daha sonra bir sonuç yaratacak olan bu çalışmalara etkin bir şekilde katıldıkları bir ortama imkân tanıdığı ifade edilmektedir⁷⁰.

WIPO bünyesinde disiplinler arası bir yaklaşımla fikrî mülkiyet eğitime; ticaret, uygulamalı bilimler, inovasyon, sağlık, bilgi teknolojileri, yaratıcı sanayiler ile ilgili olarak odaklanmak marifetiyle ülkelerin fikrî mülkiyet sistemini kullanma kapasitelerini artırma amaçlı WIPO Akademi teşekkül ettirilmiştir⁷¹. Bu çerçevede Akademi, bölgesel ve ulusal fikrî mülkiyet bürolarının modernizasyonu ve otomasyonu noktasında WIPO'nun bölgesel bürolarınca gelişmekte olan ülkelere yapılan yardımı takviye etmek üzere konumlandırılmıştır⁷².

IV. TAHKİM VE WIPO TAHKİMİNE GENEL BAKIŞ

A. Tahkiminin Genel Karakteri

Tahkim, kanunun tahkim yolu ile çözümlenmesine izin verdiği konular kapsamında olmak koşuluyla, taraflar arasında doğmuş veya doğması muhtemel uyuşmazlıkların devlet yargısına taşınmaksızın hakem olarak isimlendirilen kimseler aracılığı ile çözümlenmesi konusunda tarafların vardıkları mutabakattır⁷³. Bir başka ifadeyle, bir hak üzerinde uyuşmazlık yaşayan iki tarafın, anlaşarak, bu uyuşmazlığın çözümlenmesini özel kişilere bırakmalarına ve uyuşmazlığın bu özel

⁷⁰ TURHAN, C. Bülent, Telif Hakları Çerçevesinde Yapılan Değişikliklerin Uluslararası Boyutu, Getirilen Değişiklikler, Yapılmakta Olan Çalışmalar, Gereksinimler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1996/4, s.515.

⁷¹ <http://www.wipo.int/academy/en/> (Erişim tarihi: 16/04/2016)

⁷² SALMON, s.437.

⁷³ AKINCI, Ziya, Milletlerarası Tahkim, İstanbul 2016, Vedat Kitapçılık, s.23.

kişiler tarafından incelenip karara bağlanmasına tahkim denilmektedir⁷⁴. Keza tahkim, diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yolları arasında birincil konuma yerleştirilircesine; “uyuşmazlığın mahkemeler marifetiyle çözülmesine alternatif olan özel yöntemlerin bağlayıcılık ve nihaîlik arz eden, en yaygın ve bilineni özelliğiyle bir uyuşmazlık çözüm yoludur”⁷⁵. şeklinde de izah edilmeye çalışılmıştır.

Öğretide tahkimin farklı ifadelerle çok çeşitli tanımlarına rastlanılmakla birlikte, tahkime kimliğini veren aslî hususlara dikkat etmek gerekmektedir. Bunlar; tarafların aralarındaki uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi için anlaşmaya varmaları ve neticede devlet mahkemelerinin yetkisini bertaraf ederek uyuşmazlığın çözümünde hakem ya da hakemleri yetkilendirmeleridir⁷⁶. Özellikle uluslararası ticarî uyuşmazlıkların, gerek karmaşık ve kendine özgü yapısı gerekse uluslararası ticarî rekabete konu uyuşmazlıkların yavaş çözülmeyi hoş göremeyecek bir dinamizme sahip olması, ticarî ilişkinin özelliğine göre, tarafları ortaya çıkabilecek uyuşmazlıkların hangi yöntemle çözümleneceğini kararlaştırmaya yöneltmektedir⁷⁷. Uyuşmazlığın tarafları, hakemler aracılığıyla uyuşmazlığın çözümünü, asıl sözleşmeye tahkim şartı koymak suretiyle ya da asıl sözleşmeden sonra aralarında akdettikleri özel bir sözleşmede düzenleyerek kararlaştırabilmektedirler⁷⁸.

Örgütlenme biçimi ve yapısalılık kriterinden yola çıkılarak yapılacak bir tasnifte tahkim, ad hoc tahkim ve kurumsal tahkim diye ayrılmaktadır⁷⁹.

Kurumsal tahkim merkezlerinin, tahkim prosedürleri üzerindeki bürokratik denetiminden duyulan kaygılar neticesinde tercih edilen ve tahkim prosedürlerinin bir kısmı, uyuşmazlığın taraflarınca hazırlanan ya da atıfta bulunulan kuralların,

⁷⁴ KURU Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011, s.724.

⁷⁵ BLACKMAN Scott H, McNEILL, M. Rebecca., Alternative Dispute Resolution in Commercial Intellectual Property Disputes, The American University Law Review, Vol.47, 1998, s.1709-1734.

⁷⁶ TÜRKOĞLU, Mehmet Selçuk, Milletlerarası Tahkim Kanunu ve UNCITRAL Tahkim Kuralları Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim Usulü, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011, s.7.

⁷⁷ AKINCI, Ziya, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları (Çözüm Yolları), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Sayı XVIII(4), 1996, s.93-109.

⁷⁸ DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, 4, Savaş, Ankara 2016, s.136.

⁷⁹ ŞAHİNOL, Resul, Ad Hoc Tahkim (UNCITRAL Tahkim Kuralları), Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006, s.19.

tarafların verdiği yetkiye istinaden hakemlerin kontrolünde yürütülen tahkime “Ad Hoc Tahkim” (Arızî-Geçici Tahkim) denilmektedir⁸⁰. Ad hoc tahkiminde uzlaşan taraflar, tahkim sürecini, bir tahkim kurumunun idaresi, yardımı ve kontrolü olmaksızın kendi iradî düzenlemeleri doğrultusunda tamamlamak istediklerinden ad hoc tahkim anlaşmalarında, herhangi bir tahkim kurumu ve kuralı belirlememekte, dolayısıyla sadece somut bir olay için geçici surette bir tahkim yapısı ortaya çıkmaktadır⁸¹. Ad hoc tahkimin, kurumsal tahkim dışındaki diğer tahkimleri içerdiği de dile getirilmektedir⁸².

Ad hoc tahkime; BM Uluslararası Ticaret Hukuk Komisyonu (UNCITRAL) tarafından Uluslararası Özel Hukuk’ta yeknesaklık sağlamak ve uluslararası ticaret hukukunun uyumlaştırılması kapsamında, uluslararası ticaret ilişkilerine doğrudan uygulanmak üzere birçok devletin taraf olduğu uluslararası ticaretin hukukî rejimini, uluslararası mevzuat (international legislation) oluşturmak gayesiyle geliştirilen konvansiyon kapsamında uluslararası karakterli kurallar olarak 2010 yılında revize edilen 1976 tarihli UNCITRAL Tahkim Kuralları örnek teşkil etmektedir⁸³. Ad hoc tahkim ile ilgili hükümlere, 21/06/2001 tarih ve 4686 sayılı Milletlerarası Tahkim Kanunu’nda yer verilmiştir.

Kurumsal tahkim ise, daimî bir hakem kuruluşunun idaresinde, onun tarafından önceden düzenlenen kurallara göre işleyen tahkimdir⁸⁴. Bu hakem kuruluşlarının başlıcaları arasında; Milletlerarası Ticaret Odası (International Chamber of Commerce - ICC), Londra Uluslararası Tahkim Mahkemesi (The London Court of International Arbitration - LCIA) ve Amerikan Tahkim Kurumu’nu (American Arbitration Association – AAA) saymak mümkündür⁸⁵.

⁸⁰ ŞANLI, Uluslararası Ticari Akitler, s.267.

⁸¹ ŞAHİNOL, s.21.

⁸² ŞANLI, Uluslararası Ticari Akitler, s.266.

⁸³ KÖSEOĞLU, Özdemir, Uluslararası Ticari Tahkimde Uyuşmazlık Çözümünün Uygulanacak Hukuk Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul 2015, s.51.

⁸⁴ ŞANLI, Cemal, Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk (Esasa Uygulanacak Hukuk), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (BTHAE), 1986, s.72.

⁸⁵ İMAMOĞLU, Mustafa, Marka Hukuku’nda Tahkim ve Arabuluculuğun Yeri ve Türk Patent Enstitüsü’ndeki Uygulama Alanı, Uzmanlık Tezi, Türk Patent Enstitüsü, Ankara 2014. s.14.

Kurumsal tahkim, her ne kadar idarî sürecin bürokratik değerlendirmeleriyle zamana mâl olabilme gibi bir handikap içerse de, uyuşmazlığın taraflarınca birtakım sebepler ile tercih edilmektedir. Şöyle ki; bir kurum nezaretinde yürütülen tahkim sürecinin o kurum vasıtasıyla tarafsız bir mekanizma eşliğinde yürütülebilmesi, güven ilişkisinin taraflar ve hakemler yerine kurumun kişiliğinde toplanmasıyla, hakemlerin nesnel kalmalarının teşvik edilmesi, taraflarca uyuşmazlığın tahkim sözleşmesinde uygun bir biçimde tanımlanmaması durumunda ad hoc hakem heyetinin uyuşmazlığı çözememesi gibi bir sonucun etkin bir kurumsal tahkimin yapısal yöntemleri sayesinde bahse konu edilememesi, işaret edilecek tercih noktalarıdır⁸⁶.

Kurumsal tahkim ile ad hoc tahkim arasındaki en bariz farklılık; kurumsal tahkimde, tahkim usulüne uygulanacak kuralları içeren düzenlemeleri olan bir tahkim kurumunca tahkim sürecinin yönetilmesi karşısında, ad hoc tahkimde belirli bir tahkim kurumu bulunmadığından tarafların seçtiği hakemler, kararlaştırılan tahkim kuralları çerçevesinde uyuşmazlığı çözmeleridir⁸⁷. Bir başka deyişle, ad hoc tahkimin aksine kurumsal tahkimde, hakemler daha önceden tahkim usulüne ve hakem kararına uygulanacak hukuku tayin etmiş bulunan bir statü çerçevesinde karar verilmektedir⁸⁸.

Kurumsal tahkim merkezleri; özel kişiler, uluslararası anlaşmalar uyarınca teşekkül ettirilen uluslararası örgütler, devletler, sanayi ve ticaret odaları, üniversiteler ile çeşitli meslek ve sektör mensupları tarafından kurulmuş ve faaliyete geçirilmiştir⁸⁹. Nitekim inşaat, sigortacılık, finans hizmetleri, deniz taşımacılığı ve ticarî mal üretimi gibi bazı sektörler; kendi tahkim ve arabuluculuk prosedürlerini ve kurallarını meydana getirmiş olup bu kurallara WIPO ve Court of Arbitration for Sport/Spor Tahkim Mahkemesi ("CAS") tarafından düzenlenen kurallar örnek olarak ifade edilmektedir⁹⁰.

⁸⁶ EMEK, Uğur, Uluslararası Ticarete Tahkim Prosedürü, Devlet Plânlama Teşkilâtı, Ankara 1999, s.26.

⁸⁷KARADEMİR, Ebru, Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, Sayı 2, Yıl 32, 2012, s.73-105.

⁸⁸ NOMER, Ergin, ŞANLI, Cemal, Devletler Hususî Hukuku, Beta, İstanbul 2009, s.515.

⁸⁹ SAYIN, Uğur, 17-18 th September). Milletlerarası Ticarî Tahkim Kuruluşları, (Paper presented at the International Conference on Eurasian Economies), St. Petersburg 2013, RUSYA.

⁹⁰ KARADEMİR, 2012.

B. WIPO Tahkiminin Mahiyeti

Fikrî mülkiyete ilişkin dava açma süreçlerinin masraflı olması, yargılamanın uzun sürmesi ve fikrî mülkiyet meselesinin uzmanlık gerektiren teknik yönünün ağır basması, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarında mahkemelerden kaçınılarak alternatif çözüm yöntemlerine yönelinmesine yol açmıştır⁹¹. Fikrî mülkiyet ile ilgili uyuşmazlıklarda mahkemelerden kaçınmanın yanında, fikrî mülkiyetin kendisinden kaynaklanan birtakım sebeplere istinaden tahkimin, uyuşmazlıkların çözümünde bir yol olarak benimsenmesi gündeme gelmiştir. Bu sebepler; fikrî haklara ilişkin uyuşmazlıkların farklı kıtaları da kapsayacak şekilde çok geniş bir coğrafyaya yayılması, konunun uzmanlık gerektirmesi ve yargılamanın hızla gerçekleştirilmesi olarak belirmektedir⁹². Ayrıca yargılamanın özel olması, tarafsız bir zeminde çözüm bulma zarureti, tahkimin esnekliği nedeniyle taraflar arasında işbirliğini geliştirebilme yönü ve gizlilik hassasiyeti gibi faktörler, fikrî uyuşmazlıkların çözümünde tahkimi tercih yönünden avantajlı kılmaktadır⁹³.

Tüm bunlara rağmen fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarına özgü bazı güçlüklerin de olduğu belirtilerek bu güçlüklerle özellikle; ihtiyati tedbirler, tüketicilerin korunması ve rekabete ilişkin ihlaller konu başlıklarında karşılaşılabileceği ifade edilmektedir⁹⁴. Fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarında tahkim yoluna gidilmesinde, birtakım gerekçelere dayanan, ihtiyatlı bir yaklaşım mevcuttur. İhtiyatlı yaklaşımı besleyen tereddütler arasında; fikrî mülkiyet haklarının esas itibarıyla şirketlerin malvarlığının önemli bir unsuru olmasına rağmen tahkim kurallarının bu hakları yeterince koruyucu hükümler içermemesi ve bu yüzden güvene dayalı yatırım ortamının kaybolması, sermayenin yatırım fikrinden uzaklaşması bulunmaktadır⁹⁵. Ayrıca bazı ülkelerde kurulan fikrî mülkiyete özgü özel mahkemelerin kararlarının, tahkime nazaran öngörülebilirlik içerdiği ve kamu gücü marifetiyle caydırıcı etkisini

⁹¹ CHI, Stephanie, The Role of Mediation in Trademark Disputes, American Journal of Mediation, 2, 2008.

⁹² HUYSAL, Burak, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010, s.221.

⁹³ BOZKURT YÜKSEL, Armağan Ebru, Fikrî Mülkiyet Uyuşmazlıklarında Tahkim (Tahkim), Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt XXV, Sayı 2, 2009, s.335-402.

⁹⁴ DESSEMONTET, François, Fikrî Mülkiyet ve Tahkim (çeviren. ORAK, Cem. Çağatay). Ankara Barosu Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2007, s.85-98.

⁹⁵ DE BORJA, Ana Gerdau, Intellectual Property Mandatory Rules and Arbitrability in the USA and in Brazil, Universidade Federal do Rio Grande do Sul 2004.

hissettiği iddia edilmekte ve tahkimin pahalı olması ile hakemlerin uygulayıcılar kadar uzmanlaşamamaları birer handikap sayılmaktadır⁹⁶. Son tahlilde, mahkeme nezdinde dava açmak yerine arabuluculuğu veya tahkimi tercih etmenin daha avantajlı bir alternatif olabilmesi için somut olayın şartları bağlamında bir değerlendirilme yapılması gerektiği ileri sürülmektedir⁹⁷. Dolayısıyla fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarında tahkim yolunun, tümden bir genelleme ile avantajlı veya dezavantajlı olarak takdim edilmesi, isabetli görülmemektedir.

WIPO'nun ilk dönemlerinde, tahkim ile ilgili bir yönünün bulunmadığı bilinmektedir⁹⁸. Ancak fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümünde, uzmanlaşmış bir kuruma ihtiyaç olduğu düşüncesinden hareketle, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının özelliklerini ve ihtiyaçlarını inceleyerek bu uzmanlık kurumunun WIPO olup olamayacağını belirlemek üzere, Milletlerarası Ticaret Odası bünyesinde Fikrî Mülkiyet ve Tahkim Çalışma Grubu oluşturulmuştur⁹⁹. Bu Grup tarafından yürütülen çalışmalar neticesinde, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümü için özel kurallarla görevlendirilmiş, özel bir tahkim merkezi kurulması gerektiği tespiti yapılmıştır. WIPO Genel Kongresi'nde 23 Eylül 1993 tarihli karar ile, özel hukuk kişileri arasındaki fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarını çözme amacıyla bir merkez kurulmasının kabulünün ardından, WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi adı altında, WIPO Milletlerarası Bürosu'nun bir idari birimi olarak, 1 Temmuz 1994 tarihi itibarıyla hizmet vermeye başlanmıştır¹⁰⁰.

WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi tarafından; fikrî mülkiyet hukukunda önem taşıyan geçici hukukî koruma tedbirleri, gizlilik ve hakemlerin uzmanlık bilgisi gibi konular dikkate alınarak WIPO Tahkim Kuralları, WIPO Hızlandırılmış Kuralları

⁹⁶ PAGENBERG, Jochen, The Arbitrability of Intellectual Property Disputes in Germany, in Worldwide forum in the intellectual Property Disputes, Geneva 1994, Switzerland.

⁹⁷ İstanbul Sanayi Odası, Fikrî Mülkiyetin Sırları, Küçük ve Orta Ölçekli İhracatçılar İçin Rehber, İstanbul 2013, s.129.

⁹⁸ GURRY, Francis, The World Intellectual Property Organization (WIPO), The Chartered Institute of Arbitrators Newsletter, 1995.

⁹⁹ BOZKURT YÜKSEL, Armağan. Ebru, Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO) Tahkim Sistemi. Ankara 2010, Adalet Yayınevi, s.5.

¹⁰⁰ LEW, Julian D. M., ICC Working Party on Intellectual Property Disputes and Arbitration, Objective Arbitrability Antitrust Disputes Intellectual Property Disputes Conference, Swiss Arbitration Association Special Series, 1994, s.44-52.

ve WIPO Arabuluculuk Kuralları hazırlanmıştır¹⁰¹. Söz konusu kurallar, tüm ticarî uyuşmazlıkların çözümünde başvurulabilecek bir özellik göstermekte ve fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümüne yönelik hakemlik, arabuluculuk ve bilirkişilik süreçlerini düzenlemektedir¹⁰². Tahkimin genel manadaki avantajlı yönlerine ilaveten, WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi de uluslararası tahkim alanında, uyuşmazlığın taraflarına birtakım avantajlar sunma potansiyeli taşımaktadır¹⁰³. Bir başka açıdan ise WIPO, konusu iktisadî ve ticarî menfaatler ve ilişkilerden ibaret olan sözleşmelerden kaynaklanan anlaşmazlıkları çözüme kavuşturma amaçlı tahkim kuruluşlarından birisi olarak görülmektedir¹⁰⁴.

WIPO Genel Kongresinde alınan bir karar neticesinde kurulan tahkim odaklı bir merkez marifetiyle ve o merkez tarafından kabul edilmiş tahkim kuralları çerçevesinde yürütüldüğü dikkate alındığında ve esas itibariyle belirli bir sektöre yönelik uyuşmazlıkları çözme amaçlı yapılanması ve kuruma karşı duyulan güvenin birincil derecede devreye girmesi gibi özelliklerin toplamından ulaşılabilecek sonuç, WIPO bünyesinde yürütülen tahkim müessesesinin kurumsal tahkim olarak değerlendirilmesi gerektiğidir.

C. WIPO Tahkiminin Organları

1 Ekim 2002 tarihinde yürürlüğe giren WIPO Tahkim Tüzüğünde toplanan ve WIPO kurumsal tahkim örgütü bünyesinde gerçekleşen WIPO Tahkim Kurallarının uyuşmazlık çözümünde uygulanabilmesi, tarafların bu konuda mutlak surette mutabık kalmalarını gerektirmektedir¹⁰⁵. WIPO nezdinde uyuşmazlıkların çözümü, sürekli bir şekilde aktif olan üç organ marifetiyle yürütülmektedir¹⁰⁶. Bu organlar; Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi, Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi ve Tahkim Danışma Komisyonudur.

¹⁰¹ CARON, David D., The World of Intellectual Property and the Decision to Arbitrate, Arbitration International, Vol.19. No.4, 2003, s.441-449.

¹⁰² ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.169.

¹⁰³ METCALF, Craig, Resolution of Patent and Technology Disputes by Arbitration and Mediation: A View from the United States, Sweet&Maxwell, NW3 3PF, London 2008.

¹⁰⁴ SAYIN, 2013.

¹⁰⁵ ŞANLI, Cemal, ESEN Emre, FİGANMEŞE ATAMAN İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Kitapçılık, 3.baskı, İstanbul 2014, s.558.

¹⁰⁶ SEYMENOĞLU, s.95.

1. Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi

WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının tahkim yolu ile çözülebilmesi noktasında gerçekleştirilen bir dizi müzakere ve sempozyumun ardından 1994 yılında Cenevre merkezli olarak kurulmuştur¹⁰⁷. Merkez, Tahkim Merkezi olarak kurulmasına rağmen günümüzde Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi olarak adlandırılmaktadır¹⁰⁸.

Merkez; patent ihlalleri, patent lisansları, bilgi teknolojileri, telif hakkı, araştırma ve geliştirme, ticarî marka, sanat, yayın ve ortak girişim gibi konuları düzenleyen anlaşmalardan kaynaklanan uyuşmazlıkların tahkim ve arabuluculuk yöntemleriyle çözümlenmesi sürecini yönetmektedir¹⁰⁹. Merkez, uyuşmazlıkların çözümünde başvurulmak üzere, uluslararası bir uzman ekip tarafından hazırlanan, Tahkim Kuralları, Arabuluculuk Kuralları ve Hızlandırılmış Tahkim Kuralları olmak üzere üç çeşit düzenleme yayımlamıştır¹¹⁰.

Merkezin kurulmasının arka plânında, fikrî mülkiyetin kendine özgü bir karakteri yansıttığına dair inanç yattığından, söz konusu karakter ve fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının doğası ile uyumluluk arz eden tahkim ve diğer alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemleri yürürlüğe konulabilmiştir¹¹¹. Merkez; fikrî mülkiyet sahipleri, kullanıcıları ve onların temsilcileri ile, faaliyet bölgelerine özgü birtakım güncel ve özgün uyuşmazlıkların karakteristiği ile bağdaşan alternatif uyuşmazlık çözüm yollarının tesisine dönük çalışmalar yürütmektedir¹¹².

Özellikle son yıllarda, sınır ötesine konu alan adlarından kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümlenmesi için, her yıl yaklaşık binlerce başvuruyu sonuçlandırmaya matuf uyuşmazlık çözüm mekanizmasının yönetilmesi sürecinde, WIPO başat bir rol oynamakta ve WIPO tarafından yayımlanan

¹⁰⁷ BOBAN Jaan Maria, International Arbitration and Technology Transfer Disputes, Thesis of Master, Faculty of Law, University of Toronto, Toronto 2012, s.32.

¹⁰⁸ AFLAKİ, s.54.

¹⁰⁹ DE CASTRO, Ignacio, CHALKİAS, Panagiotis., Mediation and Arbitration of Intellectual Property and Technology Disputes, Singapore Academy of Law Journal, 2012, s.1059-1081.

¹¹⁰ BLESSING, (Arbitration), s.295.

¹¹¹ GURRY, WIPO, 1995.

¹¹² World Intellectual Property Organization, An Overview, 2010, s.28.

raporlarda, ulusal mahkemeler yerine bu mekanizmanın gittikçe yaygınlaştığı ifade edilmektedir¹¹³. Merkez, uyuşmazlıkların çözümüne ilişkin bir dizi yayını ve kapsamlı web sitesi ile bir tür rehberlik faaliyeti de icra etmektedir¹¹⁴.

Merkez, WIPO bünyesinde tahkim ve arabuluculuk hizmetlerini malî boyutlarıyla birlikte yürütmekte olup, taraflara uyuşmazlık konusunda uzman bir hakem veya arabulucu tayininde ve duruşmalar için toplantı salonlarının tedariki gibi diğer hizmetlerin temininde yardımcı olmaktadır¹¹⁵.

Merkezin uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin süreci yönetme faaliyeti kapsamına, 1 Aralık 1999 tarihinden bu yana, alan adlarına ilişkin uyuşmazlıklar da dâhildir¹¹⁶. İnternet Tahsisli İsimler ve Numaralar Kurulu (ICANN) tarafından yetkilendirilmesini müteakiben WIPO, alan adları uyuşmazlıklarının çözüm mercilerinden birisi olmuş ve uygulamada da en çok başvurulanan kurum konumuna gelmiştir¹¹⁷. Alan adlarının, şikâyet edenin üzerinde hakkı olan marka veya servis markası ile aynı veya ayırt edilemeyecek derecede benzer olması, şikâyet edilenin alan adları üzerinde herhangi bir hakkı veya meşru menfaatinin bulunmaması ve alan adlarının kötü niyetle tescil edilmesi ve kullanılması hallerinde Merkezce uyuşmazlık incelenebilecektir¹¹⁸.

Merkez, patent bağlamında da belirtmek gerekirse, özellikle Amerikan ve Avrupa patentlerini konu edinen birçok uyuşmazlığı çözüme kavuşturmuştur¹¹⁹. Nitekim Merkeze yapılan başvuruların yarısına yakını, patent uyuşmazlıkları teşkil ederken diğer uyuşmazlık konuları ise; bilgi işlem teknolojileri, ticarî markalar, telif hakları ile mekânîk, eğlence, kimya, yaşam bilimleri, ilaç, lüks tüketim malları gibi sektörlerden oluşmaktadır¹²⁰.

¹¹³ LACK, Jeremy, The Growing Need for ADR in IP Disputes, Intellectual Property Magazine, 2010, s.19-22.

¹¹⁴ PLANT, s.6.

¹¹⁵ SCHALLNAU, Judith, WIPO Arbitration and Mediation Center, IPR Helpdesk, No.42, 2009, s.3-4.

¹¹⁶ GÜL, s.46.

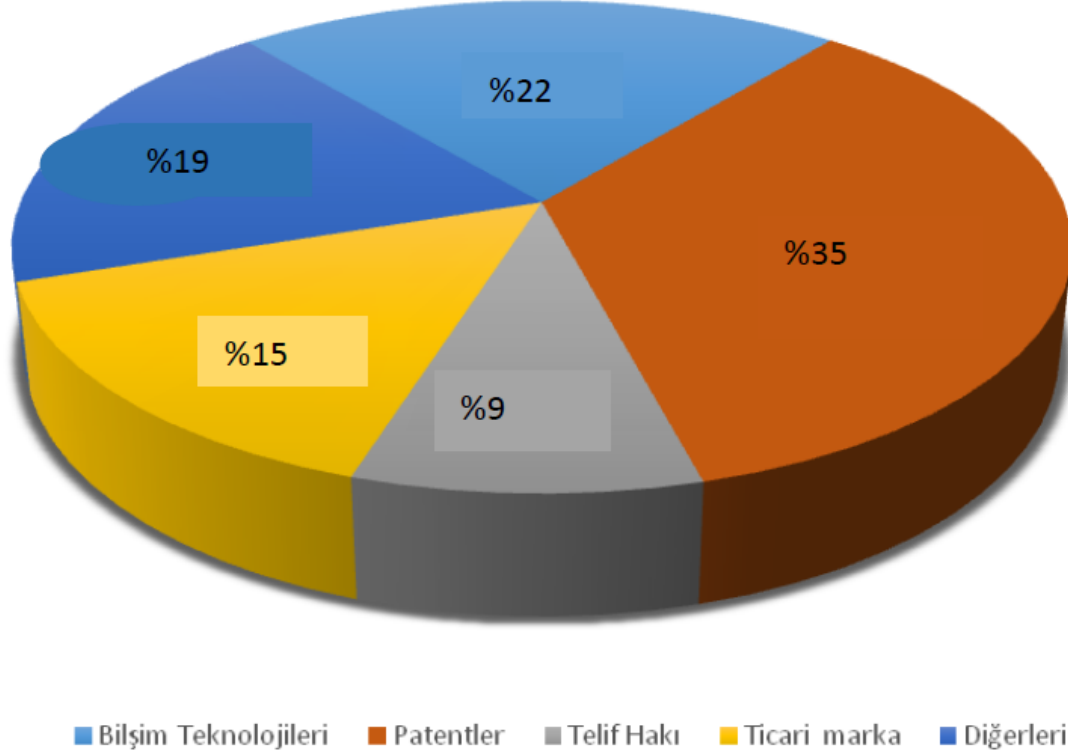
¹¹⁷ BAL, Nurullah, İnternet Alan Adı ve İnternet Alan Adı Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözümlemesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt. XVII, 2013, sayı.1-2, s.326.

¹¹⁸ ÇAKIR, Gökem, Alan Adı Uyuşmazlıklarının WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi Huzurunda Çözümü, Articletter, 2015, GSI.

¹¹⁹ WU, Wei-Hua, The John Marshall Review of Intellectual Property Law, International Arbitration of Patent Disputes, Tech. L. Rev, Cite 9, 2012, s.51-100.

¹²⁰ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.145.

Merkeze fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarına dair yapılan başvuruların konularına göre oransal dağılım bilgisi aşağıdaki şekilde yer almaktadır.

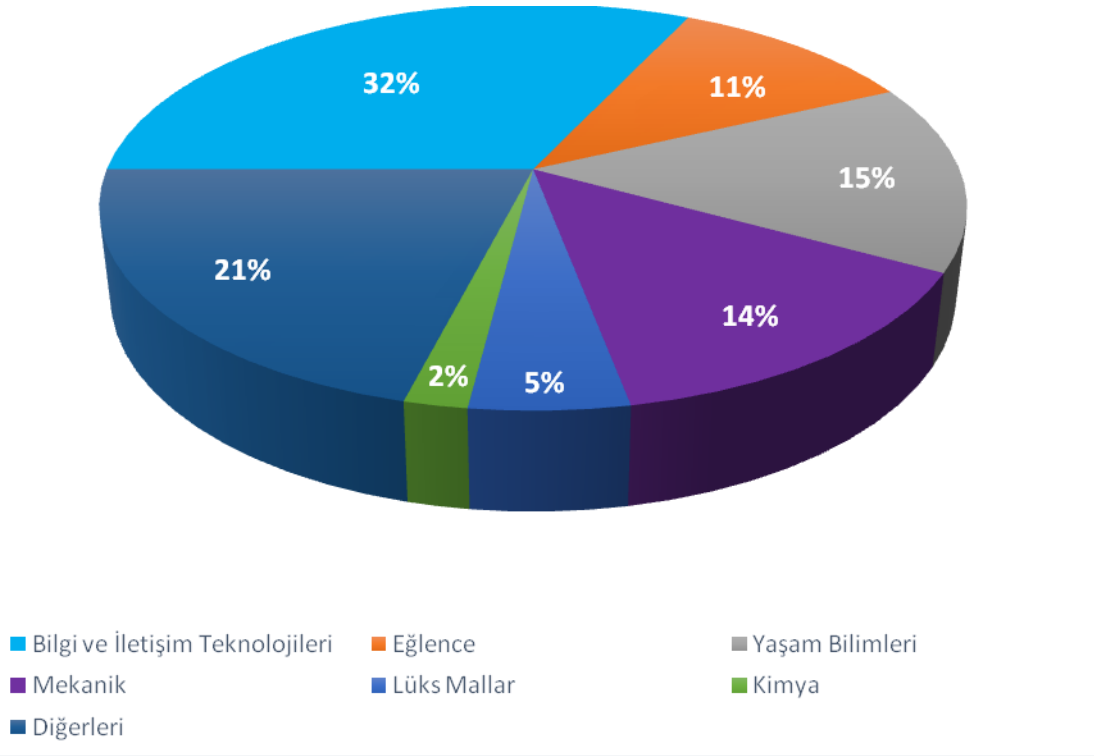

Şekil 1.1. WIPO Uyuşmazlık Başvurularının Konularına Göre Dağılımı¹²¹

Şekil 1'e göre, Merkez'e yapılan uyuşmazlık başvurularında konu itibariyle ilk sırayı patentler almakta, patentleri ise bilişim teknolojileri ve ticarî marka takip etmektedir.

Aşağıdaki şekilde ise, belirtilen uyuşmazlıkların ait olduğu sektörlerin oransal dağılım bilgisi yer almaktadır:

¹²¹ <http://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html> (Erişim tarihi: 05/05/2016)

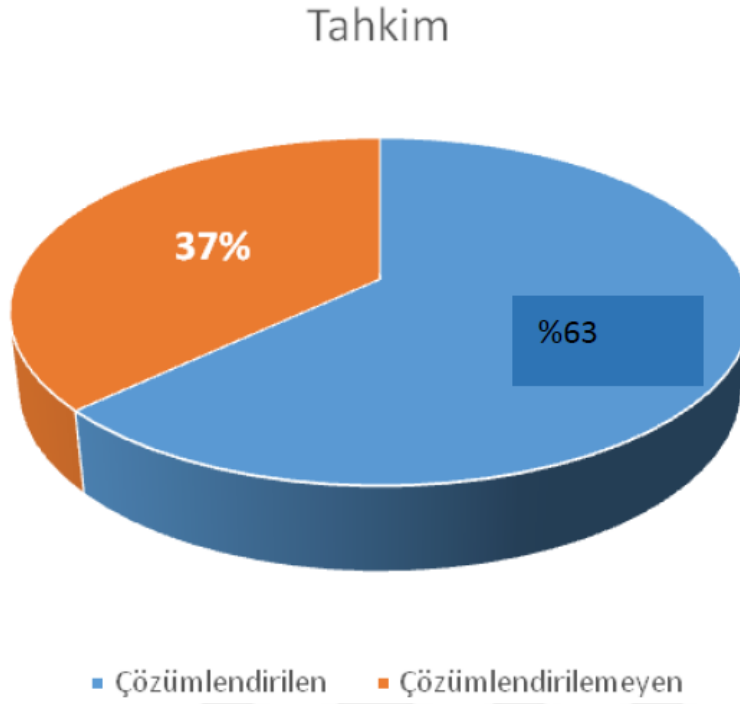

Şekil 1.2. WIPO Uyuşmazlık Başvurularının Sektörlere Göre Dağılımı¹²²

Şekil 2’de Merkez’e intikal eden uyuşmazlık başvurularının sektörler kategorisinde dağılımında, bilgi ve iletişim teknolojilerinin önde gittiği, bu sektörü sırasıyla yaşam bilimleri, mekanik ve eğlence sektörlerinin izlediği görülmektedir.

WIPO Tahkim Merkezi nezdinde görülen uyuşmazlıkların çözüm ile sonuçlandırılma ve sonuçlandırılmama oranlarını gösteren istatistikî oranlara aşağıdaki şekilde yer verilmektedir.

¹²² <http://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html> (Erişim tarihi: 05/05/2016)

Şekil 1.3. WIPO Tahkim Uyuşmazlıklarının Sonuca Dair Dağılımı¹²³

Merkez, patenti de kapsayacak şekilde fikrî mülkiyet hukukuna dair sözleşmelerde, tahkim şartının hazırlanmasında uyuşmazlığın taraflarına katkı sunma gibi bir rolü de üstlenmiştir¹²⁴.

Tahkimin karakteristik genel avantajlarının ötesinde, Merkez tarafından yürütülen uluslararası tahkim prosedürünün; nispeten düşük maliyet, daha az bürokrasi ve uzman hakemler gibi faktörler göz önünde tutulduğunda ilave avantajlar sağladığı ifade edilmektedir¹²⁵.

Merkez, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümüne ilişkin faaliyetlerinin yanı sıra birtakım hizmetleri de yerine getirmektedir. Bu hizmetler; fikrî hak uyuşmazlıklarını çözüme bağlayan kararlar kapsamında yayıncılık, uyuşmazlık çözüm yöntemleriyle ilgili çeşitli konu başlıklarında konferanslar tertibi, hakem ve arabulucu kursları açma, uyuşmazlığın taraflarından birinin talebiyle tarafların bir araya getirilerek uyuşmazlığın çözümü için Merkez bünyesindeki çözüm

¹²³ <http://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html> (Erişim tarihi: 05/05/2016)

¹²⁴ BOZKURT YÜKSEL, Armağan. Ebru, Patent Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları: Milletlerarası Tahkim ve Devlet Yargısı. (Patent) Ankara 2009: Yetkin Yayınevi, s.135.

¹²⁵ METCALF, 2008.

sistemlerinden herhangi birisine başvurulmasını temin etme, Merkez tarafından yürütülmeyen bir uyuşmazlık ile ilgili tarafların talebi üzerine ücreti karşılığında bir arabulucu veya hakem atama, tarafların Merkez bünyesinde işletilen uyuşmazlık çözüm yollarından birini tercih etmesi noktasında, anlaşmalara konulacak kayıtların hazırlanma sürecine yardımcılık şeklinde gerçekleşebilmektedir.¹²⁶

2. Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi

Tahkim ve Arabuluculuk Konseyinin ana görevi, WIPO uyuşmazlık çözüm yöntemlerine ilişkin plânların tespiti ve politikaların tayininde, Merkez'e önerilerde bulunarak katkı sunmaktır¹²⁷. Konseyde kamu sektörü ile özel sektör temsilcileri birlikte görev yapmaktadırlar¹²⁸. Söz konusu sektör temsilcileri, çeşitli üye ülke uzmanları arasından seçilen 6 üyeden ibarettir¹²⁹.

Konsey, hakemlik ve arabuluculuk yapabilecek uzman kişilerin tespit ve denetiminin yanı sıra WIPO Tahkim Kuralları, WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları ve WIPO Arabuluculuk Kurallarının güncelliğini koruması adına birtakım araştırma ve değerlendirmeler yapmaktadır¹³⁰.

3. Tahkim Danışma Komisyonu

Tahkim Danışma Komisyonu, gerek fikrî haklar gerekse tahkim konusunda tanınmış uzmanlardan ibaret bir organ olarak, WIPO Tahkim Kurallarının uyuşmazlıkların çözümüne uygulanması sırasında, Merkez'e yardım etme gibi bir işleve sahiptir¹³¹. Söz konusu işlev kapsamına dâhil olan; hakemin reddi, değiştirilmesi, azli yahut hakem ücreti gibi konularda Merkez tarafından kendisine sorulan soruları cevaplandırmak ve tavsiyede bulunmak suretiyle yardımcılık işlevini yerine getirmektedir¹³².

¹²⁶ Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000, s.252.

¹²⁷ SEYMENOĞLU, s.96.

¹²⁸ DPT, 2000, s.252.

¹²⁹ BAYTAN KARAKUZU, s.285.

¹³⁰ GÜLŞEN, s.19.

¹³¹ SEYMENOĞLU, s.96.

¹³² GÜLŞEN, s.20.

Danışma Komisyonu'nda 26 üye ülkeden 39 üye görev yapmaktadır¹³³. Belirli bir konuda Danışma Komisyonu üyelerinden bilgi alınamaması durumunda, Komisyon üyesi olmayan herhangi bir uzmanın bilgisine başvurulabilmektedir¹³⁴.

D. WIPO Uyuşmazlık Çözümünde Tahkim

WIPO bünyesinde yürütülen uyuşmazlık çözüm mekanizmaları, Tahkim ve Arabuluculuk Merkezince hazırlanan birden çok yargılama usûlünü konu edinmekle birlikte uyuşmazlık çözüm yollarına işaret eden ve diğer yargılama usûllerine örneklik teşkil eden temel düzenleme WIPO Tahkim Kurallarıdır. Bu nedenle WIPO Tahkim Kurallarının uygulanabilirliğine ilişkin teorik çerçevenin belirlenmesi, hem uygulamaya katkı sunmakta hem de sürecin dayandığı zemini açık bir biçimde yansıtmaktadır.

1. WIPO Tahkim Usûlü

Tahkim usûlünün uygulanabilmesi için öncelikle tarafların, uyuşmazlığın çözümlenmesi amacıyla Tahkim ve Arabuluculuk Merkezine başvurmaları gerekmektedir. Merkeze yapılacak başvurunun esas noktası, tarafların uyuşmazlığın WIPO Tahkim Usûlü Kurallarına göre çözüme kavuşturulmasında, tam bir uzlaşmaya varmış olmalarıdır. Taraflar arasında bir irade uyuşmasının yokluğu halinde, herhangi bir tarafın uyuşmazlık kapsamında WIPO Tahkimine başvurması yahut WIPO hakem heyetinin bu uyuşmazlık ile ilgili davaya bakmasının hukuki bir geçerliliği bulunmamaktadır¹³⁵. Bu çerçevede WIPO Tahkim Kuralları'nın 2'nci maddesinde, bir tahkim anlaşması ile WIPO Tahkim Kurallarının öngörülmesi durumunda, artık bu Kuralların söz konusu Tahkim Anlaşması'nın bir parçasını teşkil ettiği hüküm altına alınmıştır.

WIPO Tahkim Kuralları, 8 bölüm ve 80 maddeden oluşmaktadır. İlk 5 maddeyi kapsayan 'Genel hükümler' başlıklı birinci bölümde sırasıyla; kısaltılmış

¹³³ BAYTAN KARAKUZU, s.285.

¹³⁴ DPT, 2000, s.252.

¹³⁵ ŞANLI, Uluslararası Ticari Akitler, s.276.

ifadeler ile terimler, kuralların uygulanma alanı, ihbarlar ve süre sınırları, Merkez'e sunulması gereken belgeler hususları düzenlenmiştir.

Kuralların ikinci bölümü 'Tahkimin Başlaması' (m.6-13) başlığını taşımakta ve tahkim sürecinin başlatılması noktasında tahkim talebini, tahkim talebine cevabı ve tarafların temsilini ele almaktadır.

'Hakem Heyetinin Kuruluşu ve Oluşumu' başlıklı üçüncü bölüm (m.14-36); hakemlerin sayısı ve atanması, tarafların anlaştığı usûle uygun atama, tek hakemin atanması, üç hakemin atanması, atamaya katılmama, hakemlerin milliyeti, tarafsızlık ve bağımsızlık, hakeme itiraz, bir hakemin yerinin doldurulması, hakem heyetinin yetkisine itirazlar gibi konuları içermektedir.

Dördüncü bölüm (m.37-60) 'Tahkimin İdaresi' başlığı ile; hakem heyetinin yetkileri, tahkim yeri, tahkim dili, iddia ve savunma beyanı, iddia ve savunmada değişiklikler, delil, ticarî sırların açıklanması, oturumlar, tanıklar, hakem heyeti tarafından bilirkişiler, yargılamanın sonlandırılması ve feragat hususlarını konu edinmektedir.

Kuralların beşinci bölümü (m.61-68) 'Hükümler ve Diğer Kararlar' başlığını taşımakta ve tahkim anlaşması ile tahkime uygulanacak hukuk, kararların verilme şekli ve bildirimi, kararın etkisi, kararın düzeltilmesi ve ek karar konularını düzenlemektedir.

'Ücret ve masraflar' başlığı ile altıncı bölüm (m.69-74); Merkez ücreti, hakem ücretleri, teminatlar ve tahkim idaresinin masrafları hakkında karar gibi meseleleri kapsamaktadır.

Kuralların son iki bölümü 'Gizlilik' (m.75-78) ve 'Diğer Hükümler' (m.79-80) başlıklarını taşımakta olup bu bölümlerde; tahkim davasının gizliliği, kararın gizliliği, gizliliğin Merkez ve Hakem tarafından korunması, sorumluluktan muafiyet ve davalardan feragate ilişkin hükümler yer almaktadır.

2. WIPO Tahkiminin Uygulanabilirliği

WIPO Tahkiminin uygulanabilirliği, tahkim kurallarının uygulanma kabiliyetine ve uygulama alanına dönük bir kavramsallaştırmaya karşılık gelmektedir. WIPO Tahkim Kuralları esas itibarıyla, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümüne odaklanılarak hazırlanmışsa da söz konusu kuralların sadece uluslararası fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarına özgü olduğuna dair herhangi bir hüküm bulunmamaktadır. Bu sebeple WIPO Tahkim Kuralları, taraf iradeleriyle tahkim anlaşmasında kararlaştırılmak kaydıyla, fikrî mülkiyet hukuku ile bir ilgisi bulunmayan, uluslararası bir özellik taşımayan her türlü ticarî mahiyetteki uyuşmazlığa uygulanabilme imkânına sahiptir¹³⁶.

WIPO Tahkim Merkezi, coğrafi alan ayrımı yapmaksızın uluslararası unsurlu uyuşmazlıkların çözümü için başvuran gerçek veya tüzel kişilere, çözüm noktasında yardımcı olmak gibi bir rol üstlenmiştir¹³⁷. Bununla birlikte WIPO Tahkim Kurallarının 1'inci maddesinde yer alan 'Tahkim Anlaşmasının', *" tarafların aralarında ortaya çıkmış ya da çıkabilecek uyuşmazlıkların tümünü ya da bazılarını tahkim yolu ile çözülmesi hususunda anlaştıkları anlamına gelmektedir; tahkim anlaşması bir anlaşmadaki tahkim hükmü şeklinde veya ayrı bir anlaşma şeklinde yapılabilir."* diye tanımlanması, taraflar arasındaki uyuşmazlıkların kapsamına dair bir çerçeve çizilmediği, başvuruyu daraltmak gibi bir amaca yer verilmediği sonucunu doğurmaktadır. Fikrî mülkiyet hukuku ile ilgili olma şartı aranmaksızın tarafların aralarındaki herhangi bir uyuşmazlığı, tahkim anlaşmasında veya tahkim şartında yer vermek kaydıyla, WIPO Tahkim Kurallarına göre çözümlendirebilecekleri ifade edilebilir.

WIPO Tahkim Kurallarının 1'inci maddesindeki 'Tahkim Anlaşması' tanımı, WIPO Tahkim Merkezi'ni salt fikrî mülkiyet hukukundan kaynaklanan uyuşmazlıkların çözümüne hasretmemenin yanı sıra uyuşmazlıkların uluslararası unsurlu bir karakter taşımalarını da zaruri kılmamaktadır. Nitekim WIPO Tahkim

¹³⁶ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.22.

¹³⁷ GURRY, WIPO, 1995.

Kurallarının, uluslararası unsurlu uyuşmazlıklar dışında herhangi bir uyuşmazlığı çözümleyemeyeceklerine dair yasaklayıcı mahiyette bir hüküm bulunmamaktadır.

WIPO Tahkim Kurallarının 'Kuralların Uygulama Alanı' başlıklı 2'nci maddesinde, tahkim anlaşması ile tarafların tahkimin WIPO Tahkim Kurallarına göre yürütüleceğinde mutabık kalmaları halinde, söz konusu Kuralların tahkim anlaşmasının bir parçası haline geleceği hüküm altına alınmıştır. 2'nci maddenin devamında ise, taraflar aksini kararlaştırmadıkça tahkim yargılamasının başladığı tarihte yürürlükte olan Kurallara göre, uyuşmazlığın çözüme kavuşturulacağı ifade edilmektedir. Bir başka deyişle, taraflarca tahkim anlaşması yapıldığı tarihte yürürlükte olan Kurallar ile tahkim yargılamasının başlangıç tarihi itibarıyla yürürlükteki Kurallar arasında herhangi bir değişiklikten kaynaklanan bir farklılaşma meydana gelmişse, uyuşmazlığın çözümüne tahkim yargılamasının başladığı tarihe tekabül eden Kurallar uygulanacaktır. Bununla birlikte taraflar uzlaşarak, tahkim yargılamasının başladığı andaki Kurallar yerine, tahkim anlaşmasının yapıldığı tarihte yürürlükte bulunan Kuralların uyuşmazlığa uygulanmasını, söz konusu anlaşmaya koyacakları bir kayıt ile mümkün hale getirebileceklerdir¹³⁸.

E. WIPO'da Öngörülen Diğer Uyuşmazlık Çözüm Yolları

WIPO Tahkim Kuralları dışında, WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi tarafından işletilen birtakım uyuşmazlık çözüm yolları bulunmaktadır. Uyuşmazlık çözüm mekanizmalarına işlerlik kazandıran tahkim dışındaki bu uyuşmazlık çözüm yolları; Hızlandırılmış Tahkim, Arabuluculuk-Tahkim, WIPO ICANN Tahkimi ve Uzman Tespiti olarak isimlendirilmektedir.

1. Hızlandırılmış Tahkim Usûlü

Hızlandırılmış Tahkim kuralları, 73 maddeden oluşmakta ve büyük ölçüde WIPO Tahkim Kuralları ile uyumluluk göstermektedir. Hızlandırılmış Tahkim Usûlünün hazırlanmasında, ucuz ve hızlı bir uyuşmazlık çözüm yolu hedefi

¹³⁸ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.23.

öngören Stockholm Ticaret Odası'nın Hızlandırılmış Tahkim Kurallarından esinlenilmiştir¹³⁹. Gerçekte de WIPO Tahkim Kurallarının özüne dokunmaksızın tarafların ihtiyaçları ve uygulamadan doğan birtakım zaruretler uyarınca, kısmî değişikliklerle hazırlanan Hızlandırılmış Kurallar, daha az masraf ile daha hızlı sonuç almaya odaklanmıştır¹⁴⁰.

Hızlandırılmış Usûlün temel karakteristiği; uyuşmazlığın çözümüne daimî surette tek hakemin atanması ve tahkim sürecinin başlangıcından sonuna kadar tüm safahatında sürelerin kısaltılması olarak belirmektedir¹⁴¹. Klâsik WIPO Tahkim usulüne alternatif olarak düşünülen Hızlandırılmış Tahkimin ayırt edici vasıfları; her zaman tek hakemin görev yapması, layihalar sürecinin birleştirilerek tahkim talebi ile iddia beyanının, talebe cevap ile de savunma beyanının birlikte alınması, yargısal süreçte yer alan farklı sürelerin kısaltılması, duruşmaların, istisnaî haller hariç, üç günden fazla sürmeyecek şekilde yoğunlaştırılması şeklinde özetlenmektedir¹⁴².

Tahkim usûlü ile hızlandırılmış tahkim usûlü arasındaki temel farklılıklar, tez çalışmasının Ek'inde yer verilen Tablo'da açıkça gösterilmektedir.

2. Arabuluculuk-Tahkim

Arabuluculuk-Tahkim Usûlü, Merkez bünyesinde sunulan çift yönlü ve aşamalı bir mekanizmayı konu edinmektedir. Şöyle ki, taraflarca uyuşmazlık öncelikle arabuluculuk yolu ile çözülmek istenmesine rağmen öngörülen zaman diliminde çözüme kavuşturulamazsa, bağlayıcılık arz edecek bir kararın elde edilebilmesi için tahkime yönlendirilirken, iki farklı uyuşmazlık çözüm yolu bir arada işletilmektedir¹⁴³. İlk plânda arabuluculuk marifetiyle uyuşmazlığın çözümlenmesi

¹³⁹ BAGNER, Hans, Expedited Arbitration Rules: Stockholm and WIPO, Arbitration International, Vol.13, No.2, 1997, s.193-198.

¹⁴⁰ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.166.

¹⁴¹ PAULSSON, Jan, The WIPO Expedited Arbitration Rules: Fast Track Arbitration, Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva 1995, World Intellectual Property Organization, s.113-116.

¹⁴² GURRY, Francis, The Dispute Resolution Services of The World Intellectual Property Organization, Journal of International Economic Law (Resolution), 1999, s.385-398.

¹⁴³ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.12.

hedeflenmişken, bu hedefin vuku bulamaması durumunda ikinci etapta, tahkim devreye girmekte ve nihai olarak uyuşmazlığı neticelendirmektedir.

3. WIPO ICANN Tahkimi

İnternet kaynaklarını yöneten İnternet Tahsisli Sayılar ve Adlar Kurumu (ICANN - Internet Corporation for Assigned Names and Numbers); sivil toplumun, internet kullanıcılarının, özel sektörün, ulusal ve uluslararası organizasyonların, hükümetlerin, araştırma, akademik ve teknik mahiyet taşıyan toplulukların temsil edildiği küresel, çok paydaşlı, geniş katılımlı ve kâr amacı gütmeyen bir özel sektör kuruluşu özelliği göstermektedir¹⁴⁴. ICANN'ın kuruluş gayesi; internetin istikrarını sağlamak, rekabeti tesis etmek, küresel internet toplumunun geniş temsilini sağlamak ve politikaları özel kesim aracılığıyla, aşağıdan yukarıya, mutabakat temelinde koordine etmek üzere faaliyetlerde bulunmaktır¹⁴⁵.

İnternet ortamında web sayfaları aracılığıyla gerçekleştirilen satış, reklam ve pazarlama faaliyetlerinin gittikçe artış kaydetmesi, internet alan adları ile ilgili uyuşmazlıklarda artışa ve dolayısıyla ICANN tarafından kabul edilen yargılama usullerinin öneminin pekişmesine yol açmıştır¹⁴⁶.

ICANN tarafından, tahkim kuralları olarak; İnternet Alan Adlarına İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Yeknesak Kurallar (UDRP - Uniform Domain Name Dispute Policy) ile İnternet Alan Adlarına İlişkin Uyuşmazlıkların Çözümünde Uygulanacak Yeknesak Kurallara İlişkin Usul Kuralları (RUDRP – Rules for Uniform Domain Name Dispute Policy) benimsenmiş ve 01/12/1999 tarihinde yürürlüğe konulmuştur¹⁴⁷.

¹⁴⁴ GÜL, s.15.

¹⁴⁵ İŞIKLI, Hasibe, İnternet Alan İsimleri Sistemi (Markalar ve Alan İsimleri Arasındaki İlişki), Devlet Planlama Teşkilâtı, Ankara 2001, s.27.

¹⁴⁶ KAPLAN, Yavuz, İnternet Alan İsimlerine İlişkin Uluslar arası Uyuşmazlıkların Çözümü Konusunda ICANN Yargılama Usulü, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt VII, 2003, Sayı.3-4.

¹⁴⁷ BOZBEL, Savaş, İnternet Alan Adlarının Korunmasında ICANN Tahkim Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006, s.57.

ICANN Tahkimi, ancak ICANN'in yetkilendirdiği kuruluşlarca işletilebilmektedir. ICANN tarafından tahkimi yürütmek görevi ile yetkilendirilmiş kuruluşlar; Asian Domain Name Dispute Resolution Centre (ADNDRC), National Arbitration Forum (ADRforum), The Czech Arbitration Court - Arbitration Center for Internet Disputes (CAC-ACİD) ve WIPO'dur¹⁴⁸.

Alan adı uyuşmazlıklarının çözümünde, WIPO'nun diğer yetkili kuruluşlar arasında uyuşmazlığın en çok intikal ettirildiği kuruluş konumuna gelmesi; WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi'nin uzun yıllardır sürdürmekte olduğu çözüm sisteminin, gerek tahkim maliyetlerinin uygunluğu, gerekse uyuşmazlığın çözümündeki sürelerin kısalığı bakımından güvenilir ve tercih edilen bir tahkim merkezi özelliği taşımasından kaynaklanmaktadır¹⁴⁹. Ayrıca ICANN Tahkiminde, WIPO'ya başvuruyu artıran önemli faktörlerden diğerleri; WIPO'nun fikrî mülkiyet konusunda uzmanlaşmış bir uluslararası kuruluş olması ve tahkim sürecini yönetebilecek yeterli donanımına sahip kişilerin bünyesinde görev üstlenmesidir.

WIPO nezdinde çözümlenen uyuşmazlık sayısı otuz bini geçen ICANN tahkim süreci, WIPO özelinde, UDRP kuralları ile WIPO tarafından ICANN tahkim yoluna özgü yayımlanan Tamamlayıcı Kurallara göre yönetilmektedir¹⁵⁰. 31/07/2015 tarihi itibarıyla güncellenen Tamamlayıcı Kurallar, on beş maddeden ibaret olup şikâyet başvuru usulü, hakem atama usulü ve başvuru ücretleri düzenlenen temel konular olarak dikkat çekmektedir¹⁵¹.

ICANN Tahkimi gereğince, Merkez'e alan adı ihlali iddiası ile yapılan başvuru gerekçelerini şöyle sıralamak mümkündür: Alan adlarının şikâyet edenin üzerinde hakkı olan marka veya servis markası ile aynı veya ayırt edilemeyecek derecede benzerlik arz etmesi, şikâyet edilenin alan adları üzerinde herhangi bir hakkı veya meşru menfaatinin bulunmaması ve alan adlarının kötü niyetle tescil edilip aynı şekilde kötü niyetle kullanılmasıdır¹⁵².

¹⁴⁸ BAL, s.326.

¹⁴⁹ ÇAKIR, 2015.

¹⁵⁰ <http://www.wipo.int/amc/en/domains/> (Erişim tarihi: 18/05/2016)

¹⁵¹ <http://www.wipo.int/amc/en/domains/supplemental/eudrp/newrules.html> (Erişim tarihi: 18/05/2016)

¹⁵² ÇAKIR, 2015.

WIPO ICANN Tahkimini, WIPO Tahkiminden farklı kılan birtakım özellikler bulunmaktadır. Bu özelliklerin başlıcaları arasında; WIPO ICANN Tahkiminde dava sürecinin web’de yayımlanarak gizliliğin değil şeffaflığın kabul edilmesi, WIPO ICANN Tahkiminin daha ucuz ve daha kısa süreli olması, hakem kararının icrasının ICANN marifetiyle yerine getirilmesinin zorunluluk arz etmesi, Merkez’in atadığı hakem heyetinin parasal içerikli bir karar verememesi ve dava masraflarının şikâyet sahibince karşılanması yer almaktadır¹⁵³.

4. Uzman Tespiti

WIPO bünyesinde yer alan Uzman Tespiti, 1 Ocak 2016 tarihi itibarıyla yürürlüğe konulan, diğer uyuşmazlık çözüm yollarına nispeten yeni bir yöntemdir. 27 maddeden müteşekkil WIPO Uzman Tespiti Kuralları, esas itibarıyla taraflarca uyuşmazlığın çözümünün, Uzman marifetiyle gerçekleştirilmesi amacıyla yaptıkları bir anlaşmaya dayanmaktadır¹⁵⁴. Uyuşmazlığın herhangi bir tarafınca, Uzman Tespit Anlaşmasına istinaden Merkez’e Uzman Tespiti usûlünün işletilmesi amacıyla başvurulabileceği gibi, tesis edilmiş bir Anlaşma mevcut olmasa bile aynı içerikte bir talebin Merkez’e yöneltilmesi mümkün kılınmıştır. (m.5-6)

Uzmanlık Tespit Kuralları uyarınca, uyuşmazlık konusunda yetkinlik sahibi olması beklenen, bağımsız ve tarafsız olması gereken Uzman kişi, taraflarca müştereken belirlenebilmektedir. (m.9/a) Ancak Uzman kişinin atanması konusunda tarafların bir kararı yoksa, Merkez taraflar ile istişare ederek Uzman atayabilecektir. (m.9/c) Tek kişi Uzman olabileceği gibi tarafların anlaşmasına yahut bu yönde bir anlaşma yoksa Merkez’in değerlendirmesine göre birden fazla kimseye de Uzmanlık görevi verilebilmektedir. (m.9/b)

¹⁵³ ÇALIŞKAN, Yusuf, Uluslararası Fikrî Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları: WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü. İstanbul 2008, Değişim Yayınları, s.97.

¹⁵⁴ Uzman tespiti, işlevi itibarıyla hakem-bilirkişilik kurumu ile benzeşmekte olup Türk Hukukunda 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu’nun 193’üncü maddesinde yer alan münhasır delil sözleşmesi hakem-bilirkişiliğe örneklik teşkil etmektedir. (Konu için bkz: YEŞİLİRMAK, Ali, Türkiye’de Ticarî Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, İstanbul 2011, On İki Levha Yayıncılık, s.24 vd.)

Uzman kişi ya da kişilerin yürüteceği tespit süreci karara bağlanmadan önce, tarafların uyuşmazlığın çözümüne dair anlaşmaları halinde Uzman, süreci sonlandırma durumundadır. (m.19/a) Ayrıca tespit sürecinin devamı, gereksiz ve imkânsız hale gelmişse o zaman da Uzman, tespit sürecini sona erdirmektedir. (m.19/b) Uzmanın, uyuşmazlığı nihaî anlamda sonlandıran tespit kararının, taraflar açısından bağlayıcılık arz edebilmesi için taraflar arasında karar aksine bir anlaşmanın yapılmaması gerekmektedir. (m.17/f) Dolayısıyla Uzman tespitinin ilkesel anlamda bağlayıcılığından bahsetmek mümkündür. Taraflar aksi yönde uzlaşmadığı sürece, Uzman'a ödenecek ücret, idarî ücret ile Uzman'ın yargılama masrafları dâhil her türlü masrafların taraflar arasında eşit olarak paylaşılması gerekmektedir. (m.24)

F. WIPO Tahkiminin Başlangıcı

WIPO Tahkimi, tahkimin başlangıcı ile işlerlik kazanmakta, yargısal usûlî aşamanın detaylandığı ve yoğunlaştığı tahkimin işlemesinin ardından kararın verilmesiyle sonlanan bir hukukî ve usûlî işlemler bütünüdür.

WIPO Tahkim Kurallarının ikinci bölümü, 'Tahkim talebi' başlığını taşımakta ve tahkim talebine ilişkin hususlar ile talebe cevap ve temsil konularını kapsamaktadır. Bu başlık altında, tahkim talebi ve tahkim talebine cevap konuları incelenmekte olup Hızlandırılmış Kurallar'a özgü hükümler, Kurallar'dan farklılaşan yanlarıyla ele alınmaktadır. Ayrıca tahkimin başlangıcı ile doğrudan irtibatlı olduğundan, tahkim süresine de bu başlık altında değinilmektedir.

1. Tahkim Talebi

Tahkim talebi kavramının odağında, talep sahibi terimi bulunmaktadır. WIPO Tahkim Kuralları'nın 1'inci maddesinde talep sahibi, *"Bir tahkim yargılamasını başlatan taraf"* diye tanımlanmaktadır. Öte yandan tahkim davasında uyuşmazlığın tarafı sıfatıyla talep sahibinin karşısındaki taraf, davalı bir konumu temsil etmektedir. Nitekim 1'inci maddede karşı taraf, *"tahkim talebinde adı geçen, kendisine karşı bir tahkim yargılamasının başlatıldığı taraf"* şeklinde tanımlanarak husumetin yöneltildiği tarafı anlatmaktadır.

WIPO Tahkim Kurallarının 7'nci maddesinde yer alan, "*Tahkim süreçlerinin başlama tarihi tahkim talebinin merkez tarafından alım tarihidir.*" hükmüyle tahkimin başlangıç tarihinin, Merkez'in tahkim talebini aldığı tarih olduğu ifade edilmiştir. Nitekim 6'ncı maddede tahkim talebinin talep sahibince Merkez'e ve karşı tarafa iletilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu yükümlülüğe bağlanan sonuca 7'nci maddede işaret edilmekte, talep eden tahkim yargılamasını başlatan sıfatıyla tahkim sürecinin hukuk âleminde varlık kazanmasını sağlamaktadır.

Merkez, Kuralların 8'inci maddesi gereğince tahkim talebini almasını müteakiben, talebi aldığına ve dolayısıyla tahkimin başladığına ilişkin tarafları bilgilendirmekle yükümlüdür. Tahkim talebi ile dava dilekçesinin, eş zamanlı olarak sunulacağına dair herhangi bir zorunluluk bulunmamakla beraber, genellikle tahkimin uyuşmazlığı hızla neticelendirme misyonuna uygun bir biçimde, tahkim talebi ile dava dilekçesinin eş zamanlı sunuldukları görülmektedir¹⁵⁵.

Talep sahibi, tahkim talebinde birtakım hususlara yer vermek zorundadır. Buna göre tahkim talebinde;

- Uyuşmazlığın WIPO Tahkim Kuralları bünyesindeki tahkim yargılamasına göre çözülmesine ilişkin bir isteme,
- Tarafların ve talep sahibinin temsilcisinin isimleri, adresleri, telefonları, telexleri, faksları, e-postaları ve diğer iletişim bilgilerine,
- Tahkim anlaşması ile varsa uygulanacak hukukun seçimine dair ayrı bir anlaşmanın örneğine,
- İlgili hak ve mülkiyet ile teknolojinin mahiyeti de dâhil olmak üzere uyuşmazlığın koşulları ve mahiyeti hakkında özet bir açıklamaya,
- Aranan çözüme ve mümkün olduğu ölçüde hak iddia edilen tutara dair talep beyanına,
- Kuralların 14'üncü ve 20'nci maddesi kapsamında gerçekleştirilecek hakem ataması ve bununla ilgili talep edenin yararlı bulduğu açıklamalara,

¹⁵⁵ PAISLEY, Kathleen, Commencement of the Arbitration and Conduct of the Arbitration, American Review of International Arbitration, 1998, s.107-154.

yer verilmesi gerekmektedir (m.9).

Tahkim talebinde ilgili tüm bilgi ve belgelerin Merkez'e sunulmaması, Merkez tarafından söz konusu talebe Merkez tarafından itibar edilmemesi sonucunu doğuracaktır¹⁵⁶.

Uyuşmazlığın mahiyetinin tahkim talebinde açıklanması, hakem heyetinin teşkili safhasında Merkez'e, uyuşmazlığın niteliğine göre hakem atama imkânı verdiğinden kayda değer bir işlev görmektedir¹⁵⁷. Uyuşmazlık konusu ile ilgili özetleyici bir açıklamaya tahkim talebinde yer verilmesinin öngörülmesi ile, uyuşmazlığın karakterine göre en uygun hakem heyetinin teşekkülü için bilinmesi gerekenlerin sağlanması amaçlanmıştır¹⁵⁸.

Tahkim talebinde yer alması gereken bir diğer önemli husus ise hakem atamasıdır. Kuralların üç hakemin atamasını düzenleyen hükmündeki, üç hakemin atanması bahsinde, taraflarca atama usûlü üzerine bir anlaşmaya varılmaması haline münhasıran, talep edenin tahkim talebinde bir hakem ataması gerektiği hüküm altına alınmıştır (m.17/a-b).

WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları'nın 9'uncu maddesinde ise, talep sahibinin tahkim talebinde bulunması gereken hususların kapsamı daraltılmıştır. Buna göre;

- Uyuşmazlığın WIPO Hızlandırılmış Tahkim Kuralları bünyesindeki tahkim yargılamasına göre çözülmesine ilişkin bir istem,
- Tarafların ve talep sahibinin temsilcisinin isimleri, adresleri, telefonları, telexleri, faksları, e-postaları ve diğer iletişim bilgileri,
- Tahkim anlaşması ile varsa uygulanacak hukukun seçimine dair ayrı bir anlaşmanın örneği,

¹⁵⁶ GURRY, Francis, The Commencement of Arbitral Proceedings, (Arbitral Proceedings), Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva, World Intellectual Property Organization, 1995, s.16.

¹⁵⁷ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.61.

¹⁵⁸ GURRY, Arbitral Proceedings, s.16.

Hızlandırılmış Kurallar çerçevesinde yürütülen tahkim talebinde bulunması gereken hususlardır. Hızlandırılmış Kurallar'da tahkim talebinde bulunması gerekli hususların azaltılmasının, yargılamanın mümkün olduğunca hızlı ve çözüm odaklı bir yaklaşımla ele alınarak bürokratik metinlerin asgarîye indirilmesi düşüncesinden kaynaklandığı değerlendirilmektedir.

Kurallar'ın aksine Hızlandırılmış Kurallar'ın 10'uncu maddesi, tahkim talebi ile birlikte dava dilekçesinin de sunulmasını emretmektedir. Dava dilekçesi, 35'inci maddede düzenlendiğinden, 10'uncu madde, 35'inci maddedeki şartlara atıf yapmaktadır. Yani bir dava dilekçesinin 35'inci maddede belirtilen özelliklere uygunluk taşıması gerekmektedir. 35'inci madde ise, dava dilekçesinde çözüm talebinin yanı sıra talebi destekleyen olguların ve hukukî iddiaların da yer alması gerektiğini hüküm altına almaktadır.. Dolayısıyla tüm zorunlu unsurları bünyesinde taşıyan dava dilekçesinin, tahkim talebi ile birlikte eş zamanlı olarak Merkez'e sunulması gerekmektedir.

2. Tahkim Talebine Cevap

Karşı taraf yani davalı, tahkim talebinin kendisine bildirilmesini takip eden 30 gün içinde karşı beyanını, varsa karşı talebi ve hatta karşı davası ile birlikte Merkez'e ve talep sahibine gönderir (m.11).

Üç hakemin atanması ile ilgili Kurallar'ın 17'nci maddesinde tahkim talebinde talep sahibine hakem ataması için getirilen yükümlülük, aynı şekilde karşı taraf için de öngörülmüştür. Şöyle ki, karşı tarafın, tahkim talebini aldığı tarihten itibaren 30 gün içinde bir hakem ataması gerekmektedir (m.17/b). Tahkim talebine cevap ile hakem ataması için karşı tarafa Kurallar'da tanınan sürenin aynı, yani 30 gün, olduğu görülmektedir. Üstelik söz konusu sürelerin başlama tarihi de tahkim talebinin karşı tarafa bildirilmesi tarihinden itibaren başlamaktadır. Hakem atamasına dair irade beyanının tahkim talebinde yer alması Kurallar'da bağlayıcılık arz ettiği halde karşı tarafın tahkim talebine cevabında hakem atamasına yer vermesi gerektiğine dair herhangi bir emredici hüküm düzenlenmemiştir. Bu nedenle karşı tarafın, 30 günlük süreye uymak şartıyla, tahkim talebine cevap

dilekçesinden bağımsız olarak hakemini ataması mümkün olduğu gibi, usul ekonomisi bağlamında bir yaklaşım sergileyerek tahkim talebine cevabını bildirirken hakem atamasını da gerçekleştirmesi imkân dâhilindedir.

Tahkim talebinin dava dilekçesini de içermesi durumunda karşı tarafın dava dilekçesine cevaplarını, tahkim talebine cevap dilekçesinde belirtmesi mümkün görülmektedir¹⁵⁹. Karşı tarafın talep sahibinin dava dilekçesindeki iddialarını, tahkim talebine cevap dilekçesinde cevaplandırması, Kurallar'da bir yükümlülük olarak düzenlenmediğinden tamamen ihtiyarîdir.

Hızlandırılmış Kurallar'da, karşı tarafın talebe cevabını göndermesi için öngörülen süre kısaltılarak, 20 gün olarak belirlenmiştir (m.11). Ayrıca tahkim talebi ile dava dilekçesinin birlikte sunulmasına dair Kuralın bir benzeri talebe cevap müessesesi için de öngörülmüştür. Nitekim karşı tarafın cevap dilekçesini talebe cevap ile birlikte sunması bir yükümlülüktür (m.12). Cevap dilekçesi 36'ncı maddede düzenlendiğinden 12'nci madde bu maddeye atıf yapmaktadır. 36'nci madde ise cevap dilekçesinde dava dilekçesindeki hususlar ile bağlı kalınarak iddiaların cevaplandırılmasını şart koşturmaktadır.

Hızlandırılmış Kurallar'da, hakem mahkemesinin taraflarca atanan tek hakemden oluşması benimsendiğinden (m.14/a) Kurallar'da öngörüldüğü gibi tarafların tahkim talebi ve tahkim talebine cevapta olduğu gibi belirtilen sürelerde kendi hakemlerini atamaları söz konusu olamamaktadır.

3. Tahkimin Süresi

Tahkim süresi, esas itibarıyla tahkiminin başlangıcından hakemlerce hükmün verilmesine kadar geçen süreyi içermektedir¹⁶⁰. Bir başka deyişle tahkim süresi, hakemlerce hüküm verilmesi gereken zaman diliminin çerçevesini çizmektedir¹⁶¹. WIPO Tahkim Kuralları'nın 7'nci maddesinde yer verilen hüküm

¹⁵⁹ BLESSING, (Arbitration), 1999.

¹⁶⁰ GURRY, Arbitral Proceedings, s.16.

¹⁶¹ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.129.

uyarınca tahkim, Merkez tarafından tahkim talebinin alındığı tarih itibariyle başlamaktadır. Belirli bir zaman diliminde tahkim yargılamasının görülüp neticelendirilmesi için öngörülen azamî süreye işaret eden tahkim süresi de tahkimin başlangıcına odaklandığından WIPO özelinde tahkim süresinin, Merkez'in talep sahibinin tahkim talebini aldığı anda işlemeye başlaması beklenir.

Kuralların 'Nihaî kararın verilmesi için süre sınırı' başlıklı 65'inci maddesinde, *"Tahkim mümkün olduğunca cevap dilekçesinin teslim edildiği ya da Hakem Heyetinin kurulduğu tarihten daha geç olanı izleyen dokuz ay içinde görülmeli ve süreçlerin sonlandığı bu süre zarfında ilan edilmelidir. Nihaî karar ise mümkün olduğunca bundan sonraki üç ay içinde verilmelidir."* hükmü yer almaktadır. Bu hükümde tahkim süresi, 7'nci maddedeki tahkim talebinin alındığı tarihe karşılık gelen tahkimin başlama tarihi yerine, davalı tarafından cevap dilekçesinin teslim edildiği veya Hakem Heyetinin teşekkül ettiği tarih itibariyle başlatılmaktadır. Kurallar özelinde tahkimin başlangıç tarihi ile tahkim süresinin işlemeye başladığı tarihin farklılaştığı görülmektedir.

65'inci maddede tahkim yargılaması bağlamında birden fazla süreye yer verilmektedir. Dokuz aylık ilk süre, tahkim süresinin başladığı tarihten davanın görülüp yargılama faaliyetinin sona erdiğinin duyurulmasını kapsamaktadır. Üç aylık ikinci süre ise, dokuz aylık ilk sürenin bitiminden itibaren başlamakta ve Hakem Heyetince nihaî kararın verilmesi için öngörülen zaman dilimini ifade etmektedir. Kurallar ölçeğinde tahkim süresinin, her ne kadar iki farklı zaman dilimi bulunsa da, hükmün verildiği tarih dikkate alındığında, neticeye yansıyan toplamda bir yıllık süreye karşılık geldiği anlaşılmaktadır.

Kuralların ilgili düzenlemelerinde, tahkim yargılamasının süresi içinde sonlandırılmaması ve sonlandırılmakla beraber hükmün süresinde verilememesi halinde tesis edilecek işlemler hakkında bilgi verilmektedir (m.65/b-c). Söz konusu hükümler çerçevesinde; Hakem Heyeti, süresinde sonlandırılmayan yargılama hakkında Merkez'e bir durum raporu sunmakla yükümlü kılınırken, bahsi geçen rapordan bir nüshayı uyuşmazlığın taraflarına da göndermesi öngörülmektedir. Yargılamanın sonlandırılmaması hali devam ettiği müddetçe her üç ayda bir

Hakem Heyetince, Merkez'e ve taraflara rapor sunumu gerçekleştirilecektir (m.65/b). Yargılamanın bitmesine rağmen hüküm üç ay içinde verilmemişse Hakem Heyeti, gecikmenin nedenine ilişkin, birer nüshası taraflara olmak üzere, Merkez'e yazılı bir açıklama gönderir. Nihai karar verilmediği müddetçe, Hakem Heyetince izleyen her bir aylık sürenin sonunda karar verilmeye kadar, yeni bir açıklamanın, birer nüshası taraflara olmak üzere, Merkez'e gönderimine devam edilecektir (m.65/c). Merkez'in ve tarafların süre noktasında sürekli bilgilendirilmesi, hakemler üzerinde ister istemez bir süre kısıtı doğurmakla birlikte bu kısıtın, karar sürecinde bir soruna yol açmadığı ifade edilmektedir¹⁶²

Hızlandırılmış Kurallar'da (m.58), tahkim yargılamasının, davaya cevap dilekçesinin Merkez'e sunulduğu veya Hakem Heyetinin teşekkül ettiği tarihten hangisi daha geç gerçekleşmişse ondan itibaren üç ay içinde görülerek yargılamanın bittiğinin ilan edilmesi ve adı geçen ilandan sonraki bir ay içinde de nihai kararın verilmesi gerekmektedir. Kurallar'da olduğu gibi tahkim süresi iki farklı zaman dilimi baz alınarak düzenlenmiş ve yine hükmün verildiği tarih göz önünde tutulduğunda toplamda neticeye yansıyan bir tahkim süresinin varlığı ortaya çıkmaktadır. Bu süre Hızlandırılmış Kurallar için dört aylık bir döneme karşılık gelmektedir.

Hızlandırılmış Kurallar'da (m.7) tahkimin başlaması, tahkim talebinin dava dilekçesi ile birlikte Merkez tarafından alındığı tarihe denk gelmekle birlikte, tahkim süresinin davalı tarafından cevap dilekçesinin teslim edildiği veya Hakem Heyetinin teşekkül ettiği tarih itibarıyla başlatıldığı anlaşılmaktadır (m.56). Dolayısıyla tıpkı Kurallar'da olduğu gibi, tahkimin başlangıç tarihi ile tahkim süresinin işlemeye başladığı tarih farklılık arz etmektedir.

Tahkim yargılamasının süresi içinde sonlandırılmaması ve sonlandırılmakla beraber hükmün süresinde verilememesi halinde tesis edilecek işlemler ile ilgili olarak, Hızlandırılmış Kurallar yargılamanın üç aylık zaman diliminde neticelendiği açıklanmamışsa, Hakem Heyeti'nin, tahkimin durumuna

¹⁶² GIBSON, Christopher S., Awards and Other Decisions, WIPO Arbitration and Rules, Commentary and Analysis, New York 2000, s.181-203.

dair hazırlayacağı bir Raporu, birer nüshası taraflara olmak üzere, Merkez'e göndermesini öngörmektedir (m.58/b). Söz konusu açıklama yapılmadığı müddetçe, ilgili süreleri takip eden her ay, raporlama ve iletme faaliyeti gerçekleştirilecektir. Yargılamanın sona ermesi karşısında hükmün verilmemesi ile, Hakem Heyetine gecikme noktasında Merkez'e ve taraflara yazılı bir açıklama gönderme ödevi yüklenmektedir (m.58/c). Hüküm verilmediği sürece her ayın sonunda açıklamanın tekraren gönderilmesi gerekmektedir. Yukarıda yer verilen hükümlerde olduğu gibi açıklamanın asıl metni Merkez'e, birer kopyaları ise taraflara gönderilecektir.

G. Hakem Mahkemesinin Oluşumu

Hakem mahkemesinin oluşumunda; hakemlerin kim olacağı, kaç hakem seçileceği ve hakem seçiminde hangi usûlün uygulanacağı öne çıkan hususlardır¹⁶³. Tarafların iradeleri, uluslararası tahkim uygulamasının temel ilkelerinden birisi kabul edildiğinden, hakem heyetinin irade serbestisinden hareketle oluşumu beklenir. Ancak uluslararası tahkim kurallarınca taraflara hakem seçiminde sınırsız bir serbesti tanınmadığı ve somut bir takım kurallar konulduğu görülmektedir¹⁶⁴. Her ne kadar Kurallar gereğince tahkimin başlaması, tahkim talebinin Merkez'ce alınma anına işaret etse de, yargılama faaliyetinin yürüyebilmesi için hakem mahkemesinin kurulması şarttır. Bu nedenle hakem mahkemesinin kurulmasına dönük Kurallar ve Hızlandırılmış Kurallar'da mevcut olan hükümlerin; hakem sayısı ve hakem seçim usûlü ile konu ile doğrudan irtibatlı olmasından dolayı hakemin atanmadan ibrası, hakemin yeniden seçimi ve hakem mahkemesinin eksilmesi alt başlıklarında incelenmesi ve yeri geldiğinde Merkez'in hakem seçiminde üstlendiği role değinilmesinde yarar bulunmaktadır.

¹⁶³ BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.206.

¹⁶⁴ ELVER, CANDENER, Nazan, Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, Tahkim Sistemlerinde Hakemlerin Seçimi, Tayini ve Konuya İlişkin Güncel ve Somut Sorunlar (Hakem Seçimi), İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası, s.12.

1. Hakem Sayısı

Tahkimde kilit rolü hakemlerin oynadığı, artık söylenenin ötesinde deneyimle de sabit hale gelen yaygın bir kanaat olarak ifade edilmektedir¹⁶⁵. Bu nedenle hakemlerin uzmanlığı, bağımsızlığı ve tarafsızlığının temini noktasında hakem heyetinin kaç kişiden meydana geleceği meselesi, tahkim kurallarında düzenlenmektedir.

WIPO Tahkim Kurallar'ında hakem sayısı, esas itibarıyla taraf iradelerinin uyuşması sonucunda şekillenen karara göre tespit edilmektedir¹⁶⁶. Ancak Merkez'in belirli şartların gerçekleşmesi halinde, hakem sayısı konusunda müdahil olması Kurallar'a göre mümkündür. Tarafların hakem sayısı üzerinde anlaşmamalarına istinaden, Merkez'in davanın her türlü koşulunu göz önünde tutarak üç kişilik bir heyetin uygun olacağına karar vermemesi hali bir kenara bırakılırsa, heyetin tek kişilik olabilmesi mümkündür (m.14/b). Taraflarca hakem sayısında bir anlaşma yapılmamışsa Merkez'in bu boşluğu inisiyatif kullanarak doldurması ve davanın önemine göre heyet sayısını üç kişi olarak takdir etmesi imkân dâhilindedir.

Kuralların 14'üncü maddesinde, taraflara hakem sayısını belirlemede bir serbesti tanınmakla beraber, söz konusu sayının tek ya da çift olması hakkında herhangi bir emredici veya yasaklayıcı hükme yer verilmediğinden tarafların çift sayıda hakem seçme ihtimali bulunmaktadır¹⁶⁷. Ayrıca 14'üncü madde ekseninde açık olmayan diğer bir mesele, hakem sayısındaki anlaşmanın ne zamana kadar yapılabileceğine ilişkindir. Bu nedenle taraflar, tahkim anlaşmasında hakem sayısına karar verebilecekleri gibi uyuşmazlık doğduktan sonra da hakem sayısını kararlaştırabilirler¹⁶⁸. Hakem sayısının uyuşmazlığı müteakiben belirlenebilmesi, taraflar için sorunun mahiyeti ve karmaşıklığını görerek sayı konusunda daha gerçekçi ve sağlam bir irade beyanına yönelmelerine sebep olabileceği gibi

¹⁶⁵ PLANT, s.46.

¹⁶⁶ CARTER, James H., The Selection of Arbitrators, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Pub.728, Ceneva 1994, s.147-187.

¹⁶⁷ LANDAU, Toby, Composition and Establishment of the Tribunal, American Review of International Arbitration, 2000, s.49.

¹⁶⁸ BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.207.

uyuşmazlığı görüp konu ile ilgili bir anlaşmaya yanaşmamalarına da yol açabilecektir¹⁶⁹.

Hızlandırılmış Kuralların 14'üncü maddesinde, Kurallar'da taraflara hakem sayısını belirleme konusunda tanınan serbesti sınırlanmaktadır. Bu çerçevede, Hızlandırılmış Kurallar'da tahkimin, taraflarca müştereken atanan tek hakem marifetiyle yürütülmesi gerekmektedir. Hakem sayısının teke indirilmesi, Kurallar'daki üç hakem seçme prosedürünün kaldırılarak bazı aşamaların hızlandırılmak suretiyle birleştirilmesinin bir yansımasıdır¹⁷⁰. Bununla birlikte uyuşmazlığın hızla çözümlenmesini, taraf menfaatlerinin zarar görmemesini ve taşıdığı sorumluluğun altında kalmamasını teminen tek hakem seçilirken, özellikle nitelikleri itibariyle, azamî dikkatin gösterilmesinde fayda görülmektedir¹⁷¹. Tek hakemli tahkimin yargılamaya hız ve ekonomiklik katmasına rağmen, eşyanın tabiatı icabı tek hakemin görüşlerini müzakereye imkân vermemesi nedeniyle handikap içeren bir yönü de vardır¹⁷².

2. Hakem Seçim Usûlü

Hakem seçiminde uygulanacak usûlün tayini, esas olarak, taraf iradelerine bırakılmaktadır¹⁷³. Tarafların hakem seçim usûlüne ilişkin bir anlaşmaya varmalarına karşın, tarafların birlikte öngördükleri sürede böyle bir süre öngörülmemesi koşuluyla, tahkimin başlangıcından itibaren 45 gün içinde hakem mahkemesinin kurulmaması halinde Merkez devreye girmektedir (m.15). Taraflar, 45 günlük süreyi uzatıp kısaltabildiği halde Merkez'in bu süreyi sadece uzatma yetkisi bulunmaktadır (m.4/f-g).

a. Tek Hakem Seçimi

Tarafların tek hakem seçilmesi icap eden hallerde, seçim usûlünde bir uzlaşma yoksa, tek hakemin ortaklaşa seçileceği ifade edilmektedir (m.16/a).

¹⁶⁹ ÇALIŞKAN, s.47.

¹⁷⁰ ŞANLI, ESEN, ATAMAN, 2014, s.559.

¹⁷¹ BAGNER, s.194.

¹⁷² BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.207.

¹⁷³ WIPO Arbitration and Mediation Center, Guide to WIPO Arbitration (Guide), WIPO Publication No:919, 2005, s.19.

Ancak tarafların üzerinde anlaştıkları süre zarfında, tek hakem seçiminin gerçekleşmemesi veya üzerinde uzlaşılan bir sürenin bulunmaması, 19'uncu madde hükümlerine atıf ile sonuçlanmaktadır. Merkez'in seçime müdahilliğini teminen hakem ataması için öngörülen süre, hakem seçim usûlünde olduğu gibi 45 değil, 30 gündür.

b. Üç Hakem Seçimi

Tarafların üç hakem konusunda anlaşmaları, buna karşılık hakem seçim usûlünde bir mutabakat yapmaması, 17'nci maddedeki seçim sürecinin işlemlerini gündeme getirecektir. Bu işleyiş;

- Davacının tahkim talebi esnasında hakemini seçmesi,
- Davalının tahkim talebinin kendisine tebliğinden itibaren 30 gün içinde hakem ataması,
- Seçilen iki hakemin ikinci hakemin seçimini takip eden 20 gün içinde Hakem Mahkemesine başkanlık edecek üçüncü hakemi ataması,
- Taraflarca hakem sayısının kararlaştırılmamasına rağmen, Merkez tarafından davanın şartları muvacehesinde üç kişilik heyetin uygun olacağına karar verilmişse, bu kararın bildirilmesini müteakiben davacının 15 gün içinde¹⁷⁴, davalının ise söz konusu bildirimden 30 gün içinde hakem seçmesi ve iki hakemin ikinci hakemin seçilmesinden sonra 20 gün içinde Hakem Mahkemesine başkanlık edecek üçüncü hakemi ataması (m.14/b),

şeklinde gerçekleşmektedir.

Üç hakem seçimine dair diğer bir düzenleme (m.18), esas itibarıyla 17'nci maddedeki usûlün tekrarı niteliğini taşımakla birlikte, 17'nci maddeden davacı ve davalı tarafın birden çok kişiden meydana gelmesi ile ayrılmaktadır. Birden çok kişi davacı veya davalı sıfatıyla hakem seçimlerini ortaklaşa ifa etmek suretiyle 18'inci madde ile bağdaşır işlem tesis etmektedir. Kezâ söz konusu sürelerde, taraflarca seçim yapılmazsa seçim yapmayan tarafın yerine Merkez atama yapmaktadır.

¹⁷⁴ WIPO (Guide), s.19.

18'inci maddedeki çözümün, pratik bir yaklaşımın eseri olduğu dile getirilmektedir¹⁷⁵.

c. Liste Usûlü

Kurumsal tahkime hâkim olan, hakem seçimine sınırlı ve koşullu müdahale yetkisi, WIPO Tahkiminde de öne çıkmaktadır¹⁷⁶. Hakem seçiminin, taraflarca öngörülen ya da öngörülme-yen sürelerde yapılmaması üzerine Merkez, 19'uncu madde kapsamında hakem seçmeyen taraflar yerine hakem ataması gerçekleştirmektedir. Yani tek hakem veya baş hakemin, Kurallar'da yer alan (m.15, 16, 17 ve 18) yöntemler bağlamında seçiminin gerçekleşmemesi, 19'uncu maddeye uygulanma kabiliyeti kazandırmaktadır. Bu uygulamanın esası, Merkez'in yargılama için uygun adayları gösteren listeyi taraflara göndererek, listedeki seçimlere göre en uygun tek hakem veya baş hakemi atamasına dayanmaktadır¹⁷⁷. Liste usûlü yaklaşımı ile, tahkim süreci amacına uygun bir şekilde kısaltılmakta, hakem seçimine taraflarca yapılması olası itirazlara karşı bir tedbir fonksiyonu yüklenilerek uygulamada 'yanma noktası' olarak kavramsallaştırılmaktadır¹⁷⁸. Liste usûlünü uygulayan tahkim kuruluşları, listeye alınan hakemlerin şahsî dürüstlüğü ile meslekî bilgi ve beceriye sahipliklerini garanti etmektedir¹⁷⁹. Kurallar'daki Liste Usûlü'nün sistematığı şu şekilde işlemektedir:

- Merkez, taraflara en az üç hakem adayının isminin ve adayların özelliklerinin yer aldığı bir liste gönderir. Taraflar hakemlerin özelliklerinde anlaşmışlarsa sadece bu özellikleri taşıyan adaylara listede yer verilir.
- Her bir taraf listede yer alan ve atanmasına itiraz ettiği isim veya isimleri silebilir ve kalan adaylar arasında tercih yapabilir.

¹⁷⁵ PLANT, s.48.

¹⁷⁶ HOELLERING, s.205.

¹⁷⁷ ELVER CANDANER, (Hakem Seçimi), s.20.

¹⁷⁸ BERG, Abert Jan van den, Constituting the Arbitral Tribunal (Tribunal), Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva, World Intellectual Property Organization, Ceneva 1995, s.21.

¹⁷⁹ KAPLAN, Yavuz, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları, Prof. Dr. Aysel ÇELİKEL'e Armağan, Yıl 19-20, Sayı 1-2, İstanbul 1999-2000.

- Her bir taraf işaretli listeyi, listenin alındığı tarihten itibaren 20 gün içinde Merkez'e gönderir. Süresinde işaretli listenin Merkez'e gönderilmemesi ile, listeyi göndermeyen listedeki hakem adaylarına onay vermiş sayılır.
- Tarafların listelerinin ulaşmasından sonra mümkün olan en kısa sürede yahut listenin gönderilmeyip 20 günlük sürenin geçmesinin ardından Merkez, tarafların tercih ve itirazlarını dikkate alarak, listeden bir kişiyi tek hakem veya baş hakem olarak atar.
- Merkez'e dönen listeler, her iki tarafın da hakem olarak kabul edebileceği adayı içermiyorsa Merkez, tek hakem veya baş hakemi atayabilir.
- Baş hakemlik veya tek hakemlik görevi ifa etmek üzere davet edilen ancak bu daveti kabulü mümkün olmayan, görevi üstlenmek istemeyen yahut görevi üstlenmesine engel başka sebepler bulunan hakemin yerine, Merkez yerine göre tek hakem veya baş hakem ataması yapar.
- Listelerde her iki tarafça da kabul edilebilir bir kişi kalmamışsa, Merkez'in tek hakem veya baş hakem atama yetkisi vardır.

Liste Usûlü bahsinde, hakem atamasına ilişkin Merkez geniş bir takdir yetkisi ile donatılmıştır. Yukarıdaki sistematığa ilaveten takdir yetkisi itibariyle dikkat çeken, liste usûlünün derdest dava açısından uygun olmadığına Merkez'in karar verebilmesi ve doğrudan tek hakem veya baş hakemi kendisinin atayabilmesidir (19/c). Böyle bir düzenleme, tarafların etkin ve ehil hakemleri listeden silme teşebbüsünün bertaraf edilerek, muhtemel riskleri önlenme faaliyeti diye sunulmaktadır¹⁸⁰. Bu denli geniş yetkilere karşılık taraflara belli bir ölçüde seçim hakkının tanınması da, tahkimin genel karakteristiğine uygun düşen, tahkim sürecine katılımı teşvik eden bir özellik taşımaktadır¹⁸¹.

d. Hızlandırılmış Kurallarda Seçim

Tek hakem marifetiyle yürütülen Hızlandırılmış Kurallar'daki tahkim yargılamasında hakem, taraflarca tahkimin başlangıcını takip eden 15 gün içinde seçilmezse Merkez'in liste yöntemi uygulama alanı bulmaktadır (m.14/b). Kurallar'ın 19'uncu maddesinde hüküm altına alınan hususlar; Merkez'ce üç kişilik hakem listesinin taraflara gönderilmesi, tarafların liste üzerinden silme ve tercih

¹⁸⁰ ÇALIŞKAN, s.53.

¹⁸¹ LANDAU, 70.

yapma yetkisi, görevi kabul etmeyen ya da kabule engel durum bulunan hakem yerine Merkez'in atama yapması başta olmak üzere Hızlandırılmış Kuralların 14'üncü maddesinde düzenlenmiştir. Sadece Kurallar'da işaretli listenin taraflarca Merkez'e gönderilmesi için öngörülen 20 günlük süre, Hızlandırılmış Kurallar'da 7 gün olarak tasarlanmıştır (m.14/b-iii).

3. Hakemin Atanmadan İbrası

Kuralların 30'uncu maddesi, hakemin talebi üzerine tarafların veya Merkez'in rızası ile atanmadan ibra edilebileceğini düzenlerken 31'inci madde, Merkez'i bilgilendirmek kaydıyla, hakemin talebi olmaksızın taraflara ortak karar ile hakemi atanmadan ibra yetkisi vermektedir. Merkez, ibra yetkisi ölçeğinde hakemin hukuken ve fiilen hakemlik görevini yerine getirememesi ve yerine getiremeyecek bir konuma sürüklenmesi durumunda, tamamen kendi inisiyatifiyle yahut bir tarafın istemi üzerine ilgili hakemi atanmaktan ibra edebilmektedir (m.32). Üç hakemden meydana gelen bir hakem mahkemesinde, hakemlerden birisi gerekli uyarının yapılmasına ve geçerli bir özür nedeni bulunmamasına rağmen görevini ifa edemiyorsa, taraflardan herhangi biri de 32'nci madde kapsamında talep de bulunmadıkça, diğer iki hakemin yargılamaya devam ederek hakem mahkemesi sıfatıyla uyuşmazlığı sonlandırma yetkisine sahip olduğu belirtilmektedir¹⁸². Hakemlerin atanmadan bir yerde alıkoyan ibra yetkisinin, gerek taraflar gerekse Merkez'e tanınma boyutu itibarıyla, oldukça etraflı ve geniş olduğu anlaşılmaktadır.

4. Yeniden Hakem Seçimi

Hakem mahkemesinin kurulmasından sonra, hakem değişikliği ihtiyacından dolayı yeniden hakem ataması gündeme gelebilmektedir. Böyle bir gelişme karşısında 15-19'uncu maddelerde gösterilen usûle göre yeni hakem ataması gerçekleştirilmektedir (m.33/a). Merkez'in, hakem değişikliğinde yeni hakemi tespit edebilmesi, şu koşullardan herhangi birisinin gerçekleşmesine bağlıdır (m.33/b):

¹⁸² SEYMENOĞLU, s.99.

- Taraflardan herhangi birisince seçilen hakemin seçim anında bilinen veya bilinmesi gereken sebeplerden ötürü reddedilmesi,
- Taraflarca seçilen hakemin 32'nci madde gereğince Merkez tarafından görevine son verilmesi.

Ancak bir tarafın seçtiği hakemin, iradeleri dışında meydana gelen ve hastalık gibi yargılamaya devamına imkân tanımayan sebeplerle görevi sonlanırsa ilgili tarafın yeniden hakem seçiminin uygun olabileceği belirtilmektedir¹⁸³. 33'üncü maddenin (c) bendi ise, taraflar aksini kararlaştırmadığı müddetçe, yeni hakem seçilinceye kadar yargılamanın askıda kalacağını düzenlemek suretiyle, taraf iradelerini saklı tutmakta ve önelemektedir. Yeni hakem seçimi ile teşekkül eden yeni hakem mahkemesi, eski hakem mahkemesinin usûl işlemlerinden hangisinin tekrarlanıp tekrarlanmayacağına karar verme konumundadır¹⁸⁴. Nitekim tarafların itiraz ve başvurularını göz ardı ederek, duruşmaların bir kısmının ya da tamamının tekrarına karar verme noktasında Hakem Heyeti yetkili kılınmaktadır (m.34).

Hızlandırılmış Kurallar'da, Kurallar'dan farklı olarak, Merkez'in hakemin görevini sonlandırması ve öngörülmesi gereken durumlardan dolayı hakemin reddinde, Merkez'e tanınan hakem seçimini yenileme imkânı öngörülmemektedir.

5. Hakem Mahkemesinin Eksilmesi

Olağan şartlarda tahkimin başlangıcından sona ermesine kadar hakem mahkemesinin görevini sürdürmesi beklense de uygulamada aksi yönde gelişmelerin yaşandığı bilinmektedir. Örneğin hakem mahkemesinin kurulmasının ardından hakemlerden birinin ölmesi veya temyiz kudretinden yoksun kalması gibi nedenlerle tahkim yargılamasının uygun bir şekilde sürmesi aksayabilmektedir¹⁸⁵. Hakemin reddi, hakemin çekilmesi ya da hakemin görevine son verilmesi hallerinde, yargılamanın aksama ihtimaline istinaden, Kurallar'da birtakım hükümler konulmak marifetiyle yargılamanın önü açılmaktadır.

¹⁸³ LANDAU, s.95.

¹⁸⁴ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.44

¹⁸⁵ LANDAU, s.98.

Kurallar esas itibariyle, üç hakemden müteşekkil bir hakem mahkemesinde hakemlerden birisinin haklı bir mazeret olmaksızın Mahkeme çalışmalarına katılmamasına netice bağlayarak diğer iki hakemin yargılamaya devam kararı dâhil diğer her türlü kararı almalarına imkân vermektedir (m.35). İki hakemin karar alma süreçlerinin işlerlik kazanması, birtakım şartların tamamının bir araya gelmesini zorunlu kılmaktadır. Bu şartlar şunlardır:

- Yargılamanın üç hakemli bir Heyet tarafından yürütülmesi.
- Üçüncü hakemin hakem mahkemesinin çalışmalarına katılmaması.
- Üçüncü hakemin bu katılmayışının haklı bir mazerete dayanmaması.
- Katılmayan üçüncü hakemin mahkeme çalışmalarından usûlüne uygun biçimde haberdar edilmesi.
- Taraflardan herhangi birisinin Kurallar'ın 32'nci maddesi uyarınca Merkez'den hakem atama talebinde bulunmaması¹⁸⁶.

35'inci madde hükmü, tahkim yargılamasının hızlı ve etkin bir şekilde sürdürülmesine hizmet ettiği gibi hakemlerden birisinin yargılamaya katılmayarak yargılamayı engellemesinin önüne geçmektedir¹⁸⁷. Bununla birlikte, hakem mahkemesinin çalışmalarına katılmayan hakemin, hangi hallerinin haklı mazeret kapsamına girebileceği ve iki hakemin üçüncü hakemin yokluğunda tahkim yargılamasına devamla uyuşmazlığı sonuçlandırması ile üçüncü hakemi atayan taraf açısından aleyhe bir durum yaratıp yaratmayacağı hususları düzenlemenin olumsuz yönleri olarak kabul edilmektedir¹⁸⁸. Hakemler öylesine geniş bir takdir yetkisi ile donatılmaktadır ki; hem 35'inci maddedeki şartların gerçekleştiğini tespit edebilmekte, ki böyle bir durum danişıklı dövüşle üçüncü hakemin dışlanma riskini de barındırır, hem de hakem heyetinden bir kişinin yokluğunda yargılama faaliyetini devam ettirebilmektedirler¹⁸⁹.

İki hakem, kararlarını verme aşamasında; üçüncü hakemin görevini yürütmeme sebebine dair varsa herhangi bir açıklamayı, dava ile ilgili dikkate

¹⁸⁶ BERG, s.24.

¹⁸⁷ ÇALIŞKAN, s.60.

¹⁸⁸ LANDAU, s.98.

¹⁸⁹ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.46.

alınması gereken meseleleri ve yargılamanın geldiği evreyi göz önünde tutarak bir sonuca varacaktır (m.35/a).

35'inci maddenin (b) bendi, (a) bendinin aksine, iki hakemin tahkim yargılamasına devam etmeme kararını esas alan bir düzenleme öngörmektedir. Bu düzenlemenin esası, üçüncü hakemin yargılamaya katılmaması nedeniyle diğer iki hakemce yargılamaya devam etmeme kararına varmaları ve Merkez'in, taraflarca aksi kararlaştırılmadığı takdirde, takdir yetkisini kullanarak uygun gördüğü birisinin üçüncü hakem olarak belirlemesidir¹⁹⁰. Hakemlerin devam etmeme kararı ile Merkez, üçüncü hakemin yargılama çalışmalarına katılmadığına ilişkin yeterli delile sahipse Heyette boş kadro olduğunu ilan ederek, taraflarca aksi öngörülmedikçe, 33'üncü maddesindeki yetkisi bağlamında üçüncü hakemi atayabilmektedir (m.35/b).

Ğ. Hakemlerin Hukukî Statüsü

Hakemlerin hukukî statüsü ile; hakemlerin vatandaşlığı, bağımsızlığı, tarafsızlığı, görevi kabulü ile doğrudan hakemlerin statüsünü etkileyen; hakemlerin reddi ve hakemlerin kendi yetkileri hakkında karar vermeleri gibi başlıca düzenlemeler, Kurallar'da yer alan hükümler çerçevesinde incelemeye tâbi tutulmaktadır. Söz konusu düzenlemelerin Hızlandırılmış Kurallar'da, örtüşen ve farklılaşan yönleriyle, ele alınış biçiminden de bahsedilmektedir.

1. Hakemlerin Vatandaşlığı

Hakemlerin vatandaşlığı; hakemlerin teknik ve meslekî bilgi ile donanımı, tarafların çıkar uyuşmazlığı, zaman problemi ve hakemlerin uzmanlığı gibi konular karşısında ikincil derecede önemli bir konu gibi algılanabilmektedir¹⁹¹. Buna rağmen hakemlerin vatandaşlığı, uluslararası bir tahkim prosedürü olan Kurallar'da dikkate alınmış ve düzenlenmiştir.

¹⁹⁰ SEYMENOĞLU, s.99.

¹⁹¹ PLANT, s.48.

Kurallar'a göre, hakemlerin vatandaşlığına dair tarafların anlaşma yapabilmeleri mümkündür (m.20/a). Kurallar çerçevesinde hakem seçimi yapılırken, tarafların hakemlerin vatandaşlığına dair yaptıkları anlaşmalar dikkate alınmaktadır¹⁹². Ayrıca tarafların, tek hakem veya baş hakemin vatandaşlığı konusunda bir anlaşmaya varmamalarının yanı sıra, hakemlerin taşımaları zaruret arz eden birtakım özelliklere ihtiyaç duyulan haller hariç olmak kaydıyla, tek hakem ve baş hakemin tarafların, her ikisinin de vatandaşlığından olmaması gerekmektedir (m.20/b). Taraf vatandaşlıkları ile tek hakem veya baş hakemin vatandaşlığının çakışması ile, tarafların mutabakatı doğrultusunda veya hakemlerin ihtilafın çözümü açısından önem teşkil etmesi neticesinde karşılaşılma ihtimali mevcuttur.

2. Hakemlerin Bağımsızlığı ve Tarafsızlığı

Her bir hakemin tarafsız ve bağımsız olması gerektiği, Kurallar'da açıkça ifade edilmektedir (m.22/a). WIPO'nun bu hüküm doğrultusunda, tarafsız hakemleri göstermek ve taraflara yardımcı olmak üzere hazırladığı bir veri tabanı bulunmaktadır¹⁹³. Tarafsızlık ve bağımsızlık kavramları birlikte anılsa da farklı anlamlar içerdikleri gayet açıktır. Özellikle tarafsızlığın, öznel bir nitelik taşıdığı dile getirilmektedir¹⁹⁴. Buna karşılık Kurallar'da iki kavram, aynı maddede ele alınarak ortak hükümlere tâbi tutulmaktadır.

Hakemin tarafsızlığı ile; tarafların uygulamada hakem adayları ve geçmişleri ile ilgi bilgi toplama çalışmalarına da yansıdığı gibi, hakemin uyuşmazlığa dair bir konu yahut taraflardan biri hakkında önyargılı olmaması kastedilmektedir¹⁹⁵. Öte yandan fikrî mülkiyet gibi uzmanlık isteyen bir alanda çıkan uyuşmazlıkların çözümünde görev verilecek hakem sınırlı sayıdadır¹⁹⁶. Bu nedenle tarafsızlık

¹⁹² ELVER CANDANER, Hakem Seçimi, s.20.

¹⁹³ GÜLŞEN, s.44.

¹⁹⁴ BRANSON, David, J., Ethics For International Arbitrators, Arbitration International, Vol.3, No.1, January 1987, s.75.

¹⁹⁵ BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.209.

¹⁹⁶ <http://www.wipo.int/amc/en/domains/panel/panelists.html> (Erişim tarihi: 16/06/2016)

ölçütünde, hiçbir hakemin taraflardan biri veya bir sorun ile objektif davranamayacak derecede ilişkisinin bulunmaması esas kabul edilebilir¹⁹⁷.

Hakemin bağımsızlığı, hakemin taraflardan herhangi birisi ile kayda değer maddî bir ilişkisinin olmamasını ve yargılama sonucu ile bağlantılı ekonomik ya da diğer türlü bir menfaatinin bulunmamasını zorunlu kılmaktadır¹⁹⁸. Hakemin bağımsızlığı kavramı, tarafsızlığa nispetle nesnel bir özellik taşımaktadır.

Her bir hakem adayının, görevi kabulden önce taraflara, Merkez'e ve diğer atanmış hakeme tarafsızlığına ve bağımsızlığına gölge düşürecek hal ve koşulları açıklayarak, yoksa bu hal ve koşulların bulunmadığını yazılı olarak beyan etme yükümlülüğü bulunmaktadır (m.22/b). Bununla birlikte tahkim yargılamasının herhangi bir safhasında, bir hakemin tarafsızlığı ve bağımsızlığında şüpheye meydan verebilecek yeni gelişmeler ortaya çıkarsa, hakemin tüm bunlardan tarafları, Merkez'i ve diğer hakemleri bilgilendirmesi gerekmektedir (m.22/b). Bu madde kapsamında dikkat edilmesi gereken bir konu, hakemlerin tarafsızlığı ve bağımsızlığına ilişkin getirilen yükümlülüklerin, taraflarca seçilsin seçilmesin, tüm hakemleri bağlamasıdır¹⁹⁹. Bu hükümlerden hareketle denilebilir ki, Kurallar 22'nci madde özelinde hakem tarafsızlığına ve bağımsızlığına azamî özen gösterilmektedir.

Yargılamanın işleyişi ve hakemlerin tarafsızlığı konularında duyulan kaygıdan kaynaklansa gerek, taraflar ile hakemlerin iletişimine sınırlayıcı bir yaklaşımla; hiçbir taraf ya da onlar adına hareket eden hiçbir kimsenin, hakem adayının nitelikleri, uygunluğu veya taraflara karşı bağımsızlığı konuları dışında diğer tarafın yokluğunda herhangi bir hakem adayı ile iletişim kuramaması öngörülmektedir (m.21).

Hakemin tarafsızlığı ile vatandaşlığın örtüşüp örtüşmediği, dikkat çeken diğer bir husustur. Tahkimde tarafların, hakem seçiminde kendi vatandaşlıklarından hakemleri seçme eğilimi ile davranmaları, tek başına hakemin

¹⁹⁷ LANDAU, s.79.

¹⁹⁸ PLANT, s.50.

¹⁹⁹ LANDAU, s.77.

tarafsızlığını etkileyen bir sebep olarak değerlendirilmemektedir²⁰⁰. Fikrî mülkiyet gibi teknik nitelikte bir uyuşmazlığın çözümünde görev alabilecek tecrübeli ve uzman hakem sayısının azlığı karşısında, sırf vatandaşlığından dolayı, hakemin tarafsızlığını yitireceği savı isabetli bulunmamaktadır²⁰¹.

Hızlandırılmış Kurallar'da hakem sayısı bahsinde ifade edildiği üzere kural, tek hakemin yargılamayı yürütmesidir. Nitekim tarafsızlık ve bağımsızlık konusunu düzenleyen 17'nci madde, tek hakem odaklı bir yaklaşımla tarafsızlığı ve bağımsızlığı şüpheye düşürebilecek hallerde tek hakeme, taraflara ve Merkez'e açıklama yapma yükümlülüğü getirmektedir.

3. Hakemin Görevi Kabulü

Hakem, atanmayı kabul etmekle yargılamanın hızla yürütülerek tamamlanmasına dönük yeterli zamanı ayırmayı üstlenmektedir (m.23/a). Bu hüküm, hakemin bir yerde görev bilinciyle, yargılamanın bitimine kadar faaliyetini sürdürme taahhüdü yerine geçmektedir. Maddenin (b) bendinde, hakem adayının gıyabında yapılan atamayı kabul usûlüne yer verilmektedir. Bu çerçevede hakem adayı, atanma kararını yazılı olarak kabul etmeli ve bu kabulü Merkez'e iletmelidir. Hükmün düzenleniş biçiminden yazılılık ve bildirimin, atamanın geçerlilik şartları olduğu anlaşılmaktadır. Bu şartların dışında, görev belgesi hazırlanması gibi bir zaruret öngörülmemiştir²⁰². Nihayetinde hakem ya da hakemlerin yazılı beyanları ve Merkez'i bilgilendirme süreçlerinin ardından Merkez, Hakem Heyetinin her bir üyesinin atamasını ve Heyetin kuruluşunu taraflara bildirmektedir. (m.23/c)

4. Hakemin Reddi

Hakemin bağımsızlığı ve tarafsızlığına ilişkin haklı birtakım şüpheler varsa reddedilebilen hakem, taraflarca seçilmiş olmak kaydıyla ancak atamanın gerçekleştiği tarihten sonra öğrenilen sebeplere istinaden de taraflardan her biri reddedebilmektedir (m.24/a-b). 24'üncü maddenin (b) bendi kapsamında, hakemi

²⁰⁰ BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.210.

²⁰¹ LANDAU, s.74.

²⁰² GÜLŞEN, s.46.

reddetmek isteyen tarafın öne sürdüğü ret sebeplerini, hakemin atanmasından sonra öğrendiğini ispat etmesi beklenir ki, en azından hakemini seçerken işini özenle yapsın²⁰³.

25'inci madde çerçevesinde, hakemi reddetmek isteyen taraf, o hakemin atandığının kendisine bildirilmesinden veya hakemin bağımsızlığı ve tarafsızlığı ile ilgili şüpheyi mahal verecek hususları öğrenmesinden itibaren 15 gün içinde Merkez'e, Hakem Heyetine ve diğer tarafa ret gerekçeleri ile birlikte bir bildirim yapmak yükümlülüğündedir²⁰⁴. Bu bildirim kendisine ulaşan diğer taraf, bildirim aldığı tarihten itibaren 15 gün içinde, sahip olduğu cevap hakkını kullanarak kendi görüşlerinin bir örneğini Merkez'e, ret talep eden tarafa ve atanmış bir hakeme gönderir²⁰⁵. Diğer taraf, cevabında reddi kabul edebileceği gibi reddi kabul etmediğini de beyan edebilir. Nitekim, diğer tarafın ret talebini onaylaması veya ilgili hakemin kendi arzusuyla çekilmesi halinde ret nedenlerinin geçerliliği değerlendirilmeksizin yeni hakem seçilir (m.28). Diğer tarafça hakemin reddinin kabul görmemesi ihtimali 29'uncu maddede öngörülerek, kabul görmemenin yanı sıra reddedilen hakemin görevden çekilmemesi söz konusu ise, Merkez'in ret talebi hakkında gerekçesini açıklamak mecburiyeti bulunmayan idarî ve nihaî mahiyette bir karar verebileceği ifade edilmektedir. Merkez'in iç sürecinde, Tahkim Danışma Komisyonunca kurulacak üç kişilik geçici heyet, dosyayı ele alacaktır²⁰⁶. Hakemin ret süreci sırasında, Hakem Mahkemesi'nin yargılamaya devam edip etmeyeceği sorusu, yargılamayı askıya alma veya yargılamayı sürdürme kararlarını verme noktasında, takdir yetkisini haiz olduğu belirtilerek 27'nci maddede cevaplandırılmaktadır²⁰⁷.

Uyuşmazlığı çözme işi için yeterli nitelikleri haiz olmadığı ortaya çıkan bir hakemin, Kurallar'da açıkça düzenlemese de, reddedilebilmesi gerektiği ifade edilmektedir²⁰⁸.

²⁰³ PLANT, s.51.

²⁰⁴ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.42.

²⁰⁵ ELVER CANDANER, Nazan, Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi (Tarafsızlık), İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası, s.44.

²⁰⁶ BERG, s.25.

²⁰⁷ ÇALIŞKAN, s.59.

²⁰⁸ CARTER, s.153.

Hızlandırılmış Kurallar'ın hakemin reddi hususunda tek farkı, gerek ret talebinde bulunacak taraf için gerekse ret talebine cevap verecek diğer taraf için tanınan sürenin, Kurallar'daki gibi 15 gün değil, 7 gün olarak düzenlenmesidir.

5. Hakemlerin Yetkileri Hakkında Karar Vermeleri

Hakem mahkemesi nezdinde görülen davalarda, özellikle davalıların hakemlerin yetkili olmadığını ileri sürerek yetki itirazını davayı aksatmak için kullanmalarının önüne geçmek adına, hakem mahkemesinin kendi yetkisi hakkında karar vermesi metodu kabul edilmektedir²⁰⁹.

Kurallar'a göre, Hakem Heyeti kendi yargı yetkisine yönelik itirazların yanı sıra tahkim anlaşmasının şekline, varlığına, geçerliliğine ve kapsamına dair itirazları da değerlendirme ve karara bağlama yetkisini haizdir²¹⁰ (m.36/a). Hakem Heyetinin, kendi yetkisi ile ilgili karar verme yetkisi, tahkim anlaşmasının bir parçasını teşkil eden tahkim kaydının varlığına ve geçerliliğine dönük itirazların ayrıca karara bağlanmasını mümkün hale getirmektedir²¹¹ (m.36/b).

Hakem Heyeti'nin yargı yetkisinin olmadığına ilişkin itirazın, en geç ilk cevap dilekçesinde veya karşı davada ileri sürülmezse bu mahiyette bir itirazın tahkimin ileri aşamalarında veya herhangi bir mahkeme nezdinde dile getirilmesi mümkün görülmemektedir (m.36/c). Hakem Mahkemesi'nin yetkisini aşması durumunda düşünülen itiraz için, belirli bir zaman dilimi öngörülmediğinden, itirazın derhal ileri sürülmesi gerekmektedir²¹². Ayrıca yapılacak itirazlardaki muhtemel gecikmelerin, haklı bir mazerete dayandığı kanaatinin Hakem Heyeti'nde oluşmasıyla, söz konusu itirazların değerlendirmeye alınabilmesine imkân tanınmaktadır (m.36/c).

Hakem mahkemesinin yargılamada yetkisizliğine işaret eden itirazlar, ön mesele kabul edilerek ayrı bir kararda değerlendirilebileceği gibi nihaî kararda da ele alınabilecektir (m.36/d). Kimi davaların karakteristiği gereğince hakem

²⁰⁹ KESER BERBER, Leyla, Hakem Mahkemesinin Yetkisi Hakkında Karar Verme Yetkisi, Prof. Dr. İrfan BAŞTUĞ Armağanı, Ankara 2001.

²¹⁰ GURRY, Arbitral Proceedings, s.12.

²¹¹ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.111.

²¹² ÇALIŞKAN, s.62.

mahkemesinin uyuşmazlığın diğer unsurlarıyla birlikte yetki itirazını nihaî kararla birlikte sonuçlandırması beklenebilir. Ancak yetki konusunun nihaî karara bırakılması yargılama için yapılan masrafların boşa gitmesine meydan verebileceğinden, uygulamada genel itibariyle hakem mahkemesinin yargı yetkisine yapılan itirazlar, ön mesele kabul edilmektedir²¹³.

Yargı yetkisine yönelik itirazlar, Merkez'in tahkim sürecini yönetmesine engel teşkil etmeyecektir²¹⁴.

²¹³ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.49.

²¹⁴ LANDAU, s.105.

İKİNCİ BÖLÜM

WIPO TAHKİMİNİN İŞLEYİŞİ

I. TAHKİM YARGILAMASININ YÜRÜTÜLMESİ

Tahkim yargılamasının yürütülmesi başlığı altında; hakem mahkemesinin genel yetkileri, dava ve cevap dilekçeleri, iddia ve savunmaların genişletilmesi ve değiştirilmesi, tahkimin yeri, tahkimin dili, tahkim yargılamasında geçici koruma tedbirleri, deliller, uygulanacak hukuk gibi başlıca önem taşıyan konular irdelenmektedir. Yargılama iş ve işlemleri, usûl kuralları ekseninde bütün bir karakter mahiyetinde olup, tahkim sürecinin işleyişini somutlaştıran bir işleve sahiptir. Kaldı ki bir uyuşmazlığın çözüme kavuşturulmasında usûl kuralları, çözüm yolunu göstermekle hakkın teslimi anlamında önemli bir görevi yerine getirmektedir.

A. Hakem Mahkemesinin Genel Yetkileri

Hakem Mahkemesinin yetkilerini düzenleyen Kurallar'ın 37'nci maddesi, yargılamanın düzgün biçimde ve hakemlerin kontrolünde yürümesini hedeflemiştir²¹⁵ Tahkimin esasındaki temel mantık, taraf iradeleri olduğundan, tarafların üzerinde mutabakata vardığı WIPO Tahkim Kuralları, tahkim anlaşmasının bir parçasını teşkil etmekte ve bir konuda Kurallar'da hüküm olduğu müddetçe o hüküm uygulanma kabiliyetini sürdürmektedir²¹⁶.

Hakem Mahkemesi, yargılamada tarafların eşit muameleye tâbi tutulmasını ve taraflarca iddiaların eşit derecede imkânlarla dile getirilmesini temin etmekle yükümlüdür (m.37/b). Bu hüküm ile amaçlananın, kararın güvenilirliğini artırmak ve olası itirazları asgarî seviyede tutmaktır²¹⁷. 37'nci maddenin (c) bendinde, Hakem Mahkemesi'nin tahkim yargılamasını, süresi içinde sonlandırması gerektiği ifade edilmektedir. Zira uyuşmazlığı hızla çözüme kavuşturmak tahkimin en önemli

²¹⁵ WIPO, Guide, s.23.

²¹⁶ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.63.

²¹⁷ PLANT, s.55.

tercih sebeplerinden iken, özellikle fikrî mülkiyet hak ihlallerinde, ihlalden kaynaklanan uyuşmazlıkların bir an evvel çözülmesi zaruret arz etmektedir²¹⁸. Ayrıca istisnaî durumlara özgü olarak, Hakem Mahkemesi'ne res'en veya taraflardan birisinin talebi üzerine kendisince, taraflarca yahut Kurallarca öngörülen süreleri uzatma yetkisi verilmektedir (m.37/c). Öyle ki, aciliyete istinaden bahsi geçen süre uzatım yetkisi tek başına baş hakemin yetkisine bırakılmaktadır²¹⁹. Taraflara ve hakemlere süre uzatma yetkisi verilmekle, sürenin kısalığı karşısında tarafların kendilerini baskı altında hissetmemeleri amaçlanmaktadır²²⁰.

B. Dava ve Cevap Dilekçeleri

Tahkimin başlangıcında tahkim talebine gerek kalmaksızın dava sürecinin bir dilekçe ile başlatılabilme imkânı, ICC Tahkiminde tanınmaktadır²²¹. Kurallar'da ise, her ne kadar Hızlandırılmış Kurallar'da tam aksi yönde bir düzenleme bulunmasına rağmen, tahkim talebi ile dava dilekçesinin farklı zamanlarda sunulabilmesi esasına dayalı bir yaklaşım kabul edilmiştir. Bu yaklaşım ile, 10'uncu maddede yer verilen serbestlik ölçeğinde, tahkim talebi ile dava dilekçesinin farklı zamanlarda sunulması konusunda dava açan taraf kısıtlanmamaktadır. Davacı dilerse, tahkim talebi ile dava dilekçesini eş zamanlı olarak sunabilmektedir.

Talep edenin dava açma niyetinin beyanı sayılan tahkim talebi ile başlatılan tahkim sürecinde, talep edenin davacı sıfatını kazanması ve talebe konu uyuşmazlığın kapsam ve mahiyetinin ortaya çıkabilmesi için dava dilekçesinin hazırlanması ve sunulması beklenmektedir. Davacı, tahkim talebi ile birlikte sunmamışsa, Merkez tarafından hakem heyetinin kurulduğunun kendisine bildirilmesini müteakiben 30 gün içinde dava dilekçesini davalı tarafa ve Hakem Heyetine iletmekle yükümlüdür (m.41/a). Uygulamada daha çok davacının, hakem

²¹⁸ ÇALIŞKAN, s.63.

²¹⁹ PAISLEY, s.117.

²²⁰ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.63.

²²¹ KNOEPFLER, François, "Commentary: Commencement of Arbitration Proceedings and The Arbitral Tribunal", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No.741, Geneva 1995, s.33-35.

heyetinin oluşmasının ardından dava dilekçesini ileterek zamanı lehine değerlendirdiği görülmektedir²²². Dava dilekçesinin, davacının iddialarını destekleyen olgu ve hukuki savlar ile birlikte davasının özünü teşkil eden talebin geniş bir açıklamasını içermesi gerekmektedir (m.41/b). Davacı, tüm bunların yanında dilekçesinde iddialarının dayanağını teşkil eden delillere tam listesi ile birlikte yer verirken, delillerin içerik hacminin çokluğu karşısında, delillerin nelerden ibaret olduğunu gösteren bir listeyi hazırlayıp sunmak zorundadır (m.41/c).

Hızlandırılmış Kurallar'a göre, dava dilekçesinin tahkim talebi ile birlikte sunulması gerekmektedir (m.10). Dolayısıyla 7'nci maddedeki tahkimin başlangıç tarihini tahkim talebi ve dava dilekçesinin birlikte Merkez'e intikal ettiği tarihe eşitleyen hüküm ile 10'uncu madde birlikte göz önünde tutulduğunda, dava dilekçesinin, Hızlandırılmış Kurallar'da süreci tetikleyen daha kritik bir rol oynadığı anlaşılmaktadır.

Davalı taraf, dava dilekçesini aldığı tarihten ya da Merkez'in Hakem Heyeti'nin kurulduğuna ilişkin bildirimının kendisine ulaştığı tarihten itibaren 30 gün içinde cevap dilekçesini, davacıya ve Heyete iletme mecburiyetindedir (m.42/a). Cevap dilekçesini iletme mecburiyetinin başlangıç tarihinin tespitinde, söz konusu bildirimlerin hangisi daha geç gerçekleşmişse o bildirim dikkate alınmaktadır (m.42/a). Cevap dilekçesinde esas itibarıyla, davacının dava dilekçesinde yer verdiği iddia ve delillere yönelik, karşı iddia ve dayanağı delillerin bulunması gerekmektedir. (m.42/b)

Davalı tarafından karşı iddia ve def'ilere cevap dilekçesinde yer verilmesi gerektiği gibi istisnaî hallerde, Hakem Heyetinin buna izin veren kararına istinaden, daha sonraki bir aşamada da karşı iddia ve def'ilerin sunulması mümkün kılınmaktadır. (m.42/c)

Davacının dava dilekçesini, davalıya ve Hakem Heyetine iletmesi için öngörülen 30 günlük süre ile davalının aynı şekilde cevap dilekçesini davacıya ve Hakem Heyetine iletmesi için tanınan 30 günlük sürenin tarafların uzlaşmasıyla

²²² AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.130.

değiştirilmesi imkân dâhilindedir. Şöyle ki Kurallar'ın 'İhbarlar ve süre sınırları' başlıklı 4'üncü maddesinin (f) bendi taraflara uzlaşmak suretiyle söz konusu 30 günlük sürenin kısaltılması veya uzatılması için takdir yetkisi vermektedir.

Kurallar'da 30 gün olarak öngörülen davaya cevap verme süresi, Hızlandırılmış Kurallar'da kısaltılmakta ve 20 gün olarak tespit edilmektedir. (m.11-12) Şöyle ki, 11'inci maddede davalı tarafından tahkim talebi ve dava dilekçesinin kendisine bildirilmesinden itibaren 20 gün içinde talebe cevabını Merkez'e ve davacıya göndermesi gerektiği ifade edilmektedir.

Kurallar'da dava dilekçesi ve cevap dilekçesinin karşı tarafa iletilmesi için tanınan 30 günlük sürenin tarafların uzlaşısı ile kısaltılması veya uzatılması yetkisine Hızlandırılmış Kurallar'da yer verilmemektedir. Buna rağmen 'İhbarlar ve süre sınırları' başlıklı 4'üncü maddenin (h) bendi, Kurallar'da bulunmayan bir hüküm tesis etmek suretiyle Merkez tarafından taraflar ile de istişare edilerek tahkim talebine cevap ve cevap dilekçesi gönderme süresinin kısaltılabileceğini düzenlemiştir. Söz konusu 20 günlük sürenin, tarafların görüşleri alınarak, Merkez'in takdiriyle aşağıya çekilmesi mümkün hale gelmektedir.

Davalının cevap dilekçesinde karşı iddia ve def'iler öne sürmesi, davacıya bu iddia ve def'ilere cevap verme hakkı doğurmaktadır (m.43/a). Söz konusu hak, ilgili hükümlere yapılan atıf gereğince, 30 gün içinde kullanılabilir. Bu hakkın dışında, tarafların ek yazılı beyanda bulunmaları, Hakem Heyeti'nin duruma göre izni veya talebi ile işlerlik kazanabilir. (m.43/b) Tarafların ek yazılı beyanda bulunmak için anlaşmaları neticesinde, Hakem Heyeti'nin bu iradeyi dikkate alarak kolaylık tanınması beklense de yargılamanın hızlı bir şekilde devamını aksatacak bir yola meyledilmesi kabul edilemez²²³.

Hızlandırılmış Kurallar'da davacı, davalının karşı iddia ve def'ilerinin kendisine ulaşmasını müteakiben 20 gün içinde bu hakkını kullanmak zorundadır (m.37).

²²³ BLESSING, Marc, The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions (Arbitral Proceedings), Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, WIPO, Geneva 1995, s.53.

C. İddia ve Savunmaların Değiştirilmesi

Kurallar çerçevesinde, taraflardan birisi iddiasını, karşı iddiasını, savunma ve def'ilerini değiştirebilmekte veya genişletebilmektedir. Ancak değiştirme veya genişletme imkânı iki koşula bağlanmaktadır. Söz konusu koşullardan birincisi, tarafların iddia ve savunmaların değiştirilmesinin önüne geçmek adına aksi yönde ortak bir karara varmamaları halidir. İkinci koşul ise, Hakem Heyeti'nde bu değişikliklerin yargılamayı geciktirme amacı taşıdığı veya Heyetin genel yetkilerini irdeleyen 37'nci maddenin (b) ve (c) bentlerinde yer alan hükümlere aykırılık teşkil edeceği kanaatinin uyanmasıdır. Yani taraflarca aksi kararlaştırılmamışsa ve Hakem Heyeti, değişikliklerin yargılamayı geciktirme amacı taşıdığı yahut taraflara eşit muamele yükümlülüğünün ihlaline meydan verileceği düşüncesinde ise iddia ve savunmaların değiştirilmesi de genişletilmesi de gerçekleştirilememektedir (m.44).

Taraf iradeleri ve hakemlerin uygunluk değerlendirmesi kapsamında, iddia ve savunmanın değiştirilebilmesi veya genişletilebilmesi, davanın daha net bir açıklığa kavuşturularak uyuşmazlığın olabildiğince sağlıklı ve hızlı çözümlenmesine hizmet edebilecektir²²⁴. Ancak yargılamanın daha sonraki safhalarında, tüm deliller toplanıp hukuki sorunlar ortaya konulduktan sonra, iddia veya savunmanın değiştirmesine imkân verilmesi, doğacak sonuçlar bakımından eleştirilere yol açabilmektedir²²⁵. Kurallar, iddia ve savunmanın değiştirilmesi veya genişletilmesi imkânını sıkı şartlara tâbi tutarak olası eleştirilerin odağındaki, yargılamanın gecikmesi gibi istenmeyen sonuçları önleyebilecektir.

D. Tahkim Yeri

Tahkim yeri, ilk manada coğrafî bir kavrama karşılık gelmekte ve tahkim yargılamasının gerçekleştirileceği alanı işaret etmektedir. Hukukî yönü de bulunan tahkim yeri; uyuşmazlığın tahkime elverişliliği, tahkim anlaşmasının geçerliliği, tahkime uygulanacak usûlî kuralların tayini, hakem heyetince geçici koruma

²²⁴ TÜRKOĞLU, s.87.

²²⁵ KALPSÜZ, Turgut, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Bildiriler- Tartışmalar, C.II, s.59.

tedbirlerine karar verilmesi, hakem kararlarının onanması, iptali ve tenfizi gibi konularda önemli bir işlev görmektedir²²⁶. Hukukî yönlerin mahiyeti dikkate alınarak tahkim yerinin, uluslararası tahkimin başarı ile sonuçlanmasına hizmet edebildiği dillendirilmektedir²²⁷. Tahkim yeri ayrıca; baş hakemin vatandaşlığının tespiti, mahallî danışman yardımı, yol, yemek, konaklama ve duruşma yeri gibi yargılama ile ilgili masraflar açısından uygulamaya yansıyan sonuçlar doğurmaktadır²²⁸.

Tahkim yerinin tespiti, uyuşmazlığın niteliği ve koşullarının gösterdiği özellikler sebebiyle hakem heyetine bırakılabilmektedir²²⁹. Hakem heyeti tahkim yerini kararlaştırırken; tarafsızlık, tahkim yeri ülkesinin hukukuyla ilgili hususlar, hükmün yerine getirilmesinin tahkim yeri ülkesinin dışında yapılması söz konusu ise tahkim yeri seçilmesinin doğuracağı hukuksal sonuçlar ve pratik nedenleri göz önünde tutmaktadır²³⁰. Tahkim yerinin tespitinde, siyasî, ekonomik meseleler ile ulaşım, iletişim ve coğrafi koşulları ilgilendiren pratik etkenler göz ardı edilmemektedir²³¹. Öte yandan hakem kararlarının bağlayıcılığını, tahkim yeri hukuku ile ilişkilendiren doktrindeki bir görüş, devletlerin uyuşmazlığa kendi hukuk kurallarını uygulama iradesine hizmet etmekle eleştirilse de, uluslararası tahkimde hakem kararlarının tahkim yeri hukukunun emredici kurallarını aşamayacağı, çünkü tahkim yeri ülkesi tarafından iptal edilen bir kararın, ülkemizin de katıldığı 10/06/1958 tarihli Yabancı Hakem Kararlarının Tanınması ve İcrası Hakkındaki New York Sözleşmesi'nin V(1)-e maddesi uyarınca tenfiz edilemeyeceği vurgulanmaktadır²³².

Tahkim yerini düzenleyen Kuralların 38'inci maddesinde, ilk etapta taraflarca bir tahkim yeri belirlemesi yoksa Merkez'in bu belirlemeyi yerine

²²⁶ SMIT, Hans, General Commentary on the WIPO Arbitration Rules, Recommended Clauses, General Provisions and the WIPO Expedited Arbitration Rules (General Commentary), WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, Juris Publishing, New York 2000, s.14.

²²⁷ GÜLŞEN, s.63.

²²⁸ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.58.

²²⁹ ŞAHİNOL, s.100.

²³⁰ PELLONAA, Matti, CARON D. David, The UNCITRAL Arbitration Rules as Interpreted and Applied. Helsinki, 1994, s.53-54.

²³¹ ŞİT, Banu, Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İmaj Yayınevi, Ankara 2005, s.50.

²³² AKINCI, Ziya, Milletlerarası Ticari Tahkim Kararlarının Tanınma ve Tenfizi, Ankara 1994, s.65-67.

getireceği vurgulanmaktadır²³³. Merkez tarafından tahkim yeri belirlenirken, davanın özelliklerinin dikkate alınması beklenmektedir²³⁴. Taraflar, kendilerine tanınan seçim önceliği çerçevesinde, coğrafi uygunluğun yanı sıra tahkim yerindeki hukuku da ihmal etmemelidir, zira özellikle patent uyuşmazlıklarındaki ülkeler arası farklı uygulamalar nedeniyle, tahkime elverişli olmayan bir yerde verilen hakem kararının iptali yönünde bir karar verilebilir²³⁵. Dolayısıyla tahkim yeri hukukunun seçimi, uyuşmazlığın çözümüne elverişlilik açısından önem arz etmektedir.

WIPO Tahkim Kurallarında, Hakem Mahkemesi'nin duruşmaları uygun gördüğü herhangi bir yerde düzenlemesine imkân tanınmaktadır²³⁶. Nitekim, söz konusu imkânın taraflar ile istişareden sonra kullanılabileceğine vurgu yapılmaktadır (m.38/b). Duruşma yerinin tayininde; taraflar, tanıklar ve hakemler bakımından ulaşım sorunu bulunmayan, elverişli konuma sahip ve duruşma yeri mahkemesi itibariyle teknik destek alınabilecek bir yer üzerinde durulması gerektiği belirtilmektedir²³⁷. Uluslararası nitelikteki uyuşmazlıklarda tanıkların ve delillerin farklı coğrafyalarda olma, fikrî mülkiyet ihlallerinin değişik ülkelerde gerçekleşme ihtimali dikkate alındığında, tahkim yerinden ayrı yerlerde duruşma yapılabilmesi, yargılamanın yürütülüşü bağlamında yarar sağlayabilir²³⁸.

Hakem kararı, tahkim yerinde verilmiş kabul edilerek (m.38/c), tahkim yerinden farklı bir yerde hüküm verilse dâhi, tahkim yerinin hüküm yeri olarak benimsenmesine kapı aralanmaktadır.

E. Tahkim Dili

Tahkim dili, seçilecek dili akıcı bir surette konuşabilen hakem ve avukatların tercihi noktasında, taraflar açısından yargılamayı pratik ve işlevsel kılabilen bir

²³³ SEYMENOĞLU, s.99.

²³⁴ ŞANLI, ESEN, ATAMAN, s.559.

²³⁵ BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.202.

²³⁶ ÇALIŞKAN, s.66.

²³⁷ SMIT, General Commentary, s.14.

²³⁸ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.59.

özelliğe sahiptir²³⁹. Tahkim dili, esas itibariyle tahkim anlaşmasında kararlaştırılmakla birlikte taraflar, herhangi bir dilin tahkim dili olmasında da anlaşabilirler²⁴⁰. Tarafların aksi yönde bir irade beyanı yoksa, tahkim dilinin tahkim anlaşmasının dili olması kuraldır. Ancak hakem mahkemesinin de tarafların görüşlerini ve tahkimin koşullarını göz önünde tutarak, tahkim dilini belirleme yetkisi mevcuttur (m.39/a). Tahkim diline ilişkin düzenleme ile, tahkim dili seçiminde birincil yetkinin taraflara, ikincil yetkinin ise belirli kural ve koşullara uymak kaydıyla hakem mahkemesine tanınmaktadır. Hakem mahkemesince tahkim dilinin tespiti halinde, hakemlerin ve tarafların vatandaşlığı ile uyumsuzlukla ilgili belgelerin hazırlandığı dil de hesaba katılmak durumundadır²⁴¹.

Tahkim dilinin taraflarca belirlenebilmesi; uluslararası ticarî sözleşmelerin içeriği, sözleşmeye dair çok sayıda yazışma yapılabilmesi, tercümeden kaynaklanan masraf, zaman kaybı ve uyumsuzluklar göz önünde tutularak esas itibariyle olumlu karşılanmaktadır²⁴². Buna karşılık birden fazla dilin tahkim dili olarak benimsenmesi, seçilen dillerin eşit düzeyde kabulüne, tahkim süresinin uzaması ve masrafların doğal biçimde artmasına meydan verecektir²⁴³.

Hakem mahkemesinin, tahkim dilinden farklı bir dilde sunulan belgelerin tamamının ya da bir kısmının, tahkim diline tercüme edilerek kendisine sunulmasını isteme yetkisi bulunmaktadır (m.39/b). Söz konusu yetki bağlamında tercümelerin onaylı olması, hakem mahkemesinin bu yönde bir istemi varsa, mümkündür²⁴⁴.

F. Geçici Koruma Tedbirleri

Geçici koruma tedbirleri, uyumsuzluğun sonlandırılmasından önce ve bu süre içinde, tarafların hak ve çıkarlarını korumaya dönük hukuki bir mekanizma olup, yargılama nedeniyle tarafların herhangi bir zarara uğramamalarını

²³⁹ SMIT, General Commentary, s.15.

²⁴⁰ DPT, 2000, s.261.

²⁴¹ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.128.

²⁴² AKINCI, Çözüm Yolları, s.95, dn.6.

²⁴³ PELLONAA, CARON, s.296-297.

²⁴⁴ BLESSING, Arbitral Proceedings, s.49-50.

amaçlamaktadır²⁴⁵. Nihai hukuki korumanın ancak, geçici koruma tedbirlerinin işlevsel özelliğiyle etkili ve yararlı bir rol üstlendiği kabul edilmektedir²⁴⁶. Geçici koruma tedbirleri, uyuşmazlığı kesin olarak çözmeyeceğinden, nihai hukuki korumayı etkin kılmak suretiyle onu aşmayarak tamamlamalıdır²⁴⁷. Böylece tarafların hakları korunarak yargı makamlarının verdiği nihai kararlar etkinlik kazanabilecektir²⁴⁸.

Tahkimde, dava sürerken taraflardan gelen geçici hukuki tedbir taleplerin, bu yöndeki kararları etkili kılacak mekanizmaların yokluğu sebebiyle, yetkili mahkemelere yöneltilmesi yaklaşımı yerine, artık geçici tedbir özellikli kararları verme yetkisinin hakemlere tanınması ile tabiî hakim ilkesinin kaçınılmaz sonucu olarak esas hakkında hüküm vermeye yetkili hakemlerin tedbire karar vermesi mümkün hale gelmiştir²⁴⁹. Geçici koruma tedbirine karar verilirken hakemler, uyuşmazlığın esasına etki edilmemesine ve uygulanması imkânsız tedbirlere yönelmemeye dikkat etmek mecburiyetindedir²⁵⁰. Genel itibariyle çeşitli hukuk sistemlerinde türleri ve isimleri bakımından değişkenlik gösterebilen geçici hukuki tedbirler, üç kategorik konu başlığı altında incelenmektedir:

- Delillerin temini ve korunması,
- Tahkim boyunca taraflar arasındaki durumun korunması,
- Tahkim sonunda, nihaî kararın etkinliğinin sağlanması amaçlı kararlar²⁵¹.

Üç konu başlığı altında ele alınan geçici tedbir kararlarının hakemlerce alınıp alınamayacağı, alınacaksa hangi isim ve esaslarda olacağı ilgili tahkim kurumlarının kurallarında düzenlenmektedir²⁵².

²⁴⁵ YEŞİLOVA, Bilgehan, Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, Güncel Yayınevi, İzmir 2008, s.641.

²⁴⁶ ÖZEKES, Muhammet, İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Seçkin Yayınları, Ankara 1999, s.38-39.

²⁴⁷ ÖZEKES, s.38-39.

²⁴⁸ ÖZTURANLI, Beyza, Devletlerarası Tahkim, Seçkin Yayınları, Ankara 2016, s.224.

²⁴⁹ ŞİT, s.124.

²⁵⁰ YEŞİLOVA, s.682.

²⁵¹ ŞİT, s.132.

²⁵² ŞİT, s.134.

Fikrî mülkiyet haklarının ihlallere karşı korunması noktasında önem arz eden müesseselerden birisi de geçici koruma tedbirleridir. Geçici koruma tedbirleri, uluslararası kurumsal tahkim sistemleri bünyesindeki tahkim yargılamalarında çeşitli fonksiyonlar ile ortaya çıkmakta olup söz konusu ortaya çıkışlar:

- Delilleri koruma odaklı geçici tedbirler,
- Mevcut hukukî durumu korumayı hedefleyen geçici tedbirler,
- Maddî varlıkların devri veya kullanılmasını önlemeye dönük geçici tedbirler

şeklinde gerçekleşebilmektedir²⁵³.

WIPO Tahkim Kuralları, fikrî mülkiyet uyuşmazlıkları kapsamındaki tahkim talepleri ile ilgili geçici koruma tedbirleri konusunu detaylıca düzenlemektedir²⁵⁴. Hakem Heyetine, taraflardan herhangi birisinin talebine istinaden, geçici mahiyette koruma tedbiri alma yetkisi verilmektedir (m.48). Hakem Heyetini tedbir almaya sevk eden irade, uyuşmazlığın taraflarına tanınmakla bu irade canlanmaksızın Hakem Heyeti'nin kendiliğinden geçici tedbir alma yetkisi bulunmamaktadır²⁵⁵. Her ne kadar 48'inci madde açık hüküm öngörse de, Hakem Heyeti'nin yetkisinin dayanağını tarafların anlaşması teşkil ettiğinden, tahkim anlaşmasına hakemlerin geçici koruma tedbiri kararı alma yetkisini kısıtlayıcı bir hüküm konulmaması, olası itirazların önüne geçmek adına önem arz etmektedir²⁵⁶. Ayrıca hakemlerin tedbir alma yetkisinin, tahkim yeri hukuku ya da tahkime uygulanacak usûl hukuku kurallarında yer alan hükümler ile kısıtlanmaması gerekmektedir²⁵⁷. Aksi halde Kurallar ile getirilen koruma tedbiri alma yetkisinin, geçerlilik ve işlerlik kazanması imkân dâhilinde değildir.

Hakemlere, yasaklamayı da içerecek şekilde uyuşmazlık konusunda, gerekli gördüğü diğer bir takım tedbirleri alma yetkisi verilmektedir (m.48/a).

²⁵³ ÖZSUNAY, Ergun, Kurumsal Tahkim Sistemlerinde ve Bazı Ulusal Hukukların "Uluslararası Tahkimle İlgili Düzenlemeler"inde Geçici ve Koruyucu Önlemler (Geçici Önlemler), Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası, s.87.

²⁵⁴ WU, 2012.

²⁵⁵ ÇALIŞKAN, s.68.

²⁵⁶ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.50.

²⁵⁷ NIBLETT, Bryan. The Arbitration of Intellectual Property Disputes, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Pub. No.728. Geneva, 1994, s.200.

Hakem Heyeti'ni, gerekli görülen somut tedbire yönelten faktörün, tedbir kararının alınmaması ile tedbir taleplisinin telâfisi imkânsız bir zarara uğrama ihtimalinin belirmesi olduğu vurgulanmaktadır²⁵⁸. Geçici koruma tedbirleri veya gerekli görülen diğer tedbirleri alma gibi geniş yetkilerin, modern gelişmelerin neticesinde verildiği değerlendirilmektedir²⁵⁹. Hakem Heyeti dilerse, geçici tedbir talep eden taraftan, talebi karşılığında uygun bir güvence sunmasını talep edebilmekte, uyuşmazlık konusunun üçüncü bir kişiye tevdi ve kolay bozulabilen mal niteliğinde ise satımı, geçici koruma tedbirlerine örnek teşkil etmektedir (m.48/a).

Hakem heyeti taraflardan birinin talebi üzerine, tıpkı atıf yapılan 74'üncü maddedeki gibi yargılama masrafları için karşı taraftan güvence istenmesine karar verilmesi gibi, dava ve karşı dava giderleri için güvence gösterilmesini diğer taraftan isteyebilir. (m.48/b) Bununla birlikte Hızlandırılmış Kurallar çerçevesinde yürütülen ve Avrupalı yazılımcılar ile Avrupa ve Güney Amerika merkezli lisans sahipleri arasındaki lisans anlaşmasının ihlalinden dolayı karşılıklı ithamlardan kaynaklanan davada tek hakem tarafından yargılama masrafları için güvence gösterilmesine karar verilmiştir²⁶⁰. Güvencenin, ne şekilde gösterileceğinin takdir yetkisi, hakem heyetine aittir²⁶¹.

Taraflardan birisinin, geçici koruma tedbiri kararı verilmesi veya hakem heyetince bu doğrultuda verilen kararın uygulanması amacıyla, mahkemeye başvurması, tahkim anlaşmasının ihlali yahut tahkim anlaşmasından feragat sonucu doğurmamaktadır (m.48/d). Nitekim Kurallar çerçevesinde verilen geçici koruma tedbiri kararlarının, taraflarca yerine getirilmemesi durumunda, tahkimin sadece taraflar arasında hüküm ve sonuç doğurması gereken bir yargılama özelliği taşıması nedeniyle, söz konusu kararların icra organları aracılığı ile yerine getirilmesi hukuken mümkün görülmemektedir²⁶². Dolayısıyla taraflara, geçici koruma tedbiri kararı alınması veya alınan kararın uygulanması amacıyla yerel

²⁵⁸ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.50.

²⁵⁹ HORNING, Richard. Allan, Interim Measures of Protection; Security for Claims and Costs; Commentary on the WIPO Emergency Relief Rules, American Review of International Arbitration, 1998, s.162.

²⁶⁰ DE CASTRO, CHALKÍAS, s.1071.

²⁶¹ ÖZSUNAY, Geçici Önlemler, s.96.

²⁶² AKINCI, Ziya, Hakemlerin İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz Kararı Verme Yetkisi (İhtiyati Tedbir), Prof. Dr. Şükrü POSTACIOĞLU'na Armağan, İzmir 1997, s.221.

mahkemelere başvurma hakkı verilmektedir. Hatta hakem kararlarının kimi yerel mahkemelerde tanınmaması sebebiyle, devletlerin yerel mahkemelerine başvurulması zaruret arz etmektedir²⁶³. Devlet mahkemelerine yapılacak başvurularda, hakem mahkemesinin teşkili beklenmeksizin, tedbirin gecikmeden alınarak, ulaşılmak istenen amacın gerçekleşmesi mümkün kılınabilmektedir²⁶⁴.

Kuralların 48'inci maddesi, geçici koruma tedbiri kararı verilmesinde, bentlerde bahsedilen hususlar dışında, herhangi bir şekilde duruşma yapılmasını şart koşmamaktadır²⁶⁵. Patentli buluşun taklidinde kullanılan malzemeye el konulması, patentli buluşun kullanımının yargılama bitene değin durdurulması ve taklitli markanın isminin ürün üzerinden silinmesi, fikrî uyuşmazlıklarda uygulanabilecek geçici tedbirler arasındadır²⁶⁶.

G. Deliller

Bir uyuşmazlığın taraflarının, iddia ve savunmalarının dayanağı vakıaların ispat yükümlülüğünü yerine getirirken, kullandıkları vasıtalar delillerdir²⁶⁷. Dava ile ilgili iddia ve savunmanın dayanağı olayların varlığının tespiti için yargı makamlarının ikna edici çalışma ispat olurken, ispat için başvuru araçlarına delil denilmektedir²⁶⁸. Hakem mahkemesi, taraflar açısından bağlayıcılık arz eden nihaî kararını verirken, tarafların uyuşmazlık konusu ile ilgili iddialarını ve bu bağlamda sunulan delilleri değerlendirmektedir²⁶⁹. Deliller, kararlara bu denli etkisi nedeniyle önemli bir işlev üstlenmektedir. Uluslararası ticarî tahkimde yerleşik uygulamalar, tarafların millî hukuk sistemlerince kabul edilen tüm delillerin yargılama boyunca değerlendirilmesinin, hakem mahkemeleri tarafından uygun görüldüğünü göstermektedir²⁷⁰. Delillerin yargı makamlarına sunulması ve ilgili makamlarca değerlendirilmesi, hukuk sistemine, usul kurallarına, delillerin niteliğine ve nihayet

²⁶³ NIBLETT, s.201.

²⁶⁴ AKINCI, İhtiyati Tedbir, s.221.

²⁶⁵ HORNING, s.155.

²⁶⁶ WIJNEN, O.L.O. de Witt, Awards and Their Enforcement, Worldwide Forum On the Arbitration of Intellectual Property Disputes, 3-4 March 1994, WIPO Publication, Geneva 1996, s.244.

²⁶⁷ BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.237.

²⁶⁸ KURU, ARSLAN, YILMAZ, s.375.

²⁶⁹ EMEK, s.7.

²⁷⁰ ŞAHİNOL, s.108.

makamın takdirine göre biçimlenmektedir²⁷¹. Uluslararası mahkemelerin deliller ile ilgili takdir yetkisi bulunması, bir yerde tahkim kurallarının çoğunda ispat standardı konulmamasına bağlanırken, söz konusu takdir yetkisinin tarafların değerlendirilmesinden bağımsız kullanıldığı belirtilmektedir²⁷².

Kurallar'ın 50'inci maddesinde hüküm altına alınan delillere ilişkin düzenlemede, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümü odaklı bir yaklaşım sergilenmektedir²⁷³. Hakem mahkemesince, delillerin kabul edilebilirliği, ilgisi ve ispat gücü belirlenmektedir (m.50/a). Ayrıca 50'nci maddenin (b) bendine göre, hakem heyetine tahkim yargılamasının herhangi bir safhasında, res'en yahut taraflardan birinin talebine istinaden, gerekli veya uygun bulunan belge veya delillerin sunumuna karar verme yetkisi tanınmaktadır²⁷⁴. Buna ilave olarak, hakem mahkemesi, taraflardan birinin mülkiyeti veya fiilî hâkimiyeti altındaki bir malvarlığı unsurunun, incelenmesi ya da denenmesi amacıyla, kendisine veya bilirkişiye veya diğer tarafa sunulmasını da kararlaştırabilmektedir (m.50/b).

Delillerin, tahkim yargılamasının herhangi bir safhasında sunulabileceği belirtilmekle beraber, sunumun yapılabileceği nihaî zamana dair Kurallar'da açık bir hüküm bulunmamaktadır. Yargılamanın sona ermesi ile hükmün verilmesi tarihleri arasında, uygulamada kısa sayılamayacak bir zaman dilimi geçtiği dikkate alındığında, yargılamanın bittiği ancak hükmün henüz verilmediği süre zarfında da delillerin sunumunun kabulü gerektiği ileri sürülebilir²⁷⁵. Ancak Kurallar'ın 'Yargılamanın sona ermesi' başlıklı 59'uncu maddesinde, hakem mahkemesince tarafların belge ve delilleri sunmak için yeterli fırsata sahip oldukları kanaatine varılması halinde yargılamanın bittiğinin ilan edileceği belirtilmektedir. Yani yargılamanın sona erdiğine dair kanaat, delillerin makul süre zarfında sunulma imkânı ile oluşmaktadır. Dolayısıyla yargılamanın, sona erdiğinin ilanının ardından, sunulan delillerin hakem heyetince dikkate alınmaması gerekmektedir.

²⁷¹ ÖZTURANLI, s.296.

²⁷² ÖZTURANLI, s.298.

²⁷³ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.74.

²⁷⁴ WIPO, Guide, s.25.

²⁷⁵ TÜRKOĞLU, s.92.

Kurallar'ın genelinde, taraflara ve hakem heyetlerine azamî hareket serbestisi tanıyan bir yaklaşım mevcuttur²⁷⁶. Nitekim, delillerin değerlendirilmesine ve temin edilmesine yönelik olarak hakem mahkemesine geniş bir takdir yetkisi verilmektedir. Nitekim delillerin değerlendirilmesi noktasında, esas alınacak kurallara 50'nci maddede yer verilmediği gibi, hangi kuralların esas alınacağı da düzenlenmemiştir. Dolayısıyla hakem mahkemesi; deliller konusunda karar süreçlerini yönetirken bir serbesti içinde olup herhangi bir belirli hukuk kuralı ile bağlı olmaksızın uygulayacağı kuralı tayin edebilme imkânına sahiptir²⁷⁷.

Deliller başlığı altında, deliller ile doğrudan ilintili olması nedeniyle, Kurallar'ın sistematığına uygun bir biçimde sırasıyla, deneyler, keşif, kararlaştırılan açıklama ve modeller, tanık ve bilirkişi kavramları irdelenmektedir.

1. Deneyler

Deneylerin kapsamına ilişkin tespite göre, deneyler ifadesi ile, testler ve diğer doğrulama usûlleri kastedilmektedir (m.51/b). Yarı iletken bir patentin ihlalini konu edinen bir uyuşmazlıkta, tersine mühendislik denilen bir cihazın parçalara ayrılarak, her bir parçanın incelenerek test edilmesi, bu suretle parçalardan yeni bir cihaz tasarımında faydalanılması, deneye örnek teşkil etmektedir²⁷⁸.

Taraflardan birinin, deneyi dayanak olarak öne sürmek istemesi halinde duruşmadan makul bir süre önce hakem mahkemesine ve diğer tarafa durumu ihbar etmesi gerekmektedir (m.51/a). Söz konusu ihbarda deneyin amacı, özeti, kullanılan yöntem, elde edilen sonuçlar ve kanaatler belirtilmek zorundadır. Diğer tarafın deneyin, kendi huzurunda tekrarlanması talebini hakem mahkemesi haklı bulursa, deneyin tekrarlanması için uygun bir zaman belirler (m.51/a). Diğer tarafça deneyin tekrarlanmasına yönelik bir başvuru gerçekleşmezse, deneye dayanan tarafın deneye dair bildirimi ile yetinileceğinden, söz konusu bildirimin hakem mahkemesine delil olarak sunulan bir belgeden herhangi bir farkı

²⁷⁶ GURRY, Resolution, s.385-398.

²⁷⁷ PAISLEY, s.136.

²⁷⁸ PAISLEY, s.140.

kalmamaktadır²⁷⁹. Bu nedenle deneye dair varsa beyan ve itirazını sunmak üzere, deney sonucunun taraflarla paylaşılması, fikrî mülkiyet özelinde uygulamanın yararlarını farklı suretlerde ortaya çıkarabilmektedir²⁸⁰.

2. Keşif

Uyuşmazlık konusunun, bizzat incelenerek bilgi edinilmesi ile daha isabetli karar verilebilmesine kapı aralayan keşif ile, hâkim ya da hakem dava konusu hakkında doğrudan ve duyu organları marifetiyle bilgi sahibi olmaktadır²⁸¹. Hakem heyetinin gerekli gördüğü hallerde keşif yapabilmesi bir genel kabuldür²⁸². Tahkim kurallarının bazılarında keşif yönteminden bahsedilebildiği gibi, kimi tahkim kurallarında ise konuya ilişkin herhangi bir hükme rastlanılmamaktadır²⁸³. Keşif, fikrî mülkiyet ile ilgili uyuşmazlıkların çözümü noktasında önemli düzeyde yardımcı rol oynamaktadır²⁸⁴. Kurallar'da fikrî haklar baz alınarak, keşfin geniş bir şekilde ele alınması isabetli bulunmaktadır²⁸⁵. Hakem mahkemesi, kendiliğinden yahut taraflardan birinin talebi üzerine, uygun gördüğü herhangi bir yeri, mülkü, makineyi, tesisi, üretim bandını, modeli, filmi, malzemeyi, ürünü ve ürünün üretim sürecini inceleyebilmekte veya incelenmesini isteyebilmektedir (m.52).

Tarafların keşif taleplerinin geçerlilik arz edebilmesi için, taleplerin duruşmadan makul süre önce yapılması ve hakem mahkemesinin de bu talepleri uygun bulması zaruret teşkil etmektedir (m.52). Hakem mahkemesi, talepleri uygun bulduktan sonra keşif ile ilgili zamanı ve düzenlemeleri belirlemektedir.

²⁷⁹ GÜLŞEN, s.60.

²⁸⁰ PAULSSON, Jan, The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions (Proceedings); The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective, Geneva 1995, World Intellectual Property Organization, s.74.

²⁸¹ BOZKURT YÜKSEL, Patent, s.238.

²⁸² DAYINLARLI, Kemal, HUMK'da Düzenlenen İhtiyarî İç Tahkim, Sözkese Matbaası, 2.baskı, Ankara 2004, s.82.

²⁸³ ÖZTURANLI, s.308.

²⁸⁴ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.76.

²⁸⁵ ÇALIŞKAN, s.74

3. Kararlaştırılan Açıklama ve Modeller

Hakem mahkemesi, tarafların anlaşmaları şartıyla, bir takım teknik açıklamalar yapmalarına imkân tanıyabilmekte olup, bu teknik açıklamaların kapsamına; uyuşmazlık konusunun teknik ve uzmanlık bilgisi gerektiren arka plânının tam olarak anlaşılabilmesini sağlayan teknik bir metin ile herhangi bir duruşmada hakem mahkemesi ya da taraflarca rehber olarak kullanılabilecek modeller ve çizimler girmektedir (m.53).

53'üncü madde hükmü, uyuşmazlık konusu ile ilgili teknik sorunların ve taraflar arasındaki görüş ayrılıklarının açıklığa kavuşturulması açısından kayda değer bir işlev görmektedir²⁸⁶. Netice itibariyle taraflar, uyuşmazlığın netleşmesiyle birlikte beyanlarında, teknik terimleri kullanabilme imkânı bulacak ve bu terimleri kullanmaktan dolayı anlaşılama gibi bir mesele ile karşılaşmayacaklardır²⁸⁷. Hakem heyetleri bakımından ise, 53'üncü maddenin meselelerin anlaşılır kılınmasında etkin bir rol oynaması beklenmektedir²⁸⁸.

4. Tanık

Tercih önceliği yazılı belgelerde olmasına karşın, belgelerin yetersizliği veya olayların ispatlanamaması halinde, tanık beyanına başvurulabilmekte olup, uluslararası tahkimde, heyetin denetiminde, avukatların tanıkları sorgulaması şeklinde tanık beyanı gerçekleşmektedir²⁸⁹.

Tanık müessesesi, Kurallar'ın 56'ncı maddesinde ayrıntılı biçimde düzenlenmiştir. Düzenlemenin esasında hakem mahkemesinin, tanıkların bildirilmesi ve duruşmadaki tavırları çerçevesinde tam bir hâkimiyeti bulunmaktadır²⁹⁰.

²⁸⁶ ÇALIŞKAN, s.73.

²⁸⁷ PAULSSON, Proceedings, s.75.

²⁸⁸ PLANT, s.59.

²⁸⁹ ÖZTURANLI, s.304.

²⁹⁰ PLANT, s.59.

56'ncı maddedeki hüküm çerçevesinde, herhangi bir duruşma öncesinde hakem mahkemesi, uyuşmazlığın taraflarından davet edilmesini istedikleri tanıkların ya da bilirkişi karakterindeki tanıkların kimlik bilgisini, ifadelerinin mahiyetini ve dava konusu ile bağlantısını bildirmelerini isteyebilir²⁹¹. Tanıklar ile ilgili olarak hakem mahkemesine bu yönde bir talep yetkisi tanınmasının sonucunda, bu yetkinin uzantısı niteliğinde daha güçlü bir yetki olarak; hakem mahkemesi, tanıklığın dava konusu ile bir ilgisinin olmadığı veya tanıklığının gereksizliği gerekçeleriyle tanıkları dinlemeyi reddetme ve tanık sayısını sınırlandırma gibi oldukça güçlendirilmiş bir takdir yetkisi ile donatılmaktadır (m.56/b). Ancak uygulamada, tahkim kararının itirazına vesile olabileceği endişesiyle, hakemlerce tanıkların reddi benimsenmemektedir²⁹².

56'ncı maddenin (c) bendi ile, bir yandan tanığın sözlü beyanının sunulması ile birlikte sorgulamanın herhangi bir aşamasına ilişkin olarak, öte yandan çapraz sorgulama bahisleri bağlamında Kurallar'ın taraflara ve hakemlere esneklik sağladığı belirtilmektedir²⁹³. Hakem mahkemesinin denetiminde olmak kaydıyla, taraflara tanıkları sorgulayabilme imkânı getirilirken hakem mahkemesine de sorgulamanın herhangi bir aşamasında tanıklara soru yöneltebilme fırsatı verilmektedir (m.56/c). Hem tarafların hem de hakem mahkemesinin tanıkları sorgulayabilme hakkından kaynaklanan bu uygulamaya, çapraz sorgulama denilmekte ve genellikle kurumsal tahkimlerde görülmektedir²⁹⁴. Tanık beyanında içeriğin belirsizliği ile güvenilirliğinde yaşanan güçlük, tanıkların doğruluğu ve nesnelliğinin takdir edilmesi ve çapraz sorgu yöntemiyle aşılabilecektir²⁹⁵.

Taraflardan birinin seçimi yahut hakem mahkemesinin emriyle, tanık ifadeleri imzalı tutanak veya yeminli beyan gibi mümkün olabilecek muhtelif yazılı şekillerde alınabilmektedir (m.56/d). Aynı hüküm kapsamında, hakem

²⁹¹ WIPO, Guide, s.25.

²⁹² PAISLEY, s.144.

²⁹³ GURRY, Resolution, s.385-398.

²⁹⁴ SMIT, Hans, Managing An International Arbitration: An Arbitrator's View, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ.No.728, Geneva, 1994, s.218.

²⁹⁵ ÖZTURANLI, s.307.

mahkemesince tanıkların yazılı ifadeleri, sözlü ifade verme şartına bağlanarak kabul edilebilmektedir²⁹⁶.

Taraflarca çağrılan tanıkların duruşma zamanında ve salonunda hazır bulunmalarını temin etmek ve bunun için yapılması muhtemel masrafları karşılamak, ilgili tarafa bir ödev olarak yüklenmektedir. (m.56/e) Ayrıca 56'ncı maddenin (f) bendine göre hakem mahkemesi, başta diğer tanıkların ifadelerinin alınması esnasında olmak üzere, yargılamanın herhangi bir bölümünde tanıkların ayrılıp ayrılmayacağını kararlaştırmakla yükümlü kılınmaktadır. Bir başka deyişle, bir tanık ifade verirken diğer tanığın onu dinlemesinin yasaklanması ile duruşmada bulunması istenmeyen tanıkların ayırması kararı hakem mahkemesinin yetkisindedir²⁹⁷.

5. Bilirkişi

Tarafların, uyuşmazlık konusunda bilgi birikimine ve tecrübeye sahip kişileri hakem olarak seçebilmeleri, tahkim yargılamasını tercihe ettiren özelliklerin başında gelmektedir²⁹⁸. Buna rağmen tahkim yargılamasında, hakem mahkemesi üyelerinin uzmanlıkları dışında kalan bahisler çıkması ihtimaline istinaden, hakem mahkemesine bilirkişi atama yetkisi verilmektedir²⁹⁹. Fikrî mülkiyet uyuşmazlıkları bağlamında, patentin geçerliliği gibi teknik bir sorunda bilirkişiye başvurulabilmektedir³⁰⁰.

Kurallar, hakem mahkemesine bilirkişi atanması hususunu diğer uluslararası tahkim kurallarına nazaran daha kapsamlı hükümlerle ele almaktadır³⁰¹. Hakem mahkemesine, kendisince belirlenen özel ihtisas gerektiren konularda, taraflarla da istişare etmek suretiyle, bir ya da birkaç bilirkişi atama yetkisi verilmektedir³⁰². Söz konusu yetkinin, hazırlık konferansı veya daha sonraki bir aşamada kullanılabilme imkânı bulunduğu gibi, hakem mahkemesi tarafından,

²⁹⁶ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.78.

²⁹⁷ ÇALIŞKAN, s.76.

²⁹⁸ ŞAHİNOL, s.112.

²⁹⁹ TÜRKOĞLU, s.94.

³⁰⁰ PAISLEY, s.148.

³⁰¹ ÇALIŞKAN, s.76.

³⁰² WIPO, Guide, s.25.

tarafların düşünceleri de dikkate alınarak, kararlaştırılan bilirkişilerin görev belgelerinin taraflara bildirilmesi gerekmektedir (m.57/a). Ayrıca fikrî mülkiyet bakımından önem arz etmesi nedeniyle, bilirkişinin uygun bir gizlilik taahhüdü imzalaması hususu hüküm altına alınmaktadır³⁰³ (m.57/a).

Hakem mahkemesi, bilirkişi raporunun kendisine ulaşmasını müteakiben, rapor hakkında yazılı görüş beyan etmeleri için taraflara, raporun bir nüshasını gönderir (m.57/b). Taraflar, bilirkişi raporunun dayanağını teşkil eden herhangi bir belgeyi inceleme fırsatı bulmakla birlikte, gerek taraflara bilirkişi raporunun gönderimi gerekse söz konusu raporun dayanağı belgelerin taraflarca incelenmesi, Kurallar'ın 54'üncü maddesinde yer alan ve 'Ticarî Sırların ve Diğer Gizli Bilgilerin Açıklanması' başlığını taşıyan düzenlemeye uygunluk arz etmek şartı ile geçerlidir (m.57/b).

Tarafların talebiyle birlikte, bir duruşmada bilirkişiye soru yöneltme fırsatı kendilerine tanınmakta, ilgili duruşmada tarafların konuya ilişkin hususlarda ifade vermek üzere, bilirkişi tanıklar gösterebilmeleri mümkün kılınmaktadır (m.57/c).

Özel bilgi gerektiren konu ya da konularda, bilirkişi görüşünün bağlayıcılık arz edeceğine ilişkin taraflar arasında bir uzlaşma sağlanmadığı takdirde, bilirkişi görüşü bağlayıcılık niteliği taşımaksızın hakem mahkemesinin, davanın tüm koşulları çerçevesinde yapacağı değerlendirmeye tâbi olmaktadır (m.57/d). Yani tarafların, belirli bir hususa ilişkin bilirkişi görüşünün bağlayıcılığında anlaşmaları bir kenara bırakılmak kaydıyla, hakem mahkemesi için bilirkişi raporunun herhangi bir bağlayıcılığı bulunmamaktadır³⁰⁴. 57'nci maddenin (d) bendindeki hükme istinaden hakem mahkemesi, bilirkişi raporu hakkında değerlendirmesini yapmakla birlikte, uygulamanın genel itibarıyla bilirkişi görüşü esas alınarak karar verilmesi şeklinde gerçekleştiği, bazen de bilirkişi raporu aksine farklı yönde kararlar tesis edildiği bilinmektedir³⁰⁵.

³⁰³ PAISLEY, s.148.

³⁰⁴ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.80.

³⁰⁵ PAISLEY, s.149.

Hızlandırılmış Kurallar'ın 51'inci maddesi, bilirkişi görev belgelerinin alım tarihinden itibaren 30 gün içerisinde bilirkişi raporlarının sunulması yönünde bir yükümlülüğün, görev belgesinde bulunması gerektiğini düzenlemektedir. Kurallar'da öngörülme 30 günlük süre sınırı ile, Hızlandırılmış Kurallar'ın mantığına uygun biçimde, bilirkişi raporunun hazırlanması ve sunulması süre bakımından bir çerçeveye oturtularak yargılamanın hızlandırılması tasarlanmaktadır.

Ğ. Tahkimde Uygulanacak Hukuk

Tahkimi konu edinen düzenlemelerde, genellikle taraf iradelerinin önceliğinin bir yansıması mahiyetinde, uyuşmazlığın taraflarınca hukuk seçimine ilişkin anlaşma tesis edilerek, hakemlere de uyuşmazlığın çözümünde uygulayacakları hukuku tespit edebilme fırsatı tanınmaktadır³⁰⁶.

Tahkim yargılamasında uygulanacak hukuk başlığı altında; Kurallar'daki düzenlemeye uygun düşecek şekilde tahkim usûlüne, tahkim anlaşmasına ve uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk ayrımı yapılmak suretiyle mesele açıklığa kavuşturulmaya çalışılmaktadır.

1. Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk

Tahkimde usûl ve esasa uygulanacak hukuk bakımından yapılan ayırım, tahkim sözleşmesinin, esas sözleşmeden bağımsız olmasına, tahkimin akdî yahut usûli olarak nitelenmesine, tahkim usûlüne ve esasına aynı kuralların uygulanma zaruretinin bulunmamasından kaynaklanmaktadır³⁰⁷. Taraflarca tahkim usûlü ile esasına farklı hukuk kurallarının uygulanmasına dair varılacak uzlaşmanın dışında, tahkim usûlüne uygulanacak hukuk tespiti yapılmamışsa hakemlerin, tahkim usûlüne esasına uygulanacak hukuku uygulamak yükümlülüğü altında olmadıkları genel bir kabul olarak ifade edilmektedir³⁰⁸.

³⁰⁶ SMIT, An Arbitrator's View, s.221.

³⁰⁷ AYGÜL, Musa, Milletlerarası Tahkimde Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller, İstanbul 2014, On İki Levha Yayıncılık, s.25.

³⁰⁸ AYGÜL, s.26.

Hakemlerce yürütülen yargılama, esasında taraf iradelerinden kaynaklandığından, taraf iradelerinin yargılamaya uygulanacak usûl kurallarının tespitinde belirleyici rol oynaması kaçınılmazdır³⁰⁹. Kurumsal tahkimde, tahkim yeri hukukunun yanı sıra üçüncü bir ülkenin usûl hukuku sisteminin seçilmesi ya da hiçbir yerel usûl hukukunun seçilmemesi mümkün olmakla birlikte, her şartta tahkim yeri hukukunun uluslararası tahkim düzenlemesinin dikkate alınması hakem kararlarının tenfizini sağlama amacına hizmet etmesi bakımından önemlidir³¹⁰.

Tahkim yeri hukukunca, taraflara tahkim usûlüne uygulanacak hukuk konusunda anlaşma yapabilme imkânı verildiği hallerde, taraflarca başka bir hukuk kararlaştırılmamışsa tahkime, tahkim yeri hukuku uygulanacaktır (m.61/b). Böylece tahkime uygulanacak hukuk bakımından, taraf iradeleri ve tahkim yeri hukuku işlevselleştirilmektedir. Yerleşik teamül, tahkim usûlüne uygulanacak hukukun tahkim yeri tarafından tespit edildiğini göstermektedir³¹¹. Tahkim yeri hukuku, taraflara başka bir tahkim hukukunu uygulama imkânı tanımıyorsa, bu hükmün lafzından zaten herhangi bir şekilde tarafların, tahkim hukukunu seçemeyecekleri anlaşılmaktadır. Başka bir deyişle taraf iradeleri, tahkim yeri hukuku karşısında ikincilleşmektedir. Hakem mahkemesi, hakemlik süreçlerinde Kuralların yanı sıra tarafların tahkim usûlüne yönelik seçtikleri hukukun veya böyle bir seçim yoksa da tahkim yeri hukukunun emredici kurallarını göz ardı etmemek zorundadır³¹². Dolayısıyla tahkim yeri hukuku, öncelikle geçerlilik arz edecek ve milli mahkemelerin yargılamaya müdahalesinin çerçevesini çizecektir³¹³. Bununla birlikte hakem mahkemesinin, tahkim yeri hukukundan daha elverişli bir kuralın varlığına kanaat getirmesi halinde, tahkim yeri hukukunun emredici mahiyet taşımayan hükümlerini uygulamayabileceği ifade edilmektedir³¹⁴.

Kurallar'ın 61'inci maddesinin, gerek düzenleniş tarzı gerekse hükmün sistematik ele alınışı itibariyle, tahkime uygulanacak hukuk ile tahkim usûlüne

³⁰⁹ DAYINLARLI, s.66.

³¹⁰ ŞİT, s.62.

³¹¹ PLANT, s.41.

³¹² ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.162.

³¹³ GIBSON, s.186.

³¹⁴ SMIT, General Commentary, s.21.

uygulanacak hukukun kastedildiği ortaya çıkmaktadır. Ayrıca tahkim anlaşması ile, uyuşmazlığa uygulanacak tahkim kurallarının kararlaştırılmasının, tahkim yargılamasında usûle uygulanacak hukukun seçimi manasına geldiği dile getirilmektedir³¹⁵.

2. Tahkim Anlaşmasına Uygulanacak Hukuk

Tarafların tahkime konu uyuşmazlığın esasına uygulanmak üzere seçtikleri hukuk kurallarının, ticarî anlaşmayı ve bu anlaşmanın bir parçasını teşkil eden tahkim anlaşmasını da kapsadığı yönünde genel bir yaklaşım bulunmaktadır³¹⁶. Nitekim Kurallar'ın 61'inci maddesinin (c) bendi; tahkim anlaşmasının şekil, kapsam, varlık yönünden geçerliliğinin, (a) bendi kapsamında tayin edilen uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuka yahut (b) bendi bağlamında tespit edilen tahkimin usûlüne uygulanacak hukuka uyumluluk göstermesine bağlı olduğunu hüküm altına almaktadır.

Tahkim anlaşmasının geçerliliğine ilişkin hukukî durumda, hem tahkimin usûlüne hem de esasına uygulanacak hukukun etkili olduğundan hareketle, tahkim anlaşmasında yer alan hususların, esasa uygulanacak hukuk ve tahkim yeri hukuku açısından tahkime elverişli olmaması halinde tahkim anlaşmasının geçerliliği sınırlı bir hâl alacaktır³¹⁷. Bu nedenle, yerine göre tarafları tahkime sevk eden uyuşmazlık konusunun, uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuk açısından tahkime elverişli olması icap ederken, öte yandan tahkim yeri hukukunda tahkim anlaşmasının yazılı ve imzalı olması öngörülmüşken sözlü veya elektronik imza aracılığıyla yapılan tahkim anlaşmalarının yok sayılması söz konusu olabilecektir³¹⁸.

³¹⁵ HOELLERING, Michael F., The Institution's Role in Managing the Arbitration Process, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ.No.728, Geneva 1994, s.205.

³¹⁶ PLANT, s.43.

³¹⁷ ÇALIŞKAN, s.81-82.

³¹⁸ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.162.

3. Tahkimin Esasına Uygulanacak Hukuk

Tahkimin esasına uygulanacak hukuk kavramı ile, tahkime konu uyuşmazlığı çözmek üzere uygulanacak maddi hukuk kuralları işaret edilmektedir³¹⁹. Tahkim yargılamasının en bariz vasıflarından birisini teşkil eden taraf iradelerinin ön plânda yer alması, yani irade serbestliği çerçevesinde, tahkimin esasına uygulanacak hukuk kuralları taraflarca tayin edilebilmektedir. İrade serbestliği, tahkim yargılamasının tarafların öngördüğü kurallara göre gerçekleştirilmesi ile işlerlik kazanmakta ve yargılama sonunda verilen kararın icrasında taraf iradelerinin rolü açısından önem taşımaktadır³²⁰. Tahkimin esasına uygulanacak hukuk, esas sözleşmedeki tahkim şartında veya sözleşme içinde tahkim şartından ayrı bir madde başlığı altında belirlenebilmektedir³²¹. Taraflar tahkim sözleşmesinde, hakemlerce uyuşmazlığa uygulanacak maddi hukuk kurallarını belirlemişlerse, hakemlerin bu kurallara göre karar vermekle yükümlü kılınacağı, dolayısıyla herhangi bir maddi kural seçme haklarının olmadığı temel bir tahkim prensibidir³²². Dolayısıyla hakemler, tahkim yargılamasının temelini teşkil eden tahkim sözleşmesinde tarafların kararlaştırdığı maddi hukuk kurallarını uygulayarak uyuşmazlığı sonlandıracaklardır³²³.

Hakem mahkemesi, taraflarca seçilen hukuk kuralları ekseninde, uyuşmazlığın esasını irdelleyebilmektedir (m.61/a). Bu hükümle sadece herhangi bir devlet hukukunun değil bunun yanı sıra bir hukuk kuralının seçimi de mümkün kılınmaktadır³²⁴. Neticede taraflar, herhangi bir ülke hukukunu esasa uygulanacak hukuk olarak kabul edebilecekleri gibi hukukun genel ilkelerini ve uluslararası anlaşmaların kimi hükümlerini de uygulanacak hukuk olarak benimseyebileceklerdir³²⁵.

³¹⁹ TÜRKOĞLU, s.21.

³²⁰ GÜLŞEN, s.29.

³²¹ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.159.

³²² BALCI, Muharrem, İhtilâfların Çözüm Yolları ve Tahkim, Danışman Yayınları, 1.baskı, Ankara 1999, s.217.

³²³ BALCI, s.217.

³²⁴ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.161.

³²⁵ ŞANLI, Esasa Uygulanacak Hukuk, s.150-163.

Kurallar'da, tahkimin esasına uygulanacak hukukun seçim zamanına dair kısıtlayıcı bir hükme yer verilmemektedir. Bu nedenle tarafların, uyuşmazlık meydana gelmeden önce de, uyuşmazlık ortaya çıktıktan sonra da uygulanacak hukuku veya hukuk kuralını seçebilmeleri ihtimal dâhilindedir. Ancak sonradan yapılacak bir hukuk seçiminin, esas sözleşmenin geçerliliğini ve üçüncü kişilerin haklarını zedelememesi gerektiği öne sürülmektedir³²⁶. Tahkim yargılamalarında, tarafların aralarındaki uyuşmazlığa uygulanacak hukuku, hukukî ilişkinin kaynağı esas sözleşmede, tahkim anlaşmasında veya hakem mahkemesi huzurunda tespit edebilmeleri mümkündür³²⁷. Esas sözleşme ve tahkim anlaşmasının hukukî geçerliliği, bu metinlerin bir hükmünü teşkil eden hukuk seçimini de etkilemektedir. Tarafların hukuk seçimini, müstakil bir anlaşma ile ortaya koymaları halinde ise, söz konusu anlaşmanın geçerliliğinin, seçilen hukuka tâbi olduğu ağırlıklı kabul edilen görüştür³²⁸.

Uyuşmazlığın esasına uygulanmak amacıyla tespit edilen ülke hukukundan, aksi yönde bir açıklama yapılmadığı müddetçe, o ülke hukukunun kanunlar ihtilâfı kurallarının değil doğrudan maddî hukuk kurallarının anlaşılması icap etmektedir (m.61/a,c.2). Kanunlar ihtilâfı kurallarının devreye girmesiyle, tarafların hukuk seçimine rağmen seçilen ülke hukukunun maddî hukuk kuralları yerine, beklenmedik, öngörülmeleyen hukuk kurallarının uygulanabilecek olması karşısında, taraf iradelerinin hiçleştirilmesine dolaylı yünden kapı aralanmasının önüne geçen söz konusu düzenleme ile isabet kaydedildiği söylenebilir³²⁹. Aynı zamanda bu hükümle, taraf iradelerine birincil derecede rol biçen hüküm, anlamını yitirmekten kurtarılmaktadır.

Kurallar'ın (a) bendinin ilk cümlesi ile, taraflara tanınan uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukuku belirleme yetkisini bir şekilde kullanılmaması durumuna istinaden, aynı bendin üçüncü cümlesi, hakem mahkemesinin uygun gördüğü hukuk sistemi veya hukuk kurallarını, uyuşmazlığa tatbik edeceğini

³²⁶ TEKİNALP, Gülören, UYANIK Ayfer. Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Vedat Kitapçılık, 12.bası, İstanbul 2016, s.247.

³²⁷ TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, AÜHF Yayınları No.503. Ankara 1996, s.28.

³²⁸ TİRYAKİOĞLU, s.26.

³²⁹ ÇALIŞKAN, s.80.

belirtmektedir. Gerçekten de uluslararası tahkim müessesesinde, tarafların bir hukuk seçimi yoksa hakem mahkemesi, uyuşmazlığın uluslararası karakterini, uluslararası tahkimin hukukî mahiyetini göz önünde tutarak uyuşmazlıkla bağdaşabilecek en uygun hukuk kuralını uygulayabilmektedir³³⁰.

Uluslararası tahkimde, hakem heyetince uyuşmazlığın esasına uygulanacak hukukun tespitinde; başta tahkim yerinin kanunlar ihtilafı kuralları olmak üzere tahkim yargılaması ve tahkime konu uyuşmazlıkla bağlantılı birden fazla kanunlar ihtilafı kuralı veya kanunlar ihtilafı genel ilkeleri, en nihayet kanunlar ihtilafı kurallarına gitmeksizin doğrudan doğruya uygun görülen hukuk kuralları uygulanma kabiliyeti bulabilmektedir³³¹. WIPO bünyesinde gerçekleştirilen tahkimde benimsenen yaklaşım ise, hakem heyetinin Kurallar'ın 61'inci maddesinin (a) bendinin üçüncü cümlesinde tanınan yetkiye istinaden, dava ile en sıkı irtibatlı olduğu düşünülen ülke hukukunun maddî kurallarının uyuşmazlığa doğrudan uygulanması yönündedir³³².

Kurallar'ın 61'inci maddesinin (a) bendinin dördüncü cümlesine göre, hakem mahkemesi her halükârda, uyuşmazlığın esasına hükmederken, taraflarca akdedilen ilgili sözleşme hükümlerini ve uluslararası ticarî teamülleri göz önünde tutmak zorundadır. Uluslararası tahkime yansıyan uyuşmazlıkların kaynağı uluslararası ticarî sözleşmeler, ayrıntılı hükümler içerdiğinden söz konusu tahkimde sıklıkla bu sözleşmelerin hükümlerine başvurulduğu bilinmektedir³³³. Bununla birlikte, hakemlerce ticarî teamüllerin göz önünde tutulması, tarafların seçtiği hukuk kurallarının dışında teamüllerin uygulanarak, seçilen hukukun uygulanmaması riski taşımaktadır³³⁴.

61'inci maddenin (a) bendinin beşinci ve son cümlesi, dördüncü cümlede sözleşme hükümleri ve ticarî teamüllerin her türlü koşulda dikkate alınması noktasında, hakem heyetine bir ödev yüklenmesine karşın, tarafların hakem heyetine tanıdığı bir yetki şartına bağlanan bir düzenlemeyi içermektedir. Bu

³³⁰ ŞANLI, Esasa Uygulanacak Hukuk, s.297.

³³¹ ŞANLI, Esasa Uygulanacak Hukuk, s.211.

³³² GÜLŞEN, s.30.

³³³ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.168.

³³⁴ GIBSON, s.185.

düzenleme çerçevesinde, hakem heyetinin hakkaniyet kuralları ışığında veya “dostane arabulucu” sıfatıyla karar verebilmesi için taraflarca bu bahislerde açıkça yetkilendirilmesi gerekmektedir. Tarafların hakkaniyet kuralları ile dostane arabuluculuğa dair hakem heyetine verdiği herhangi bir yetki yoksa, bu işlevlerin kullanılması mümkün değildir³³⁵. Bu yetki tanınsa bile, hakem heyetinin bu yetkiyi kullanma zorunluluğu bulunmamakta, sadece anılan iki işlevin kullanılabilmesinin asgarî şartını teşkil etmekte olup, dilerse hakem heyeti, yetki varlığına rağmen dostane arabuluculuğa ya da hakkaniyet kurallarına itibar etmeme hakkına sahiptir. Bahsi geçen işlevlerden dostane arabuluculuğun kullanılması halinde, hakem heyetinin emredici kurallara aykırı hareket edemeyeceği, hakkaniyet kurallarına göre işlem tesis edilmesi durumunda ise uluslararası kamu düzeninin göz önünde tutulması gerektiği öne sürülmektedir³³⁶.

II. GİZLİLİK

Mahremiyet olarak da kavramsallaştırılan gizlilik prensibi, tahkim yargılamasının en açık görünüm biçimlerinden birisini meydana getirirken, duruşmaların kamuya açık olmaması ve yargılama boyunca hakem heyetine sunulan veya temin edilen bilgi ve belgeler bakımından sır saklama yükümlülüğü, tahkimin karakteristik özelliklerini betimleyen unsurlardır³³⁷. Tahkimde gizliliğin içeriği, tarafların karşılıklı iddialarının dayanağı olan maddî olaylar ve hukukî nedenler ekseninde şekillenmektedir³³⁸. Özel bir yargılama niteliği taşıyan tahkimde, gizlilik prensibi gereğince, tahkim duruşmalarına mahkemelerdeki gibi üçüncü kişiler katılamazken, hakem kararlarının esas itibarıyla yayımlanmaması, bilhassa şirketlerin malî durumu ile ticarî bilgilerinin açığa çıkmaması önem arz eden hususların başında gelmektedir³³⁹. Tahkimi devlet yargısı karşısında tercih edilir kılan etkenlerin başında, tahkim yargılamasının, uyuşmazlığın varlığı ve

³³⁵ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.173.

³³⁶ <http://www.kslaw.com/library/pdf/bishop9.pdf> (Erişim tarihi: 20/11/2016)

³³⁷ ÖZSUNAY, Ergun, Tahkim Yargılamasında Mahremiyet (Mahremiyet), Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası, s.123.

³³⁸ ÖZBEK, Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin Yayınları, 2.baskı, Ankara 2009, s.440.

³³⁹ BOZKURT YÜKSEL, Tahkim, 2009, s.347.

çözümünün gizliliğini sağlaması gösterilmektedir³⁴⁰. Uluslararası ticaretle uğraşan çevreler açısından tahkime gösterilen ilgi, uyuşmazlığın gizlilik içinde çözüme kavuşturulması ve tahkim kararlarının esas itibarıyla yayımlanmamasından kaynaklanmaktadır³⁴¹. Ticaret ile uğraşan çevreler, özellikle teknoloji transferlerine dair sözleşmelerde ve yatırım anlaşmalarında yer alan ticarî bilgilerin açıklanmasını istememektedir³⁴².

Tahkime konu fikrî mülkiyet ile bağlantılı uyuşmazlıklarda; know-how, müşteri listesi, lisans sahibinin ticarî bilgileri ve patent konusu gibi tarafların paylaşılmasını onaylamayacakları ticarî sırların bulunması mümkündür³⁴³. Fikrî mülkiyetten kaynaklanan uyuşmazlıkların, hem uyuşmazlık bağlamında şirketlerin ticarî sırlarını kapsamı hem de taraflarca, tahkimin gerek mevcudiyetini gerekse ticarî sırların deşifre edilmemesini temin eden gizlilik temelli kurgusuna gösterilen hassasiyet nedeniyle, gizliliğin fikrî mülkiyet haklarını konu edinen uyuşmazlıklar açısından özel bir konumundan bahsedilmektedir³⁴⁴. Bu özel konumu teyit edencesine Kurallar'da gizlilik, genişçe ve detaylıca ele alınmaktadır. Nitekim Kurallar'ın 7'nci bölümü 'Gizlilik' başlığı ile isimlendirilirken aynı bölüm bünyesinde 'Tahkimin gizliliği', 'Tahkim süresince yapılan açıklamaların gizliliği', 'Kararın gizliliği', 'Merkez ve hakemlerce gizliliğin sürdürülmesi' ve nihayet 'Ticarî sırların ve diğer gizli bilgilerin açıklanması', gizlilik çerçevesinde düzenlenen konu başlıklarıdır. Bu konu başlıkları kapsamına girmeyen meselelerde gizlilik taleplerini taraflar, anlaşarak yahut hakemlerden talepte bulunarak hayata geçirebilirler³⁴⁵. Anılan düzenlemeler ışığında, kendisine atfedilen önem de göz önünde tutularak, gizlilik kavramının incelenmesinde yarar görülmektedir.

³⁴⁰ YILMAZ, Halil, Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri, Ankara Barosu Dergisi, 2004/2, s.81.

³⁴¹ ALANGOYA, Yavuz, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973, s.19.

³⁴² YILDIRIM, Nevhis Deren, Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri, Ankara Barosu Dergisi, 2002/4.

³⁴³ LEW, Julian D. M., The Arbitration of Intellectual Property Disputes, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ No. 728, Geneva 1994, s.192.

³⁴⁴ GURRY, Resolution, s.395.

³⁴⁵ SMIT, Confidentiality, WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, New York 2000, s.237.

A. Gizliliğin Mahiyeti

Gizliliğin mahiyeti konusunda genel kabul gören bir çerçeve çizmek mümkündür. Genel itibariyle bilinen somut bir hususta, ilgili kişilerce rahatlıkla temin edilebilecek bilgiler, gizlilik ödevinin dışında kalmaktadır³⁴⁶. Kurallar'ın 54'üncü maddesinin (a) bendine göre, açıklandığı ortama bakılmaksızın gizli bilgi;

- Taraflardan birisinin sahip olduğu,
- Kamuya erişilebilir olmayan,
- Ticarî, malî ve sınaî önemi haiz ve
- Bilgi sahibi tarafça gizli muamelesi gören bilgidir.

Kurallar'da gizli bilgi, dört temel kategoride konumlandırılarak sınırlı sayıda düzenlenmektedir. Tarafların gizli bilginin korunması amacıyla yaptığı başvuru üzerine, hakem mahkemesince korumaya yönelik bir karar verilebilmesi, ancak başvuruya konu gizli bilginin (a) bendinde sıralanan bilgi kategorilerinden birisinin kapsamına girmesine bağlıdır³⁴⁷. Hakem heyeti, her somut olayda gizli bilgi olarak vasıflandırılan bilgileri, (a) bendinde sayılan kriterler ölçeğinde değerlendirerek karar aşamasına gelmektedir.

Taraflardan birisi, hakem heyetince atanan bilirkişi de dâhil olmak üzere, tahkim sürecinde paylaşmak istediği yahut kendisinden istenilen herhangi bir bilginin gizlilik vasfı taşıdığını ileri sürüyorsa, bir örneği de karşı tarafa iletilecek şekilde, hakem heyetine bilginin gizli bilgi kategorisinde olduğuna dair başvuruda bulunur (m.54/b). Bilgiye gizlilik atfeden taraf, anılan başvurusunda bilginin esasından bahsetmeksizin, gizlilik gerekçelerine yer vermek durumundadır (m.52/b.c-2).

Hakem heyeti, tarafların gizlilik iddiasında bulunduğu bilginin, gizlilik vasfı taşıyıp taşımadığına ve yargılama sürecinde bilginin gizliliğinin korunmasına yönelik özel birtakım tedbirler alınmaması durumunda iddia sahibi tarafın ciddi bir

³⁴⁶ ÖZSUNAY, Mahremiyet, s.123.

³⁴⁷ SMIT, Hans, Disclosure of Trade Secrets and Other Confidential Information (Disclosure), WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, New York 2000, s.178.

zarara uğrayıp uğramayacağına karar verir (m.54/c.c-1). Hakem heyeti, taraf iddiasına konu bilginin gizli olduğuna karar verirse, gizli bilginin kime, hangi şartlarda kısmen ya da tamamen açıklanabileceğine karar verir ve gizli bilginin açıklanacağı kişiden uygun bir gizlilik taahhütnamesi imzalamasını ister (m.54/c.c-2). Hakem heyeti, iddia sahibinin gizli bilginin açıklanması ile zarara uğrama riski varsa, gizli bilginin korunması yönünde tedbirler alınmasına karar vereceğinden, gizli bilginin korunması noktasında yarar sahibi ilgili tarafın, söz konusu yararını başvurusunda belirtmesi beklenmektedir³⁴⁸.

Kurallar'ın 54'üncü maddesinin (d) bendi, (c) bendi ile hakem heyetine verilen görevleri istisnaî koşullarda yerine getirmek üzere, "Gizlilik Danışmanı" müessesesi öngörmektedir. Gizlilik Danışmanı, bilginin gizli olup olmadığına, yargılamada özel koruma tedbirlerinin alınmamasının gizlilik iddiasında bulunan taraf için ciddi zararlara yol açıp açmayacağına karar vermek üzere, hakem heyeti tarafından atanabilmektedir. Ancak bahsi geçen atamanın gerçekleşebilmesi, taraflardan birinin talebine istinaden yahut hakem heyetince res'en olmak üzere taraflar ile de istişare edilmek kaydıyla mümkündür (m.54/d). Ayrıca hakem heyetinin, gizli bilgiye ilişkin görevlerini yerine getirmek amacıyla atanan gizlilik danışmanı, bilginin gizlilik karakteri taşıdığına kanaat getirmesinin ardından, hangi şartlarda ve kime kısmen veya tamamen gizli bilgilerinin açıklanabileceğine karar vermekle birlikte uygun bir gizlilik taahhütnamesi imzalama yükümlülüğü altındadır (m.54/d). Gizlilik danışmanına dair hükümler, gizli bilginin ve fikrî hakların korunması özelinde, tahkime güven duygusunun tesisine dönük bir çaba niteliği taşımaktadır³⁴⁹.

Taraflardan birisinin talebine istinaden veya res'en hakem heyetince bilirkişi olarak atanan gizlilik danışmanı, gizli bilgi ekseninde, hakem heyetinin belirlediği konularda, ona sunulmak üzere rapor hazırlar ve gizli bilgiyi, bilginin kendisinden sadır olmadığı, diğer tarafa ve heyete açıklamaktan imtina eder (m.54/e). Bilirkişilik görevinin de eklenmesiyle gizlilik danışmanının görev alanı genişlemekte ve genişleyen görevleri ile yargılama sonucu açısından önemli görevler üstlenmekte

³⁴⁸ SMIT, Disclosure, s.178.

³⁴⁹ ÇALIŞKAN, s.88

olduğundan, tarafların ve hakem heyetinin danışman seçiminde azamî özeni göstermeleri beklenmektedir³⁵⁰.

Yargılama sırasında hakem heyeti, tarafların gizli bilgilerini ve ticarî sırlarını öğrenmekle, ihtilâf konusuna hâkim olamadığını düşünerek uzman bir kişi atamada yarar görebildiği gibi tarafların birbirlerine karşı güvensizlik duymaları nedeniyle bir tarafın diğer tarafın atadığı hakemin bilgi ve belgeleri görerek kamuoyuna sızdırma ihtimaline dair duyduğu endişe, gizlilik danışmanın atanmasında rol oynayabilmektedir³⁵¹. Bir başka ifadeyle, taraflar seçtikleri hakemin gizli bilgileri öğrenmelerini engellemek adına, bahsedilen bilgilerin sadece gizlilik danışmanı ile paylaşılmasını sağlama amacı güdebilmektedirler³⁵².

B. Tahkimin Gizliliği

Kuralların 54'üncü maddesinde ticarî sırların ve diğer gizli bilgilerin açıklanmasına odaklanılmışken 75 ilâ 78'inci maddeler arasındaki hükümler ile tahkimin varlığına, yargısal işlemlere ve kararlara dair gizliliğin detaylı bir biçimde ele alındığı anlaşılmaktadır³⁵³.

75'inci maddenin (a) ve (b) bendleri, tahkimin varlığına ilişkin herhangi bir bilginin, taraflarca tek taraflı olarak üçüncü kişilere açıklanamayacağına vurgu yapmaktadır³⁵⁴. Bu vurguda dikkati çeken noktaların başında, açıklama yasağının tarafların tek yanlı iradelerine hasredilmesi gelmektedir. Dolayısıyla tarafların birlikte tahkimin varlığına yönelik, açıklayıcı irade beyanında bulunmalarının önünde engel bir durum bulunmadığı sonucu ortaya çıkmaktadır³⁵⁵. Tahkimin varlığının açıklanmasında yasak getirilen hukuk süjesi olarak ise, uyuşmazlığın taraflarından bahsedilmektedir. Taraf kavramı ile, uyuşmazlığın taraflarının kastedildiği açık olmakla birlikte bu kavramın tarafın vekili, temsilcisi veya çalışanı gibi pozisyon sahiplerini de kapsadığı ileri sürülerek açıklama yasağının onlar için

³⁵⁰ PLANT, s.63.

³⁵¹ PAULSSON, Proceedings, s.74.

³⁵² SMIT, Disclosure, s.179.

³⁵³ METCALF, s.392.

³⁵⁴ PLANT, s.61.

³⁵⁵ SMIT Hans, Confidentiality, s.240.

de bir yükümlölük teşkil ettiği dillendirilmektedir³⁵⁶. Açıklama yasağının yöneltildiği üçüncü kişilerin tanımına, Kurallar'da yer verilmemesi bir eksiklik teşkil etmesine karşı hakemler, hakem heyetinin sekreteryası ve tahkim yargılaması ile Merkez'in memurlarının üçüncü kişi olarak kabul edilemeyeceğine dikkat çekilmektedir³⁵⁷.

75'inci maddenin (a) bendinde, yasaklayıcı mahiyetteki söz konusu hükme istisnalar da getirilmektedir. Bu istisnalar; tahkime karşı açılan bir davada ve hakem kararının tenfizine karşı yasal yollara müracaatta uygulama kabiliyeti kazanmaktadır (m.75/a). Ayrıca kanunun veya yetkili düzenleyici bir otoritenin tasarrufu mevcutsa tahkimin varlığının açıklanması mümkün kılınmaktadır. (m.75/a) 75'inci maddenin (a) bendi, açıklama yasağına birtakım istisnalar öngörürken, (i) ve (ii) alt bendleri ile de ilgili istisnalara bir çerçeve çizilmektedir. Buna göre; kanunun öngördüğü sınırın dışına çıkılmaksızın açıklama, tahkimin devamı esnasında yapılacak ise, ayrıntıların ve gerekçelerin hakem heyeti ile diğer tarafa bildirilmesi tahkim sonlandıktan sonra açıklamanın gerçekleştirilmesi düşünülüyorsa, sadece diğer tarafa ayrıntıların ve gerekçelerin beyan edilmesi gerekmektedir³⁵⁸.

Taraflardan birisi, üçüncü kişilere karşı iyiniyet ve dürüstlük görevini ifa etmek amacıyla, tahkime konu uyuşmazlığın taraflarının isimlerini ve karara bağlanmasını istedikleri taleplerini üçüncü kişilere açıklayabilir (m.75/b). 75'inci maddenin (a) bendi, esas itibarıyla tahkimin gizliliğini kurgularken, (b) bendi ile taraflara taraf isimleri ve taleplerinin açıklama imkânı verilmek suretiyle (a) bendi bir yerde işlevsizleştirilmektedir. Taraf isim ve taleplerinden üçüncü kişilerin haberdar edilmesinin, tahkimin varlığının üçüncü kişiler nezdinde bilinir kılınması ve gizliliğin ortadan kalkması anlamına gelmektedir. Üstelik (a) bendi istisnaları ile kaim iken, bir de ayırsı, kendine özgü bir hüküm konularak hem ana hükme hem de ana hükmün istisnasına istisna getirilmektedir. Ancak yapılacak açıklamanın, üçüncü kişiye karşı iyiniyet ve dürüstlük sergilenmesi gereken hallerde ve

³⁵⁶ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.99.

³⁵⁷ ÇALIŞKAN, s.90.

³⁵⁸ SMIT, Confidentiality, s.239.

tarafların isim ile talepleri bazında sınırlanması gerçeği göz ardı edilmemesi gereken bir husustur³⁵⁹.

C. Tahkim Yargılamasında Yapılan Açıklamaların Gizliliği

Taraflardan herhangi biri veya bir tanık tarafından tahkim yargılaması sırasında sunulan deliller, herkesçe erişilemez nitelikteyse, sadece tahkime katıldığı için bilgiyi öğrenen tarafın kullanımına yasaklandığı gibi üçüncü kişilere de açıklanamamaktadır (m.76/a). Bu düzenleme ile tahkim yargılaması hâricinde öğrenilmesi mümkün olmayan ve herkesin erişemediği belge ve delillerin gizliliğinin temini amaçlanmaktadır³⁶⁰. Tahkim yargılamasında öğrenilmekle beraber başka yollardan da ulaşılabilen bilgiler, 74'üncü madde kapsamında mütalaa edilmemektedir³⁶¹. Tarafların müştereken rızası veya yargı kararı varsa bilgilerin kullanılması ve üçüncü kişilere açıklanması imkân dâhilindedir (m.76/a).

Taraflardan biri tarafından çağrılan tanık, üçüncü kişi olarak kabul edilmekte, tanığın ifade verme aşamasında elde ettiği bilgileri açıklamasından, tanığı çağıran taraf sorumlu tutulmaktadır (m.76/b). Tanığı çağıran tarafın sorumluluğu, tanığın ifade verme aşamasında elde ettiği verilere bağlandığı için, tahkimin varlığı ve hakem kararının gizliliği hususlarında, tanık üçüncü kişi sıfatını taşımakla gizli bilgilerin kendilerine açıklanmasından sorumluluk, yine uyumsuzluğun ilgili tarafında kalmaktadır. Bu bağlamda, tahkimin ve hakem kararının gizliliğinin korunması bağlamında ilgili tarafın tanıklar ile ayrıca bir gizlilik sözleşmesi imzalamasının isabetli olabileceği belirtilmektedir³⁶².

D. Hakem Kararının Gizliliği

'Hakem kararının gizliliği' başlıklı 77'nci madde, hakem kararının gizliliğini benimsemekte ancak, üçüncü kişilere açıklanması noktasında bazı istisnalar öngörmektedir. Hakem kararının üçüncü kişilere açıklanması, şu şartlardan birinin varlığını gerektirmektedir:

³⁵⁹ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.101.

³⁶⁰ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.102.

³⁶¹ SMIT, Confidentiality, s.245.

³⁶² GÜLŞEN, s.75.

- Tarafların rızası,
- Yetkili bir otoritenin veya ulusal bir mahkemenin kararı ile hakem kararının alenileşmesi,
- Bir tarafın yasal yükümlülüğünü yerine getirebilmesi,
- Bir tarafın üçüncü kişiye karşı yasal haklarının korunabilmesi veya üçüncü kişilerden bu hakların kazanılabilmesi için açıklamaya ihtiyaç duyulması.

Söz konusu şartlar arasında yer verilen yasal hakların korunması ya da hak kazanımının, sadece hukuki bir çıkara tekabül edebileceği, iktisadî, malî veya ticarî çıkarın, hakem kararının açıklanmasına gerekçe teşkil edemeyeceği ifade edilmektedir³⁶³.

78'inci madde kapsamında, Merkez'in ve hakemlerin hakem kararını, tahkim yargılamasını, tahkim yargılamasında öğrendikleri bilgi ve belgeleri sürekli bir şekilde gizli tutma yükümlülükleri bulunmaktadır³⁶⁴. Söz konusu yükümlülük; tarafların gizliliğin kaldırılması yönünde yapacakları bir anlaşma ile bertaraf edilebildiği gibi, kanunun gerektirdiği hallerde veya hakem kararına ilişkin bir dava açıldığında da, işin mahiyetinin gerektirdiği kadar bilgi açıklanarak, esnetilebilmektedir (m.78/a).

Merkez'in yürüttüğü faaliyetler kapsamında yayınlayacağı istatistikî derlemeler, taraflar ile uyuşmazlığın karakteristiğini ortaya koyan şartlar hâricinde, tahkim ile ilgili bilgileri içerebilir (m.78/b). Öte yandan 78'inci maddedeki düzenleme ışığında, Merkez ve bünyesinde yürütülen tahkimlerde görevlendirilen hakemlerin, gizlilik standartları itibarıyla en katı kurallara tabi tutuldukları ifade edilmektedir³⁶⁵.

Kurallar'da öngörülen ayrıntılı hükümlere rağmen, gizliliği ihlal edecek kişilere yönelik herhangi bir yaptırıma yer verilmemesi dikkat çekmektedir³⁶⁶.

³⁶³ SMIT, Confidentiality, s.248.

³⁶⁴ ÖZSUNAY, Mahremiyet, s.124.

³⁶⁵ PAULSSON. Proceedings, s.73.

³⁶⁶ AKSEN, Gerald, Commentary: The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions, The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation WIPO Pub. No.741, Geneva 1995, s.77.

Detaylı ve etraflı düzenleme mantığı karşısında, Kurallar'da düzenlemeyen konuların gizliliğine yapılacak yorumlarda tereddütlerin oluştuğu belirtilmektedir³⁶⁷

Gizlilik ile ilgili düzenlemelerin Kurallar'ın farklı maddelerinde düzenlenmesi, sistematik açıdan dağınık bir görüntüye yol açmaktadır. Gizliliğin kavramsal içeriğinin ve tahkim yargılamasındaki işlevlerinin, tek bir bölüm altında düzenlenmesi gerek uygulayıcılar gerekse teorik araştırmacılar bakımından fayda sağlayacağı gibi, birbiriyle doğrudan irtibatlı konuların aynı bölümde ele alınmasıyla, meselenin daha net anlaşılmasına imkân tanınacağı söylenebilir.

III. ÜCRET VE MASRAFLAR

Ücret ve masraflar konusuna tahsis edilen Kurallar'ın altıncı bölümü, 69 ilâ 74'üncü maddeleri kapsamakta, irdelenen konu ile aynı bölüm başlığını taşımaktadır.

Sistematik anlamda kolaylık sağlaması adına ücret ve masrafların alt bölümlerde ayrı ayrı, konu ile doğrudan ilgisi sebebiyle avansların da ayrı bir alt bölümde incelenmesi yararlı görülmektedir.

A. Ücretler

Kurallar'da ücretler, Merkez'e ödenecek ücretler ve hakem ücretleri olmak üzere iki kategoride toplanmaktadır.

1. Merkez'e Ödenecek Ücretler

Kurallar'ın 69'uncu ve 70'inci maddeleri, Merkez'e ödenecek ücretleri düzenlemektedir. Merkez'e ödenecek ücretler ise kayıt ücreti ve idari ücret adı altında ikiye ayrılmaktadır.

a. Kayıt Ücreti

³⁶⁷ SMIT, Confidentiality, s.233.

Tahkim sürecinin başlatan tahkim talebi, iadesi olmayan kayıt ücretinin Merkez'e ödenmesiyle geçerlilik kazanmakta ve anılan talebin Merkezce tebliğ alındığı tarihte yürürlükte olan Ücret Tarifesine göre kayıt ücreti sabit olarak tespit edilmektedir (m.69/a). Kayıt ücretinin sabitliği ile, dava ve karşı davadaki talebe konu miktara bağlı olarak değişmeksizin maktu olan ücret kastedilmektedir³⁶⁸. Husûmetin yönetildiği tarafın karşı iddiası varsa, Merkez'e kayıt ücreti ödeme yükümlülüğü altında olup, bu ücretin miktarı, davacı talebinin alındığı tarihte yürürlükteki Ücret Tarifesine göre tayin edilmektedir (m.69/b). Karşı iddia ile ilgili kayıt ücretinin tayininde; iddianın Merkez'e ulaştığını gösterir alındı tarihi yerine tahkim talebinin alındığı tarihin esas kabul edilişi dikkat çekmektedir. Uyuşmazlığın çözümlenmesi, kayıt ücretini etkilememekle birlikte, taraflara kayıt ücretinin iadesi talep hakkı tanımamaktadır³⁶⁹.

Kayıt ücreti ödenmeksizin, gerek tahkim talebi gerekse karşı dava hakkında, Merkezce herhangi bir işlem tesis edilememektedir (m.69/c). Kurallar ölçeğinde, tahkim yargılamasına dair iş ve işlemlerin harekete geçirilebilmesi için, kayıt ücretinin ödenmesi şart kılınmaktadır³⁷⁰. Merkez'ce yapılan yazılı bir hatırlatmanın ardından 15 gün içinde kayıt ücretinin davacı ya da davalı tarafça ödenmemesi halinde, yerine göre, tahkim talebi yahut karşı iddia geri çekilmiş sayılmaktadır (m.69/d). Hatırlatmanın hangi sürede yapılacağı hususunda, Kurallar'da herhangi bir hüküm bulunmadığından, Merkez'e bu hususta inisiyatif bırakıldığı değerlendirilmektedir³⁷¹.

b. İdari Ücret

İdari ücret, tahkim yargılamasının başlangıcından sonuna kadar davacının ve davalının alınacak hizmet karşılığında, Merkez'e ödeyecekleri ücret kalemidir³⁷². Merkez'in ödeme tutarına dair bildiriminin alınmasını müteakiben 30 gün içinde davacı tarafından idari ücretin ödenmesi gerekmektedir (m.70/a).

³⁶⁸ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.107.

³⁶⁹ GURRY, Francis, Fees and Costs, Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva, World Intellectual Property Organization, 1995, s.93.

³⁷⁰ GURRY, Fees and Costs, s.93.

³⁷¹ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.107.

³⁷² WILBERS, Erik, Fees and Costs, WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, Juris Publishing, New York 2000, s.211.

Davada bir karşı davanın açılması söz konusu ise, bu sefer Merkez tarafından ödenecek tutar ile ilgili gerçekleştirilecek bildirimi, karşı dava sahibi davalının almasının ardından, 30 gün içinde idari ücreti ödemesi öngörülmektedir (m.70/b). Karşı dava mekanizması işletilmemekte ise, idari ücretin davalı tarafından ödenmesi söz konusu olmayacaktır³⁷³. İdari ücret, taraf iddialarının talep tutarı ile doğrudan irtibatlı olduğundan hakem heyeti, iddiaların tutarı ve bu tutarlardaki olası artışlardan Merkez'i bilgilendirirken, Merkez de tutar artışı karşısında ilgili taraflardan ek idari ücret isteyebilecektir³⁷⁴.

İdari ücret, tahkimin başladığı tarih itibarıyla yürürlükte olan Ücret Tarifesine göre hesaplanır (m.70/c). Kayıt ücretinin hesaplanışında, tahkim talebinin Merkez'e ulaştığı tarihte yürürlükteki Ücret Tarifesi baz alındığı halde idari ücret için Tarife yöneliminde tahkimin başladığı tarihe başvurulması icap etmektedir. Kurallar'ın 7'nci maddesi gereğince tahkimin başlangıç tarihi, Merkezce tahkim talebinin alındığı tarihe endekslendiği için, ifade farklılığına karşın, idari ücret ile kayıt ücretinin tespitinde Ücret Tarifesi için aynı tarih kastedilmektedir. Ayrıca Kurallar'da, idari ücreti hesaplayarak ödeme tutarını bildiren Merkez'e, bu ödev ile alakalı herhangi bir zaman dilimi tanınmadığından makûl ama kısa bir sürede hesaplamanın akabinde bildirimin taraflara yapılması beklenmektedir³⁷⁵.

Gerek idari ücreti gerekse kayıt ücreti Kurallar'a kıyasla Hızlandırılmış Kurallar'da daha düşük seviyededir³⁷⁶.

70'nci maddenin (e) bendi, Merkez'in yazılı bir hatırlatmasına rağmen idari ücretin hiç ödenmemesi halinde iddia ve karşı iddiadan hatta varsa artırım, iddiaların artırılmasından vazgeçildiğini varsaymaktadır. Dava ve savunma dilekçelerinin, tahkim talebi ve talebe cevaplardan ayrı olarak sunulabilmesi ihtimaline istinaden, 70'inci maddenin (f) bendi hakem heyetine, Merkez'e iddia ve karşı iddia ile iddiaların artış tutarı hakkında bilgilendirme yükümlülüğü getirerek

³⁷³ WILBERS, s.212.

³⁷⁴ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.164.

³⁷⁵ WILBERS, s.214.

³⁷⁶ <http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/what-is-exp-arb.html> (Erişim tarihi:15/12/2016)

Merkez'in de ödenecek idari ücret konusunda tarafları haberdar edebilmesini sağlamaktadır³⁷⁷.

2. Hakem Ücretleri

Hakem sözleşmesi ile doğan birtakım yükümlülükler arasında avans ve yargılama masrafları ödemeleri ile birlikte hakem ücretlerinden de bahsedilmektedir³⁷⁸. Hakem ücretleri, genel olarak davanın taraflarıyla hakem ya da hakemler arasında yapılacak hakem sözleşmesiyle belirlenmekle birlikte bu ücretlerin tutarı, geçerli bir ücret tarifesine, zamana, uyuşmazlığın değeri dikkate alınarak yüzdeye göre veya götürü ücret olarak ortaya çıkabilmektedir³⁷⁹.

Merkez'e ödenecek ücretler dışında Kurallar'da yer verilen bir diğer ücret türü, hakem ücretleridir. Hakem ücretlerinin tutarı ve kuru ile ödeme usulü ve zamanlaması, hakemler ve taraflar ile istişare edilmek suretiyle, tahkim talebinin alındığı tarihte uygulanmakta olan Ücret Tarifesine göre Merkez tarafından belirlenmektedir (m.71). Tahkim talebinin Merkez'ce alındığı tarih, aynı zamanda tahkimin başlangıcına denk geldiğinden, hakem ücretlerine uygulanacak Tarife'nin tespitinde dolaylı da olsa tahkimin başlangıcı kastedilmektedir.

Merkez hakem ücretine karar verirken; hakemlerin tahkim yargılamasının yürütülmesi sırasında sarf ettikleri mesai, dava konusunun değeri, uyuşmazlık konusunun mahiyeti ve zorluk derecesi, davanın aciliyeti ve davayı ilgilendiren diğer tüm koşulları göz önünde tutar³⁸⁰. Hakem ücreti, saatlik veya günlük bir tutarda benimsenebileceği gibi, tarafların sayısı ve hakemlerin taşımaları gereken hususiyetler de, benimsenecek ücretin tutarında rol oynayabilmektedir³⁸¹. Ücret Tarifesine göre, Tarifedeki belirli alt ve üst limitler dâhilinde kalmak kaydıyla üç kişilik hakem heyetinin tek kişiden ibaret hakemlik müessesesine nazaran işi ve sorumluluğu paylaşarak azaltabilmeleri nedeniyle, genelde üç hakeme ödenecek

³⁷⁷ GURRY, Fees and Costs, s.93.

³⁷⁸ TAŞKIN, Âlim, Hakem Sözleşmesi, Turhan Kitabevi, Ankara 2005, s.184.

³⁷⁹ TAŞKIN, s.190-192.

³⁸⁰ WILBERS, s.217.

³⁸¹ PLANT, s.67.

Ücretin toplamının tek hakeme ödenecek ücretin üç katı yerine iki buçuk katına karşılık geldiği belirtilmektedir³⁸².

cret Tarifesi, hakem ücretlerini kararlaştıran Merkez açısından, bir yön belirleyiciliği sergilemekle beraber, hükümden önce tahkimin sonlanması durumunda yargılamanın geldiği safha göz önünde tutularak, hakem ücretlerinin tespit edilmesi gerekmektedir³⁸³.

B. Masraflar

Tahkim masrafları, tahkim yargılaması için yapılan harcamalardan meydana gelmekte ve özellikle kurumsal tahkimde yönetim masrafları, duruşmaların gerçekleştirileceği yerlerin kira ödemeleri, hakemlerin harcırah ve yol giderleri, eviri ve duruşma tutanağı için yapılan harcamalar, bilirkişi ücretleri, hakem ücretleri gibi unsurlar tahkim masrafları kapsamında deđerlendirilmektedir³⁸⁴. Ayrıca tercüme harcamaları, emanet masrafları ve posta creti gibi tebligat giderlerinin yanı sıra büro masrafı, duruşmanın yapılacağı yerin kirası gibi miktarı uyuşmazlık doğurabilecek harcamalar da tahkim masraflarının kapsamındadır³⁸⁵. Tahkimin olumsuz yönleri hakkında fikir beyan edenlerce, masraflar az gibi görünse de, uyuşmazlık değerinin düşüklüğüne rağmen yargılama masraflarının yüksek meblağlara denk geldiği ileri srlmektedir³⁸⁶.

Tahkimi düzenleyen kurallarının pek çoğu, yargılama masraflarını taraflar arasında paylařtırmaktadır³⁸⁷. Sadece yargılama odaklı masraflardan ibaret olmayan tahkim masrafları, tarafların temsili için yapılan harcamaları da içermekte, ancak uluslararası ticarî tahkimde; temsil harcamasının davayı kaybeden tarafça ödenmesi ilkesinden hareketle davayı kazananın harcamaları, tarafların

³⁸² GURRY, Fees and Costs, s.96-97.

³⁸³ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.111.

³⁸⁴ ÖZSUNAY, Ergun, Uluslararası Ticari Tahkimde Hakem Kararı (Hakem Kararı), Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası, s.171-172.

³⁸⁵ TAşKIN, s.217.

³⁸⁶ YILMAZ, s.82.

³⁸⁷ ÖZTURANLI, s.348.

masraflara dair anlaşmaları ve yargılama sırasındaki tavırlarına göre paylaştırılmaktadır³⁸⁸.

Hakem heyetinin hüküm verirken tahkimin masraflarını da karara bağlaması gerekmekte olup, tahkim masrafları;

- Hakem ücretleri.
- Hakemlerin işin özüne uygun bir şekilde meydana gelmiş seyahat, iletişim ve diğer harcamaları.
- Kurallara istinaden hakem heyetince başvurulmuş bilirkişi görüşü ve diğer yardımcı faaliyetlerin masrafları.
- Yargılamanın yürütülmesi noktasında gerek duyulması üzerine yapılan toplantı ve duruşma yerine ilişkin yapılan harcamalar gibi diğer masraflardan ibarettir (m.73/a).

73'üncü maddenin (a) bendinin alt bentlerinde yer verilen masraf kalemleri sınırlayıcı bir özellik göstermemektedir. Şöyle ki, hakem ücretleri dışındaki üç bentte de diğer masraflar ve harcamalar ifadesi kullanılarak masrafların oldukça kapsamlı tutulabilmesinin önü açılmaktadır. İsmen sayılan masrafların dışında, ilaveten talep edilen hizmetlerden alınan ücretler de tahkim masrafları arasında görülmektedir³⁸⁹. Ayrıca bir ücret kalemi olarak müstakil bir maddede düzenlenen hakem ücretleri, bu defa masraf çeşitleri arasında kabul görmektedir. Hakemlerin ulaşım, konaklama, iletişim gibi hususlarda görevleriyle ilgili yaptıkları harcamalar, hakem ücretleri kapsamında görülmemekle beraber tahkim masrafı kalemlerinin bir parçasını teşkil etmektedir³⁹⁰.

Tahkim masraflarının, mümkün olduğunca 72'nci çerçevesinde talep edilen avanslardan tahsil edilmesi gerekmektedir (m.73/b). Hakem heyeti, varsa tarafların anlaşmalarına uymak suretiyle, tahkimin tüm koşullarını ve neticesini göz önünde tutarak tahkim masrafları ile idari ücret ve kayıt ücretini taraflar arasında paylaşdırmak ile yükümlüdür. (m.73/c) Bu hüküm ile, tarafların tahkim masrafları,

³⁸⁸ ÖZSUNAY, Hakem Kararı, s.173.

³⁸⁹ WILBERS, s.229.

³⁹⁰ BOZKURT YÜKSEL, s.115.

idari ücret ve kayıt ücretinin ödenme usûl ve esaslarını kendi aralarında yapacakları bir anlaşma ile belirlemelerine izin verilmektedir. Herhangi bir anlaşma yoksa hakem heyeti devreye girerek paylaşımı gerçekleştirmek mecburiyetindedir (m.74). Tarafların masraflara dair yaptıkları anlaşmalar çoğunlukla, masrafların eşit paylaşımı ya da davayı kaybedenin masrafları karşılaması üzerinde yoğunlaşmaktadır³⁹¹. Öte yandan, uluslararası ticari tahkimde dava aleyhine neticelenen tarafın yargılama giderlerinin, tamamını ya da tamamına yakını ödemesi gerektiği yönünde bir yaklaşım bulunduğu gibi yargılamadaki tutumları göz önünde tutarak veya tutmaksızın yargılama giderlerinin taraflar arasında paylaşılması düşüncesinin de taraf topladığını da söylemekte yarar bulunmaktadır³⁹².

Hızlandırılmış Kurallar'ın uygulandığı davalar hâricindeki uyuşmazlıklarda Merkez; hakemler, arabulucular, taraflar veya uzmanlarla istişare etmek suretiyle masraf tutarlarını belirlemektedir³⁹³. Hızlandırılmış Kurallar'da uyuşmazlık konusunun tutarı, 10 milyon Amerikan dolarına kadar ise masraflar sabit tutulmakta, 10 milyon doları aşan uyuşmazlıklarda, Merkez'in taraflar ve hakemler ile istişaresi neticesinde aldığı karar doğrultusunda masraf tutarı tespit edilmektedir³⁹⁴.

C. Avanslar

Tahkim yargısında, masrafları karşılamak amacıyla yönelik olarak mali güvenceyi temin etmek adına uygulanan peşin avans ödemesi ile, tahkim kurallarının tamamında karşılaşılmaktadır³⁹⁵. Genel tahkim yargılamasında masraf avansını ödeme usûlü, muhtemel yargılama giderleri hesap edilerek yaklaşık bir tutarın tespiti ile, taraflarca ve hakemlerce kararlaştırılabilmekle birlikte, ücret avansı ise sözleşme veya teamüllere göre belirlenebilmektedir³⁹⁶. Özellikle kurumsal tahkimlerde, tahkim masrafları ve hakem ücretleri için alınan avansların

³⁹¹ GURRY, Fees and Costs, s.101.

³⁹² ÖZSUNAY, Hakem Kararı, s.173.

³⁹³ DE CASTRO, CHALKIAS, s.1064.

³⁹⁴ <http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/fees/index.html> (Erişim tarihi: 15/12/2016)

³⁹⁵ GURRY, Fees and Costs, s.98.

³⁹⁶ TAŞKIN, s.221.

miktarı, çoğu defa dava konusunun tutarı dikkate alınarak hazırlanan listelere göre belirlenmektedir³⁹⁷. Masraf avansına dair ödemenin bir külfet olduğu ancak ödünç verme niteliği taşımadığı yaygın bir görüş şeklinde kabul edilmektedir³⁹⁸.

Hakem heyetinin kuruluşuna dair Merkez'in yaptığı bildirimin alınmasıyla beraber, davacı ve davalı tarafın, harekete geçerek, tahkim masraflarını karşılamak adına, Merkez tarafından belirlenen avansı eşit miktarda ve ön ödemeli yatırma yükümlülüğü bulunmaktadır (m.72/a). Avansın bu tarzda ödenmesi, tarafların tahkim hususundaki ciddiyetlerini yansıtmaları bakımından kayda değer bulunmaktadır³⁹⁹. 72'nci maddenin (b) bendi de, Merkez'e ihtiyari bir yetki vererek, tahkim boyunca taraflara ek avans yatırma yükümlülüğü getirme imkânı tanımaktadır. Bu imkânın tanınmasına yol açan ve esasında başlangıçta öngörülmeleyen birtakım faktörlerden örnek vermek gerekirse; davacının talep miktarını artırması, ek toplantı ve duruşmaya ihtiyaç duyulması, davalının karşı dava açması gibi hususlardan bahsedilebilmektedir⁴⁰⁰.

Merkez'in bildirimini müteakiben 30 günlük süre zarfında, taraflarca avansların tamamı ödenmezse Merkez, taraflara herhangi birisinin ödemeyi gerçekleştirebileceğini bildirmek durumundadır (m.72/c). 72'nci maddenin (a) bendinde konulan kural ile, tarafların avansı eşit bir şekilde karşılamaları öngörülmüşken, (c) bendi ile süresinde ödenmeyen avansın diğer tarafça ödenebilmesinin yolu açılmaktadır. Uygulamada davacı, davalı tarafın ödemesi gereken avans tutarını ödeyerek, yargılama sürecinde olası bir tıkanıklığa mahal vermeyerek sürecin devamlılığına katkı sunmaktadır⁴⁰¹. Avansı eksik ödeyen veya hiç ödemeyen taraf, davayı kazanırsa alacağı miktardan ödemediği avans tutarı düşülürken, aynı kişi davayı kaybederse ödeyeceği miktara ödemediği avans tutarı eklenir⁴⁰².

³⁹⁷ ÖZSUNAY, Hakem Kararı, s.172.

³⁹⁸ TAŞKIN, s.223.

³⁹⁹ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.112.

⁴⁰⁰ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.113.

⁴⁰¹ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.113.

⁴⁰² WILBERS, s.225.

Karşı davaya konu tutar, davacı talebini önemli oranda aşıyorsa ya da karşı dava, farklı konuları ilgilendiriyorsa veya şartlar öyle gerektiriyorsa, Merkez dava ve karşı dava hakkında ayrı ayrı iki avans tespit edebilir (m.72/d.c.1). Merkez'in iki ayrı avans tespiti yönünde takdir kullanması; davaya ilişkin avansın tamamının davacı tarafından, karşı davaya dair avansın tamamının ise davalı tarafından ödenmesi sonucunu doğuracaktır⁴⁰³. 72'nci maddenin (d) bendinin ikinci cümlesindeki ifade, bu sonucu emredici karakterde bir hükme bağlamaktadır. İki ayrı avans tayin edilebilmesini içeren 72'nci maddenin (d) bendindeki düzenleme ile, davalının lüzumsuzca ya da asılsızca karşı dava yolunu kullanımının engellenmesi hedeflenmektedir⁴⁰⁴.

Merkez'in yazılı hatırlatmasından itibaren, 15 gün içinde ödenmesi gereken avansı ödemeyen taraf, davacı ise davasından, davalı ise karşı davasından vazgeçmiş sayılmaktadır (m.72/e). Avansın ödenmemesi karşısında (c) bendindeki 30 günlük süreye ilaveten (e) bendi ile, taraflara ikinci kez süre tanınması karşısında davanın sonlanması sonucunu doğuracak bir yaptırım öngörülmektedir. 72'nci maddenin (f) bendi uyarınca, kararın verilmesinin ardından, kararda yer verildiği şekliyle, Merkez, taraflara alınan avansların bir hesap dökümünü iletir ve harcanmamış bakiyeyi taraflara iade eder veya taraflardan borçlu oldukları tutar var ise ödemelerini talep eder. Hesap dökümünde eksiklik ortaya çıkarsa, bu eksiklikler ödenene kadar Merkez'in kararı taraflara göndermeksizin bekletmek yoluna gidebileceği ifade edilmektedir⁴⁰⁵.

Hızlandırılmış Kurallar'da avanslar 65'inci maddede düzenlenmekte ve Kurallar'da yer verilen aynı usul ve esaslar çerçevesinde ele alınmaktadır. Hızlandırılmış Kurallar'ın avanslar konusunda Kurallar'dan farklılaştığı tek husus, taraflarca avansların ödenmesi için öngörülen süreye dairdir. Kurallar'da taraflara avansları ödemeleri için tanınan 30 günlük süre, Hızlandırılmış Kurallar'ın 65'inci maddesinin (c) bendinde 20 gün olarak tespit edilmiştir. Söz konusu 20 günlük süre, Hızlandırılmış Kurallar'ın tahkim yargılamasını olabildiğince kısaltarak süratli bir işleyiş öngörmesinin bir yansıması olarak değerlendirilebilir.

⁴⁰³ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.165.

⁴⁰⁴ GURRY, Fees and Costs, s.99.

⁴⁰⁵ WILBERS, s.227.

IV. WIPO TAHKİMİNİN SONA ERMESİ

Tarafların iddia ve delillerini ibraz edebilmek için yeterli fırsatı bulduklarına kanaat getirmeleri halinde, hakem heyetince yargılamanın sona erdiği ilan edilebilmektedir (m.59/a). Herhangi bir taraf, duruşma talebinde bulunursa hakem heyetinin duruşmayı gerçekleştirdikten sonra yargılamanın sona erdiğine hükmetme gerekliliği bulunmaktadır⁴⁰⁶. Hakem heyetince yargılamanın sona erdiği duyurulduktan sonra, res'en yahut bir tarafın talebi üzerine ve istisnâî hallerin zorunluluk arz etmesi karşısında, hüküm verilmeden önce olmak kaydıyla yargılama tekrar başlatılabilmektedir (m.59/b). Yargılamanın tekrar başlatılması, yargılamayı sona erdiren hakem heyetinin yetkisindedir.

Tahkimi sona erdiren nedenlerin başında, hakem heyetince yürütülen bir yargılama sürecinin ardından nihaî hakem kararının verilmesi gelmektedir. Ancak tahkim metinlerinde, bazı fiil ve olayların gerçekleşmesi ile birlikte nihaî karardan önce de tahkim yargılamasının sona erebildiği görülmektedir⁴⁰⁷. Nitekim Kurallar'da da bu yönde sonuç doğuran hükümlere yer verilmekte olup, yargılamayı sonlandıran söz konusu hükümlerin etki ve sonuçları itibariyle incelenmesinde fayda bulunmaktadır.

A. Nihaî Hakem Kararı

Nihaî karar, yargı kararının tek ve son olduğu, uyuşmazlık konularının karara bağlanarak yargılamanın sonlandığı ve gerek taraflar gerekse hakemler açısından bağlayıcılık özelliği gösteren bir aşamayı anlatmaktadır⁴⁰⁸. Tahkim yargılamasının taraflarınca öne sürülen iddia ve cevaplar, deliller, belgeler, varsa bilirkişi görüşleri, tanık beyanları, yapılan keşifler ve diğer tüm hususlar göz önünde tutularak, hakem heyeti tarafından nihaî karar verilmektedir⁴⁰⁹. Nihaî hakem kararının verilmesiyle hakem heyetinin görevi tamamlanmakta, karar kesinleşmekle bağlayıcılık kazanmakta ve kesin hüküm etkisi doğurmaktadır⁴¹⁰.

⁴⁰⁶ PAISLEY, s.151.

⁴⁰⁷ TÜRKOĞLU, s.114.

⁴⁰⁸ ÖZTURANLI, s.317.

⁴⁰⁹ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.86.

⁴¹⁰ ÖZSUNAY, Hakem Kararı, s.153.

Nihaî hakem kararı, talepler hakkında eksik bırakmadan, kabul ya da ret ya da kısmen kabul, kısmen ret şeklinde verilebileceği gibi birden çok hakemin varlığı halinde oy birliği veya oy çokluğu ile şekillenebilir⁴¹¹.

Tahkim, esas itibariyle uyuşmazlığı sonlandıracak bir hükme ulaşmayı hedeflediğinden, kurumsal tahkimlerde nihaî kararın verilmesi ayrıntılı hükümler içermektedir⁴¹². Pek çok tahkim düzenlemesi ile benzerlik arz eden Kurallar'ın 64'üncü maddesinin ilk dört bendi (a, b, c ve d), kararın şekline ve içeriğine dair konuları irdellemektedir⁴¹³. 65'inci madde, tahkim yargılamasının görülüp neticelendirilmesi gereken azamî zaman dilimine gönderme yapmaktadır. Bununla birlikte kararın verilmesinin ardından gerçekleşecek sonuçları veya gerçekleşmesi muhtemel aksiyonları ifade etmek üzere, 66'ncı maddede kararın etkisi, 68'inci maddede ise karara karşı ek karar ve karar düzeltme istemleri bahse konu edilmektedir.

1. Nihaî Hakem Kararının Şekli ve İçeriği

Hakem heyetinin, değişik zamanlarda farklı meselelere ilişkin ayrı kararlar verebilmesi hüküm altına alınarak, hakem heyetine kararlarında serbest ve geniş bir muhakeme yetkisi verilmektedir (m.64/a). Tahkim kurallarının çoğunda, istisnaları bulunmakla beraber, hakem kararlarının yazılı ve imzalı olması öngörülmektedir⁴¹⁴. Nitekim Kurallar'a göre, kararda karar tarihi ile karar yerinin bilgisi bulunmalı ve karar yazılı olmalıdır (m.64/b).

Tahkime ilişkin yerleşik düzenlemelerde, tarafların sulhe dayalı kararları ile anlaşarak uyuşmazlığı sonlandırmaları söz konusu değilse veya taraflarca aksi yönde bir anlaşma yapılmamışsa, hakem kararlarının gerekçe içermesi beklenmektedir⁴¹⁵. Kurallar açısından ise, taraflar arasında hiçbir gerekçenin açıklanmayacağına dair bir anlaşma bulunmuyor ve tahkime uygulanacak hukuk

⁴¹¹ DAYINLARLI, s.85.

⁴¹² ŞİT, s.146.

⁴¹³ HERRMANN, Gerold, The Arbitral Decision, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, Geneva 1995, World Intellectual Property Organization, s.86.

⁴¹⁴ ÖZTURANLI, s.335.

⁴¹⁵ ÖZTURANLI, s.338.

normu gerekçenin açıklanmasını zorunlu kılmıyorsa hakem kararında gerekçenin açıklanması zaruret teşkil etmektedir (m.64/c). Bir başka deyişle, tarafların aksi yönde bir irade beyanları ve tahkime uygulanacak hukuk normunda emredici hüküm bulunmuyorsa, hakem heyeti kararını gerekçeli yazmak mecburiyetinde değildir⁴¹⁶. Dolayısıyla gerekçesiz karara yol açan iki koşulun varlığından bahsetmek mümkündür. Gerekçeli kararın, ilgili mahkemenin tenfize ilişkin kararını etkileyebilmesi ve fikrî mülkiyet hakkını ihlal ile suçlanan tarafa, bir ihlal gerçekleşmediğini gösterme adına, bir yol haritası sunabilmesi gibi nedenlerle, tarafların kararın gerekçesiz ya da gerekçeli oluş tercihlerini etraflıca değerlendirmeleri beklenmektedir⁴¹⁷.

Hakem heyetinin üyeleri ya da tek hakemli davalar ile çoğunluğun sağlanamadığı hallerde baş hakem tarafından kararın imzalanması gerekmekte olup, karar herhangi bir hakemce imzalanmamışsa bunun gerekçesine kararda yer verilir (m.64/d). Diğer pek çok tahkim kurallarında olduğu gibi Kurallar için de hakem kararlarının oy çokluğu ile alınması benimsenmiş olup, 63'üncü maddede işaret edildiği üzere, özellikle heyet üyeleri arasında oyların eşitliği söz konusu ise, bir başka deyişle oy çoğunluğu sağlanamamışsa, baş hakem, nihaî karar da dâhil diğer kararları adeta tek hakem gibi davranarak verecektir⁴¹⁸. Baş hakemin belirleyici rolüne yer veren tahkim kuralları, bu yetkiyi tarafların anlaşmasına bağlamakta ya da daha sınırlı ölçüde, belirli koşullara özgülemekte olup, örneğin UNCITRAL Tahkim Kurallarında söz konusu tek başına karar alma yetkisi sadece usule ilişkin hususlarla sınırlandırılmaktadır⁴¹⁹. Hakem kararlarının oy çokluğu ile alınması prensibinin, tarafların aksini kararlaştırmaları halinde uygulanma kabiliyetini yitirebilmesi mümkündür (m.63). 63'üncü maddeye istinaden kararı tek hakem gibi veren baş hakemin imza konusunda da yetki sahibi olduğu, (d) bendinde açıkça hüküm altına alınmaktadır. Hızlandırılmış Kurallar'da, tek hakem görev yaptığından, 57'nci maddenin (d) bendi, 64'üncü maddenin (d) bendinden ayrılmaktadır. Buna göre, nihaî karar uyuşmazlığı inceleyen tek hakem tarafından

⁴¹⁶ WIJNEN, s.240.

⁴¹⁷ PLANT, s.65.

⁴¹⁸ ÖZSUNAY, Hakem Kararı, s.158.

⁴¹⁹ ÖZTURANLI, s.323.

imzalanacak olup, kararın imzalanmaması halinde ise kararda bu hususun gerekçesi izah edilecektir (m.57/d).

Hakem heyeti, bilhassa kararın tenfiz edilebilmesi adına, şeklî hususlarda Merkez'e danışabilir (m.64/e). Hakem heyeti, taraflara ve hakemlere kararın asıl nüshalarından birer adet iletmek üzere Merkez'e yeterli sayıda karar aslı gönderir (m.64/f). Bu hüküm ile hakem heyetinin doğrudan taraflarla temas kurması yerine Merkez aracılığıyla kararın gönderilmesi tercih edilmektedir. Nihai kararın taraflarca tebliğ alınmasıyla, karara karşı kanunî yollara başvurma süresi başlayacağı gibi karar, taraflar açısından bağlayıcı bir sonuç doğuracaktır⁴²⁰. Merkez'in taraflara göndereceği karar aslı hâricinde, 64'üncü maddenin (g) bendine istinaden talep eden tarafa, Merkez tarafından onaylanmış bir karar örneği, masraf bedeli karşılığında verilir.

2. Nihai Hakem Kararının Verilme Süresi

'Hız önem taşır' özlü sözünü herkesin aynı derecede önemsememesine karşın, tahkim sürecinin eşyanın tabiatı gereğince hızlıca işletilmesi ve neticelendirilmesi gerekliliği noktasında, bir uzlaşının varlığı kuvvetle muhtemeldir⁴²¹. Genellikle süreye dair kesinlik içermeyen hükümlerin, beklenen sonuca katkı vererek tahkimin sonlandırılması bakımından olumlu karşılandığı bilinmektedir⁴²². Nihai hakem kararlarında süre, tahkim kurallarında genellikle hükme bağlanan bir konudur ancak bazı kurallarda nihai hükme dair herhangi bir süre öngörülmediği bilinmektedir⁴²³.

Kurallar'ın 65'inci maddesi, tahkim sürecinin neticelendirilmesini ve nihai kararın verilmesini birbiriyle bağlantılı iki farklı zaman dilimine bağlamaktadır. Hangisi daha sonra gerçekleşmişse, o esas alınmak kaydıyla, hakem heyetinin oluşturulmasından ya da cevap dilekçesinin alınmasından itibaren 9 ay içinde yargılamanın sonlandırılarak, neticelendiğinin ilan edilmesi gerekmektedir

⁴²⁰ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.87.

⁴²¹ HERRMANN, s.87.

⁴²² GIBSON, s.198.

⁴²³ ÖZSUNAY, Hakem Kararı, s.159.

(m.65/a). Yargılamanın neticelendiğinin ilan edilmesini takip eden 3 ay içinde de nihaî karar verilmesi zaruridir. Ancak gerek yargılamanın neticelendirilmesi için tanınan 9 aylık süre, gerekse nihaî kararın verilmesi için öngörülen 3 aylık süre kuralı, madde metninde ‘mümkün olduğunca’ ibaresi ile istisnalara kapı aralamaktadır. Dolayısıyla söz konusu ibareye istinaden, yargılama ve nihaî karar verme süresinin uzatılması mümkün hale gelmektedir. Nitekim 65’inci maddenin (b) ve (c) bentleri ile, süre uzatımı ihtimali çerçevesinde hükümler getirilmektedir⁴²⁴.

Yargılamanın neticelendiği, (a) bendinde öngörülen 9 aylık süre zarfında ilan edilmezse, hakem heyeti, Merkez’e ve taraflara tahkimin durumuna dair açıklayıcı bir rapor göndermekle yükümlü olup anılan yükümlülük, yargılamanın neticelendiğinin ilan edilmemesine denk eden her üç ayda bir, Merkez’e ve taraflara ilave durum raporu göndermeyi de içermektedir (m.65/b). Yargılamanın neticelendiği ilan edilmesine rağmen nihaî karar üç ay içinde verilmezse, hakem heyeti gecikme hakkında Merkez’e ve taraflara yazılı bir açıklama göndermek zorunda olup, nihaî karar verilene kadar da her ay ilave yazılı açıklama yapmakla yükümlüdür (m.65/c). Yargılamanın neticelenmesinden önceki ve sonraki süreçlerde, hazırlanması istenen raporlar için farklı süreler getirilmekle, 9 aylık ve 3 aylık kuralların esnetilmesine imkân tanıyan istisnalar, belirli bir çerçeve disiplini tâbi tutulmaktadır. Bu disiplin, hakemlere süre itibarıyla sınırlayıcı bir yöntem getirmekle beraber, kararın geçerliliğine olumsuz bir etki yapmamaktadır⁴²⁵.

Hızlandırılmış Kurallar, tahkim sürecinin neticelendirilmesi ve nihaî kararın verilmesi bakımından, Kurallar’da öngörülen zaman dilimlerinden farklı süreleri konu edinmektedir. Hızlandırılmış Kurallar’ın 58’inci maddesinin (a) bendinde, hakem heyetinin oluşturulmasından ya da cevap dilekçesinin alınmasından itibaren 3 ay içinde yargılamanın bitirilerek, neticelendiğinin ilan edilmesi gerektiği vurgulanmaktadır. Bu ilanın ardından 1 ay içinde de nihaî kararın verilmesi zorunludur (m.58/a).

⁴²⁴ PLANT, s.65.

⁴²⁵ GIBSON, s.198.

3. Nihâî Hakem Kararının Etkisi

Tahkimde hakem kararlarının bağlayıcılığı ve kesinliği, tarafların devlet yargısı yerine tahkimi tercih etmede önemli sebeplerden birisidir ki; uyuşmazlığın bir kez daha devlet yargısına taşınmaksızın hızlıca sonuçlandırılması, taraflarca seçilen, ilgili sektörde uzman hakemler tarafından uyuşmazlığın çözümlenmesi, yargılamaya uygulanacak usûl kurallarını ve tahkim dilini tarafların tespit imkânının bulunması gibi diğer tercih sebepleriyle birlikte değerlendirilmektedir⁴²⁶. Nihâî kararın kesinlik ve bağlayıcılık özelliğinden yoksunluğu, tarafların tahkime yönelik tüm bu tercih gerekçelerini işlevsiz kılacaktır⁴²⁷.

Kurallar, hakem heyetinin hükme dair kararlarının nihâîlik vasfı taşımasını ve bağlayıcı nitelikte olmasını öngörmektedir⁴²⁸. Bu kapsamda, taraflar aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde, Kurallar'daki tahkim hükümlerinin uygulanmasını benimsemekle, nihâî kararın gecikmeksizin yerine getirilmesini üstlenmekte ve nihâî karara karşı her türlü yargısal başvuru ve temyiz hakkında feragat etmektedir (m.66/a). Böylece tarafların tahkim anlaşmasına, kanun yollarından feragat etmelerine dair bir hüküm koymalarına gerek kalmaksızın, tahkim yargılamasını hızlı ve kesin bir çözüme kavuşturma hedefine varmaları sağlanmaktadır⁴²⁹. Söz konusu feragat, uyuşmazlığa uygulanan hukuk nezdinde geçerli olduğu ölçüde sonuç doğurabilmektedir (m.66/a). Örneğin taraflarca tahkimin usulüne uygulanmak üzere seçilen hukukun emredici hükümlerinin, hakem kararlarını birtakım hukuki başvuru yollarına tabi tutması ve tarafların hukuki başvuru yollarından feragat etmelerini geçersiz olarak nitelendirmesi ihtimal dâhilindedir⁴³⁰. Bu durumda hakem kararının kesinlik ve bağlayıcılık arz etmesi, seçilen hukuka göre tarafların hukuki başvuru yollarını tüketmelerine bağlıdır⁴³¹. Kanun yollarından feragatin geçerliliğini tayin eden çerçeve, uygulanan hukuk

⁴²⁶ AKINCI, Ziya, Hakemlerin Esasa Uyguladıkları Hukukun Devlet Yargısınca Denetlenmesi, Batider, C.XVII, Ankara, Haziran 1994, s.143-144.

⁴²⁷ ŞAHİNOL, s.130.

⁴²⁸ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.163.

⁴²⁹ BOZKURT YÜKSEL, WIPO, s.94.

⁴³⁰ TÜRKOĞLU, s.123.

⁴³¹ ALANGOYA Yavuz, UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında, Prof. Dr. İlhan E. Postacioğlu'na Armağan, 1990.

ekseninde kurgulandığından, tarafların uygulanan hukukun nihaî karara yargısal etkilerini göz önünde tutmalarında fayda bulunmaktadır⁴³².

Nihaî karar, Merkez tarafından taraflara iletildiği tarih itibariyle, taraflar açısından bağlayıcılık kazanmakta ve sonuç doğurmaktadır (m.66/b). Kararın verildiği tarih yerine, nihaî karara taraflara iletme ile bağlayıcılık tanınmaktadır. Hiç kuşku yok ki, kararın bağlayıcılığından kasıt, kararın üçüncü kişileri etkilemeksizin sadece taraflar arasında sonuç meydana getirmesi olduğundan, bir patenti hükümsüz kılmaya dönük hakem kararı, hakemlerin yetkileri ile bağdaşmamaktadır⁴³³.

4. Nihaî Hakem Kararına Karşı Başvuru Yolu

Kurallar'ın 68'inci maddesinde nihaî hakem kararına karşı başvuru mekanizması, kararın düzeltilmesi veya ek karar alınması amacına yönelik bir ekseninde düzenlenmektedir. Karar düzeltme; kodlama hataları, imlâ bozuklukları, taraf isimlerinin davacı ya da davalı olarak yanlış yerde yazımı gibi birtakım hesap ve yazım hatalarından kaynaklanan, yargısal kararın esasına ilişkin olmayan değişiklikleri kapsamaktadır⁴³⁴. Taraflardan birisi, nihaî kararın tebliğ tarihinden itibaren 30 gün içerisinde hakem heyetine başvurarak, başvurunun birer örneğini diğer tarafa ve Merkez'e de göndermek suretiyle, karardaki yazım, basım veya hesap hatasının düzeltilmesini isteyebilmektedir. Başvurunun haklı görülmesi halinde, alındığı tarihten itibaren 30 gün içinde, hakem heyeti tarafından ilgili düzeltmelerin yapılması gerekmekte ve ayrı bir bildirim şeklinde yapılması icap eden hakem heyetinin imzaladığı her bir düzeltici işlem, nihaî kararın bir parçası sayılmaktadır (m.68/a).

68'inci maddenin (b) bendi ile hakem heyetine düzeltici işlem tesis edilmesi noktasında bir inisiyatif tanınmaktadır. Bu inisiyatif, (a) bendinde sayılan düzeltme başlıkları kapsamında olduğu tespit edilen hususlarda, hakem heyetinin kendiliğinden, ancak 30 günlük zaman dilimine de uymak kaydıyla, harekete

⁴³² PLANT, s.65.

⁴³³ WU, s.62.

⁴³⁴ ÖZTURANLI, s.351.

geçerek res'en düzeltme yapması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Res'en düzeltme işleminde öngörülen 30 günlük süre, (a) bendindeki 30 günlük süreden başlangıç tarihi itibarıyla ayrılmakta ve söz konusu 30 günlük süre, nihaî karar tarihinden itibaren işlemeye başlatılmaktadır (m.68/b).

Tahkimde, kural olarak hakem heyetince verilen karar, değiştirilmemektedir⁴³⁵. Bu kuralın istisnası ise, hakem heyetince tarafların bir ya da birden çok iddiası hakkında, ihmalkâr bir tavırla, karar verilmemişse heyetten ek karar talebinde bulunulabilmesidir⁴³⁶. Nitekim Kurallar'da, taraflardan birisi tahkim yargılamasında dile getirilmiş ancak nihaî kararda yer verilmemiş talepler bağlamında ek karar talebiyle başvuruda, (bu başvurunun birer örneği Merkez'e ve diğer tarafa iletilmek üzere) bulunabilmektedir (m.68/c). Başvuru kendisine ulaşan hakem heyeti, talep ile ilgili kararını vermeden önce tarafların görüşlerini almak mecburiyetinde olup söz konusu talebi haklı bulursa mümkün olduğunca talebin alındığı tarihten itibaren 60 gün içinde ek kararını vermekle yükümlüdür (m.68/c). Hızlandırılmış Kurallar'ın 61'inci maddesinin (c) bendinde, ek kararın verilmesi için tanınan süre, yine mümkün mertebe olmak kaydıyla, 30 gün olarak düzenlenmektedir. Ek karar, mahiyeti gereği karar ile aynı koşul ve değerde görülmektedir⁴³⁷. Nitekim genel tahkim uygulaması bakımından ek karar, nihaî kararın bir parçasını teşkil etmekte ve nihaî kararın icrasında da ek kararın göz önünde tutulması gerekmektedir⁴³⁸.

Hakemlerin kararlarını açıklama ve yorumlamada anlaşmazlık yaşama ihtimalini engellemek adına, Kurallar'da hakem kararının açıklanması ve yorumlanmasına dair herhangi bir düzenlemeye yer verilmemiştir⁴³⁹.

B. Sulh Yolu

Nihaî hakem kararı dışında, yargılamayı sonlandıran birtakım mekanizmalara, Kurallar'da yer verilmektedir. Tarafların tahkim yargılamasında,

⁴³⁵ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.184.

⁴³⁶ ÖZTURANLI, s.355.

⁴³⁷ ZENGİNKUZUCU, Dostane Çözüm, s.164.

⁴³⁸ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.186.

⁴³⁹ GIBSON, s.203.

uyuşmazlık ile ilgili sulh mekanizmasını işletmeleri ile birlikte yargılama sonlanmaktadır⁴⁴⁰. Sulhün, hakemlerin huzurunda gerçekleşmesi şart olmamakla birlikte hakemlerin huzurunda yapılan sulhe karşı, tarafların aykırı bir tutum içerisine girmeleri, sulhü ihlal etmeleri beklemeyecektir⁴⁴¹. Tahkimin başlangıcının ardından tarafların anlaşarak oldukları sulh ve bu esas alınarak verilen hakem kararı, geçerlilik ve etki itibariyle, hakemlerin esasa dair verdikleri nihaî karardan herhangi bir farklı özellik tařımamadır⁴⁴².

67'nci maddenin (a) bendi esas itibariyle, hakem heyetini taraflara sulhe teşvik noktasında yetkilendirmektedir. Kullanılması zorunluluk arz etmeyen yetkinin özünde, hakem heyetince uygun görölmesi halinde tarafların sulhe gitmelerinin tavsiye edilmesi yatmaktadır. Bu yetki, taraflar ve hakemler nezdinde hakem heyetinin, sulhu kolaylaştırıcı kritik bir rol üstlendiği algısına yol açabilir⁴⁴³. Nihaî karar verilmeden önce, tarafların sulh yolu ile uyuşmazlığın çözümünde mutabık kalmaları halinde, hakem heyeti tahkim sürecini sonlandırarak her iki tarafın da ortak talebine istinaden, aralarındaki sulhe, nihaî karar olarak kayıtlarda yer verir (m.67/b). Ayrıca sulhün nihaî karar yerine geçmesi durumunda, hakem heyetinin böyle bir kararın gerekçesine yer vermek gibi bir yükümlölüğü bulunmamaktadır. Yani hakem heyetinin, sulhün nihaî hüküm yerine geçmesine dair bir sebep hüküm koymasına gerek yoktur, çünkü tarafların sulh mutabakatının ardından hakem heyetinin, tahkimi sonlandırma ve sulhü nihaî karar olarak kayıtlandırma yükümlölüğü vardır (m.67/b). UNCITRAL ve ICC gibi diğer pek çok uluslararası tahkim metninde sulh mekanizmasının nihaî karar olarak kayıtlara girmesi düzenlenmişken, hakem heyetinin taraflara sulh yolunu tavsiyesi, Kurallar'da yer bulan özgün bir hüküm niteliğindedir⁴⁴⁴.

C. Yargılamanın Gereksiz Hale Gelmesi

Nihaî karar verilmeden önce tahkim sürecinin devam etmesi, herhangi bir sebeple gereksizleşir yahut imkânsız hale gelirse, Hakem Heyeti yargılamayı

⁴⁴⁰ şAHİNOL, s.138.

⁴⁴¹ AKINCI, Milletlerarası Tahkim, s.168.

⁴⁴² şİT, s.122.

⁴⁴³ PLANT, s.65.

⁴⁴⁴ GIBSON, s.201.

sonlandırma niyetini taraflara bildirmektedir (m.67/c). Sürecin devamını gereksiz veya imkânsız kılan nedenin (b) bendindeki yargılamayı sonlandıran sulh dışında bir faktör olması gerektiği belirtilmektedir. Gereksizliğe veya imkânsızlığa istinaden yargılamayı sonlandırma yetkisi hakem heyetindedir. Şöyle ki, hakem heyetince belirlenen süreler zarfında, taraflardan birisi haklı nedenlerle itiraz etmezse, hakem heyeti tahkimi sonlandırma yetkisine sahiptir (m.67/c). Yargılamanın gereksizleşmeye dayalı sona ermesi, bir yerde tarafların itiraz edip etmemesine bağlanmaktadır⁴⁴⁵. Netice itibarıyla taraflardan birisinin itirazı, hakem heyetinin anılan gerekçeler ile tahkimi sonlandırmasına engel teşkil edebilecektir.

Nihaî karar yerine geçen sulh yolu ile (c) bendinde yer alan hakem heyetinin yargılamayı sonlandırma yetkisi çerçevesinde, hakemler tarafından imzalanan kararların, birer nüshası Hakem Heyetince taraflara, Merkez'e ve hakemlere iletilecektir (m.67/d). Yargılamanın gereksizleşmesine örnek kabilinden; tarafların ücret ve masrafları karşılamaması ve hakem heyetinin talimatlarının davacı tarafından ifa edilmemesinden bahsedilebilir⁴⁴⁶

D. Yargılamaya Tarafların Katılmaması

Davacının dava dilekçesini, haklı bir mazereti olmaksızın sunmaması halinde, hakem heyeti yargılamayı sonlandırmaktadır (m.58/a). Buna karşılık (b) bendinde, davalının cevap dilekçesini haklı bir mazeret olmaksızın sunmaması haline bağlanan sonuç, (a) bendinden ayrılmakta ve hakem heyetine yargılamaya devam ederek, nihaî kararı verme imkânı tanınmaktadır. Davalının cevap dilekçesini sunmaması, yargılamanın devamına engel bir hal teşkil etmemektedir. Aynı sonuç, (c) bendinde taraflardan herhangi birisine hakem heyeti tarafından iddialarını dile getirmesi için süre tanınmasına rağmen, haklı bir mazeret ileri sürülemezse bu imkânın değerlendirilememesi bakımından da öngörülmektedir. Bu çerçevede, taraflarca iddialar dile getirilmezse hakem heyeti yargılamaya devam ederek nihaî kararı verebilmektedir. Taraflardan birisi haklı bir mazereti olmamasına rağmen, hakem heyeti tarafından kararlaştırılan veya Kurallar'da

⁴⁴⁵ PLANT, s.66.

⁴⁴⁶ GIBSON, s.202.

öngörülen birtakım yükümlülöklere uymazsa hakem heyeti, bu aykırılık karşısında uygun gördüğü tedbirleri alabilmektedir (m.58/d).

E. Diğer Nedenler

Tahkim yargılamasını sonlandıran diğer nedenler olarak; daha önce temas edildiğı üzere kayıt ücretinin, idari ücretin ya da avansın ödenmesi noktasında Merkez'in yazılı hatırlatmasının ardından 15 gün içinde herhangi bir ifade bulunulmamışsa, hatırlatmanın muhatabı davacı ise davasını, davalı ise karşı davasını geri çekmiş sayılmasından bahsedilebilir. Kurallar'ın 69'uncu maddesinin (d) bendi, 70'inci maddesinin (e) bendi ve 72'nci maddesinin (e) bendinde düzenlenen davanın geri çekilmiş sayılması halleri ile yargılamanın haliyle sonlandığı kabul edilmektedir⁴⁴⁷. Bununla birlikte, yargılamanın sonlandığı anın tespiti itibariyle, Kurallar'ın 4'üncü maddesinin (g) bendindeki, Merkez'in taraflardan birisinin talebine istinaden ya da res'en 15 günlük süreyi uzatabilme ihtimali önem arz etmektedir.

⁴⁴⁷ GÜLŞEN, s.85.

SONUÇ

Uluslararası ticari uyuşmazlıkların, yargı organları dışında hızlı ve adil bir şekilde çözümlenmesi noktasında, tahkim önemli bir rol oynamaktadır. Tahkim, devletlerin egemenlik hakkının bir yansıması olan yargı erkinin organı mahkemeler yerine öngörülen alternatif uyuşmazlık çözüm yöntemlerindendir. Uyuşmazlığın taraflarınca, tahkim yoluna yönelinmesinde; hızlılık ve adil çözüm isteğinin yanı sıra esneklik, ekonomiklik, gizlilik, tarafsızlık gibi tahkimin birtakım cazip özellikleri de etkin rol oynamaktadır.

Özellikle uluslararası ticari sözleşmelerden kaynaklanan uyuşmazlıklarda taraflar, tahkim hizmeti veren birtakım tahkim merkezlerine başvurmaktadır. Tahkim merkezlerinin bir kısmı, uluslararası kuruluşlar nezdinde faaliyet yürütürken, diğer bir kısmı ise üniversiteler ile sivil toplum örgütleri bünyesinde çalışmalarını sürdürmektedir.

WIPO, BM'nin uzmanlık kuruluşlarından birisi olarak esas itibarıyla, fikrî hakların korunması yönünde bir gayret göstermekte ve devletleri de bu doğrultuda teşvik etmektedir. WIPO bünyesinde kurulan WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi tarafından, uyuşmazlıklara çözüm amacıyla arabuluculuk ve tahkim kuralları yürürlüğe konulmuştur. Söz konusu kurallar ile, fikrî haklar başta olmak üzere uluslararası ticarî uyuşmazlıklara yönelik bir alternatif çözüm mekanizması tasarlanmıştır.

Fikrî mülkiyet haklarının korunması, sadece ülkelerin iç hukukunu ilgilendirmemekte, ticaretin ülke sınırlarını aşan dinamik yapısı ve iletişim teknolojisindeki müthiş gelişmeler, konuyu uluslararası boyuta taşıyarak uluslararası örgütlere istikamet çizmektedir. Bu istikamet belirleme, örgütlerin işlevini tayin noktasında önemli bir rol oynamaktadır.

WIPO'nun organizasyon yapısı, Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü Kuruluş Sözleşmesi'nde kararlaştırılmıştır. Bu Sözleşmeye göre WIPO'nun karar alma yetkisini haiz üç temel organı: Genel Kurul (The WIPO General Assembly),

Konferans (The WIPO Conference) ve Koordinasyon Kurulu (The WIPO Coordination Committee) olarak tespit edilmiştir. Bu organlar dışında karar alma sürecine yönelik bir görev icra etmeyen Uluslararası Büro (International Bureau) bulunmaktadır.

Uyuşmazlığın tahkim önüne taşınabilmesi için, ilk etapta taraflarca aralarındaki uyuşmazlığın tahkim yoluyla çözülmesi için anlaşmaya varılması ve neticede devlet mahkemelerinin yetkisiz kılınarak, uyuşmazlığın çözümünde hakem ya da hakemlerin yetkilendirilmesi adımı atılmaktadır. Uluslararası ticarî uyuşmazlıkların gerek karmaşıklığı ve kendine özgü yapısı gerekse uluslararası ticarî rekabetin uyuşmazlıkların hızlı çözüm bekleyen dinamizmi, ticarî ilişkinin mahiyetine göre, taraflar aralarında çıkan ya da çıkması muhtemel uyuşmazlıkların çözüm yöntemini birlikte belirleyebilmektedirler. Bu doğrultuda taraflar, hakemler marifetiyle uyuşmazlığı asıl sözleşmeye tahkim şartı koymak suretiyle ya da asıl sözleşmeden sonra aralarında akdettikleri özel bir sözleşmede düzenleyerek kararlaştırabilmektedirler.

Başlangıçta WIPO'nun tahkim ile ilgili bir yönü bulunmamasına rağmen, Milletlerarası Ticaret Odası bünyesinde meydana getirilen Fikrî Mülkiyet ve Tahkim Çalışma Grubu'nun çalışmaları neticesinde, fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarının çözümü için özel kurallarla görevlendirilmiş, özel bir tahkim merkezine duyulan ihtiyaca dikkat çekilmiştir. Bu doğrultuda, WIPO Genel Kongresi'nin kararına istinaden, özel hukuk kişileri arasındaki fikrî mülkiyet uyuşmazlıklarını çözme işini yürütmekle vazifeli, WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi kurulmuştur.

Ulusal yargı mercileri yerine başta tahkim gibi alternatif çözüm mekanizmalarına rağbet edilmesinin geri plânında; fikrî mülkiyete ilişkin dava açma süreçlerinin masraflı olması, yargılamanın uzun sürmesi ve tarafların yargılamayı hızla gerçekleştirme arzusu gibi faktörler yatmaktadır. Özellikle fikrî mülkiyetin kendisinden kaynaklanan birtakım sebeplere bağlı olarak uyuşmazlıkların çözümünde tahkimin bir yol olarak benimsenmesi gündeme gelmiştir. Bu sebepler arasında; fikrî haklara ilişkin uyuşmazlıkların farklı kıtaları da kapsayacak şekilde çok geniş bir coğrafyaya yayılması, konunun uzmanlık

gerektiren teknik yönünün üstün gelmesinden bahsetmek mümkündür. Tüm bunlarla birlikte; yargılamanın özel bir karakter taşıması, tarafsız bir zeminde uyuşmazlığa çözüm bulma zarureti, tahkimin esnekliği nedeniyle taraflar arasında işbirliğini geliştirebilme yönü ve gizlilik hassasiyeti tahkim tercihinin taraflar açısından anlamlı kılan kayda değer etkenlerdir.

WIPO nezdinde uyuşmazlıkların çözümü, sürekli bir şekilde faal olan üç organ eliyle yürütülmektedir. Bu organlar; Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi, Tahkim ve Arabuluculuk Konseyi ve Tahkim Danışma Komisyonudur.

WIPO bünyesinde yürütülen tahkim süreci, Tahkim ve Arabuluculuk Merkezince hazırlanan birden çok yargılama usûlünü konu edinmektedir. Bu usûl kuralları; tahkim, hızlandırılmış tahkim, arabuluculuk-tahkim, WIPO ICANN Tahkimi ve uzman tespiti olarak takdim edilmekte ve WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi tarafından işletilmektedir.

Fikrî mülkiyet hukuku ile ilgili olma şartı aranmaksızın tarafların aralarındaki herhangi bir uyuşmazlığı, tahkim anlaşmasında veya tahkim şartında yer vermek kaydıyla, WIPO Tahkim Kurallarına göre çözme imkânının tanınması ile kısıtlayıcı dar bir yaklaşımın reddedilerek, WIPO Tahkim Kuralları'nın fikrî mülkiyet hukukuna özgülenmediği anlaşılmaktadır.

WIPO Tahkim Kurallarının 7'nci maddesi hükmüyle, tahkimin başlangıç tarihinin, Merkez'in tahkim talebini aldığı tarih olduğu ifade edilmiştir. Nitekim 6'ncı maddede, tahkim talebinin talep sahibince Merkez'e ve karşı tarafa iletilmesi gerektiği hüküm altına alınmıştır. Bu yükümlülüğe bağlanan sonuca 7'nci maddede işaret edilmekte, talep eden tahkim yargılamasını başlatan sıfatıyla tahkim sürecinin, hukuk âleminde varlık kazanmasını sağlamaktadır. Kuralların 'Talebe cevap' başlıklı 11'inci maddesindeki düzenlemeye göre; tahkim talebinin kendisine bildirilmesini takip eden 30 gün içinde karşı taraf, karşı beyanını, varsa karşı talebi ve hatta karşı davası ile birlikte Merkez'e ve talep sahibine gönderecektir.

Tahkim süresi, tahkimin başlama tarihine endekslenmiştir. Bu nedenle belirli bir zaman diliminde tahkim yargılamasının görülüp neticelendirilmesi için öngörülen azamî süreyi kasteden tahkim süresinin, Merkez'in talep sahibinin tahkim talebini aldığı an itibariyle işlemeye başlaması beklenir. 65'inci maddede, tahkim yargılaması bağlamında birden fazla süreye yer verilmektedir. Dokuz aylık ilk süre, tahkim süresinin başladığı tarihten davanın görülüp yargılama faaliyetinin sona erdiğinin duyurulmasını kapsamaktadır. Üç aylık ikinci süre ise, dokuz aylık ilk sürenin bitiminden itibaren başlamakta ve Hakem Heyetince nihaî kararın verilmesi için öngörülen mühleti ifade etmektedir. Kurallar ölçeğinde tahkim süresinin, her ne kadar iki farklı zaman dilimi bulunsa da, hükmün verildiği tarih dikkate alındığında, neticeye yansıyan toplamda bir yıllık süreyi içerdiği anlaşılmaktadır.

14'üncü maddenin (b) bendinde, tarafların hakem sayısı üzerinde anlaşmamalarına istinaden, heyetin tek kişilik olacağı belirtilmektedir. Bununla birlikte, Merkez'in davaya ait koşulları dikkate alarak, üç kişilik bir heyette karar kılması imkân dâhilindedir. Kurallar'da hakem sayısı, esas itibariyle taraf iradelerinin uyuşması sonucunda şekillenen karara göre tespit edilmektedir. Taraflarca hakem sayısında bir anlaşma yapılmamışsa, Merkez'in bu boşluğu inisiyatif kullanarak doldurması ve davanın önemine göre heyet sayısını üç kişi olarak takdir etmesi mümkündür. Merkez'in inisiyatif kullanması, tarafların hakem sayısını kararlaştıran bir uzlaşmaya varmamaları haline özgülenen istisnaî bir durumu anlatmaktadır.

Kuralların 15'inci maddesi uyarınca, tarafların hakem seçim usûlüne ilişkin bir anlaşmaya varmalarına karşın, tarafların birlikte öngördükleri sürede ya da kuruluş ile ilgili böyle bir süre öngörülmemesi koşuluyla, tahkimin başlangıcından itibaren 45 gün içinde hakem mahkemesinin kurulmaması halinde, Merkez devreye girmektedir. Merkez'in hakem seçiminde rol üstlenmesi, istisnaen gerçekleşmektedir. Hakem seçim usûlü, seçilecek hakem sayısı da dikkate alınarak; tek hakem seçimi, üç hakem seçimi ve Merkez'in işlev gördüğü liste usûlü şeklinde tasnif edilmektedir. Hakem mahkemesinin kurulmasından sonra,

hakem değişikliği ihtiyacından dolayı yeniden hakem ataması gündeme gelebilmektedir.

Hakem mahkemesinin temel görevleri, tarafları eşit muameleye tâbi tutmak ve tahkim yargılamasını süresi içinde sonlandırmaktır. Talep edenin, dava açma niyetinin beyanı sayılan tahkim talebi ile başlatılan tahkim sürecinde, talep edenin davacı sıfatını kazanması ve talebe konu uyuşmazlığın kapsam ve mahiyetinin ortaya çıkabilmesi için dava dilekçesinin hazırlanması ve sunulması beklenmektedir.

Hakem mahkemesi, taraflar açısından bağlayıcılık arz eden nihaî kararını verirken tarafların uyuşmazlık konusu ile ilgili iddialarını ve bu bağlamda sunulan delilleri değerlendirmektedir. Kurallar'da isimleri belirtilen deliller; deneyler, keşif, kararlaştırılan açıklama ve modeller, tanık ve bilirkişiden ibarettir.

61'inci maddenin (b) bendi, tahkim yeri hukukunca taraflara tahkim hukuku konusunda anlaşma yapılabilmesine izin verildiği hallerde, taraflarca başka bir tahkim hukuku kararlaştırılmamışsa, tahkime tahkim yeri hukukunun uygulanacağını hüküm altına almaktadır. Neticede taraflar, herhangi bir ülke hukukunu esasa uygulanacak hukuk olarak kabul edebilecekleri gibi, hukukun genel ilkelerini ve uluslararası anlaşmaların kimi hükümlerini de uygulanacak hukuk olarak benimseyebilmektedirler. Gerçekten de uluslararası tahkimde, tarafların bir hukuk seçimi yoksa hakem mahkemesi, uyuşmazlığın uluslararası karakterini ve uluslararası tahkimin hukuki mahiyetini göz önünde tutarak, uyuşmazlıkla bağdaşabilecek en uygun hukuk kuralını uygulama kabiliyetini haizdir.

Fikrî mülkiyetten kaynaklanan uyuşmazlıkların, hem uyuşmazlık bağlamında şirketlerin ticarî sırlarını kapsamaması hem de taraflarca, tahkimin gerek varlığının gerekse ticarî sırların açığa çıkmamasına odaklanan gizlilik ilkesi, fikrî mülkiyet haklarını konu edinen uyuşmazlıklar açısından, özel bir konumu işgal etmektedir. Gizlilik, Kurallar'da detaylı bir şekilde düzenlenirken, kapsam itibarıyla tarafların önem ve gizlilik atfettiği ve üçüncü kişilerin erişimine kapalı tuttuğu

bilgileri içermektedir. Ticarî sırların ve tahkimin kendisini kuşatan gizlilik ilkesine dair hükümler, hakem kararlarının üçüncü kişilere açıklanmasını, birtakım istisnalarla birlikte yasaklamaktadır.

Kurallar'da ücretler, Merkez'e ödenecek ücretler ve hakem ücretleri olmak üzere iki kategoride toplanmaktadır. Merkez'e ödenecek ücretler ise, tahkim talebini kayda geçiren kayıt ücreti ve tahkim boyunca alınan 'Merkez'den alınan hizmetin karşılığı olan idari ücretten ibarettir. Hakem ücretlerinin tespiti açısından, yol göstericilik ifa eden bir Ücret Tarifesi bulunmakla beraber, dava konusunun değeri, davanın zorluk derecesi ve hakemlerin sarf ettikleri mesaî gibi birtakım kriterler hakem ücretinin tayininde rol oynamaktadır. Tahkim masrafları ise, tahkim yargılaması için yapılan harcamalardan meydana gelmekte ve özellikle kurumsal tahkimde yönetim masrafları, duruşmaların gerçekleştirileceği yerlerin kira ödemeleri, hakemlerin harcırah ve yol giderleri, çeviri ve duruşma tutanağı için yapılan harcamalar, bilirkişi ücretleri, hakem ücretleri gibi unsurlar tahkim masrafları kapsamında değerlendirilmektedir.

Kurallar'da tahkim yargılamasını sona erdiren nedenler itibariyle; nihaî hakem kararı, sulh, yargılamanın devamının gereksizleşmesi, yargılamaya tarafların katılmaması ile davanın geri çekilmiş sayılmasına işaret eden hallerin ortaya çıkmasından bahsedilmektedir.

Hakem heyetinin nihaî kararı vermekle görevi tamamlanmakta ve karar bağlayıcılık arz etmektedir. Yargılamanın sona erdiğinin duyurulmasının ardından, mümkün mertebe 3 ay içinde nihaî kararın verilmesi gerekmektedir. Yargılamanın neticelendiğinin duyurulmamasını takip eden her üç ayda bir, hakem heyeti Merkez'e ve taraflara durum raporu göndermekle yükümlüdür. Söz konusu rapor gönderme yükümlülüğü ile, nihaî karar verme sürecinin uzama ihtimaline karşı, adeta telafi edici bir mekanizma devreye alınmaktadır.

Kurallar'ın 66'ncı maddesinin (a) bendi uyarınca, taraflar aralarındaki uyuşmazlığın çözümünde Kurallar'daki tahkim hükümlerinin uygulanmasını benimsemekle, nihaî kararın gecikmeksizin yerine getirilmesini üstlenmekte ve

nihaî karara karşı her türlü yargısal başvuru ve temyiz hakkından feragat etmektedir. Böylece taraflar, tahkim anlaşmasına kanun yollarından feragate dair bir hüküm eklemeksizin, tahkim yargılamasını hızlı ve kesin bir çözüme kavuşturma hedefine varma fırsatı elde etmektedirler. Ancak söz konusu feragat, uyuşmazlığa uygulanan hukuk nezdinde geçerli ise hüküm ifade edebilmektedir. 66'ncı maddenin (b) bendi ise, nihaî kararın taraflar yönünden bağlayıcılık kazanması ve sonuç doğurması bağlamında, Merkez tarafından kararın taraflara ileildiği tarihin, baz alınacağını hüküm altına almaktadır. Nihaî karar, verildiği tarih yerine, taraflara ileildiği tarih itibariyle bağlayıcılık kazanmaktadır.

80 maddeden müteşekkil Kurallar'dan farklı olarak hızlandırılmış tahkim kuralları, 73 maddeden oluşmakta ve büyük ölçüde Kurallar ile örtüşmektedir. Hızlandırılmış tahkim usûlü hazırlanırken, mümkün olduğunca ucuz ve hızlı bir uyuşmazlık çözüm yolu hedeflenmiştir. Genel itibariyle Kuralların esası ile çelişmeksizin, tarafların ihtiyaçları ve uygulamadan doğan birtakım zaruretlere istinaden, Kurallar'da yapılan birtakım değişikliklerle farklılaştırılan hızlandırılmış kurallar, hukukî süreçler özenle işletilirse hızlı sonucu az maliyetle gerçekleştirebilecektir.

Hızlandırılmış Kurallarda temel yaklaşım, uyuşmazlığın çözümünün daimî surette tek hâkim marifetiyle tesisi ve tahkim süreci boyunca öngörülen sürelerin kısaltılması olarak belirmektedir. Ana hatları ile Hızlandırılmış Kuralları'nın belirgin özelliklerini vurgulamak gerekirse; tahkim talebinin dava dilekçesinde belirtilmesi zorunluluğu, tahkim talebi ile karşı talebe cevabın 30 gün yerine 20 gün olarak benimsenmesi, yargılama sürecinin her daim tek hakem tarafından yürütülmesi, tahkim talebi ile birlikte davanın da açılması, hakem heyetinin teşekkülü veya cevap dilekçesinin sunulmasından itibaren 9 aylık süre yerine 3 aylık süre içinde yargılamanın sonlandırılması, yargılamanın sonlanmasından itibaren hükmün 3 ay değil 1 ay içinde verilmesi ve masrafların müzakere yöntemi ile tespit edilmeyip 10 milyon dolara kadar uyuşmazlıklar için sabitlenmesi hususlarını saymak mümkündür.

KAYNAKLAR

- AFLAKİ, Nasrallah, Cooperation Between World Intellectual Property Organisation and the World Trade Organisation In the Field of Assistance to Developing Countries, Master Thesis, Faculty of University of Lund, 2004.
- AKINCI, Ziya, Hakemlerin İhtiyati Tedbir ve İhtiyati Haciz Kararı Verme Yetkisi (İhtiyati Tedbir), Prof. Dr. Şükrü POSTACIOĞLU'na Armağan, İzmir 1997.
- AKINCI, Ziya, Hakemlerin Esasa Uyguladıkları Hukukun Devlet Yargısınca Denetlenmesi, Batider, C.XVII, Ankara, Haziran 1994.
- AKINCI, Ziya, Milletlerarası Tahkim, İstanbul 2016, Vedat Kitapçılık.
- AKINCI, Ziya, Milletlerarası Ticari Tahkim Kararlarının Tanıma ve Tenfizi, Ankara 1994.
- AKINCI, Ziya, Milletlerarası Ticari Uyuşmazlıkların Alternatif Çözüm Yolları, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Sayı XVIII(4), 1996.
- AKSEN, Gerald, Commentary: The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions, The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation WIPO Pub. No.741, Geneva 1995.
- ALANGOYA Yavuz, UNCITRAL Tahkim Yönetmeliği Hakkında, Prof. Dr. İlhan E. Postacıoğlu'na Armağan, 1990.
- ALANGOYA, Yavuz, Medeni Usul Hukukumuzda Tahkimin Niteliği ve Denetlenmesi, İstanbul 1973.
- ATEŞ, Mustafa, Fikri Haklar ve Bağlantılı Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye, Ankara Barosu Dergisi, Cilt 6, 2006.
- AYBER, İncilay, Sınai Mülkiyet Hakları ile İlgili Uluslararası Kuruluşlar (WIPO, DTÖ, AB), Uzmanlık Tezi, Türk Patent Enstitüsü, Ankara 2005.
- AYGÜL, Musa, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Tahkim Usûlüne Uygulanacak Hukuk ve Deliller, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2014.
- BAGNER, Hans, Expedited Arbitration Rules: Stockholm and WIPO, Arbitration International, Vol.13, No.2, 1997.
- BAL, Nurullah, İnternet Alan Adı ve İnternet Alan Adı Uyuşmazlıklarının Tahkim Yoluyla Çözülmesi, Gazi Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt. XVII, 2013, sayı.1-2.
- BALCI, Muharrem, İhtilâfların Çözüm Yolları ve Tahkim, Danışman Yayınları, 1.baskı, Ankara 1999.

BAYTAN KARAKUZU, Dilek, Fikir Mülkiyeti Hukuku (Kavramlar), Beta, İstanbul 2005.

BERG, Abert Jan van den, Constituting the Arbitral Tribunal, Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva, World Intellectual Property Organization, Ceneva 1995.

BIRKBECK, Carolyn Deere, The Governance of the World Intellectual Property Organization: A Reference Guide, The Global Economic Governance Programme, University of Oxford, 2014.

BLACKMAN Scott H, McNEILL, M. Rebecca., Alternative Dispute Resolution in Commercial Intellectual Property Disputes, The American University Law Review, Vol.47, 1998.

BLESSING, Marc, Introduction to Arbitration – Swiss and International Perspectives, Basel, Helbing & Lichtenhahn Verlag AG, 1999.

BLESSING, Marc, The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions, Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, WIPO, Geneva 1995.

BOBAN Jaan Maria, International Arbitration and Technology Transfer Disputes, Thesis of Master, Faculty of Law, University of Toronto, Toronto 2012.

BOBROVSZKY, Jenő. (1997). Dünya Fikri Mülkiyet Teşkilatı (WIPO), Türkiye’de ve Dünya’da Sınai Mülkiyet Koruması Uluslararası Konferansı, Türk Patent Enstitüsü Yayınları, İstanbul 1997.

BOYLE, James, A Manifesto on WIPO and the Future of Intellectual Property, 9 Duke Law and Technology Review, 2004.

BOZBEL, Savaş, Fikir ve Sanat Eserleri Hukuku, On iki Levha Yayıncılık, İstanbul 2012.

BOZBEL, Savaş, İnternet Alan Adlarının Korunmasında ICANN Tahkim Usulü, Seçkin Yayıncılık, Ankara 2006.

BOZKURT YÜKSEL, Armağan Ebru, Fikri Mülkiyet Uyuşmazlıklarında Tahkim, Banka ve Ticaret Hukuku Dergisi, Cilt XXV, Sayı 2, 2009.

BOZKURT YÜKSEL, Armağan. Ebru, Patent Uyuşmazlıklarının Çözüm Yolları: Milletlerarası Tahkim ve Devlet Yargısı. (Patent) Yetkin Yayınevi, Ankara 2009.

BOZKURT YÜKSEL, Armağan. Ebru, Dünya Fikrî Mülkiyet Örgütü (WIPO) Tahkim Sistemi, Adalet Yayınevi, Ankara 2010.

BRANSON, David, J., Ethics For International Arbitrators, Arbitration International, Vol.3, No.1, January 1987.

- CARON, David D., The World of Intellectual Property and the Decision to Arbitrate, Arbitration International, Vol.19. No.4, 2003.
- CARTER, James H., The Selection of Arbitrators, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Property Disputes, WIPO Pub.728, Ceneva 1994.
- CHI, Stephanie, The Role of Mediation in Trademark Disputes, American Journal of Mediation, 2, 2008.
- ÇAKIR, Görkem, Alan Adı Uyuşmazlıklarının WIPO Tahkim ve Arabuluculuk Merkezi Huzurunda Çözümü, Articleletter, 2015, GSI.
- ÇALIŞKAN, Yusuf, Uluslararası Fikrî Mülkiyet Hukukunda Uyuşmazlık Çözüm Mekanizmaları: WIPO Tahkimi ve Dünya Ticaret Örgütü. İstanbul 2008, Değişim Yayınları.
- DAĞ, Rıdvan, Milletlerarası Özel Hukuk, İnternet ve Fikrî Haklar, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003.
- DAYINLARLI, Kemal, HUMK'da Düzenlenen İhtiyarî İç Tahkim, Sözkese Matbaası, 2.baskı, Ankara 2004.
- DE BORJA, Ana Gerdau, Intellectual Property Mandatory Rules and Arbitrability in the USA and in Brazil, Universidade Federal do Rio Grande do Sul 2004.
- DE CASTRO, Ignacio, CHALKIAS, Panagiotis., Mediation and Arbitration of Intellectual Property and Technology Disputes, Singapore Academy of Law Journal, 2012.
- DESSEMONTET, François, Fikrî Mülkiyet ve Tahkim (çeviren. ORAK, Cem. Çağatay). Ankara Barosu Dergisi, Cilt 7, Sayı 1, 2007.
- Devlet Plânlama Teşkilâtı (DPT), Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Fikri Haklar Özel İhtisas Komisyonu Raporu, 2000.
- Devlet Plânlama Teşkilâtı, Dokuzuncu Kalkınma Plânı, Fikrî Mülkiyet Hakları, Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara 2007, Devlet Plânlama Teşkilâtı.
- DOĞAN, Vahit, Milletlerarası Özel Hukuk, 4.baskı, Savaş Yayınları, Ankara 2016.
- EKLER, Çağdaş, Fikrî Mülkiyet Hukuku Uyuşmazlıkları ve Arabuluculuk, Yüksek Lisans Tezi, Başkent Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013.
- ELVER CANDANER, Nazan, Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, Kurumsal Tahkim Sistemlerinde Hakemin Bağımsızlığı, Tarafsızlığı ve Reddi, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası.
- ELVER, CANDENER, Nazan, Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, Tahkim Sistemlerinde Hakemlerin

Seçimi, Tayini ve Konuya İlişkin Güncel ve Somut Sorunlar, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası.

EMEK, Uğur, Uluslararası Ticarete Tahkim Prosedürü, Devlet Plânlama Teşkilâtı, Ankara 1999.

ERBAHAYETMEZ ASLAN, Belgin, Türk İdari Yapısından Fikrî Mülkiyet Haklarının Korunması, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

ERDEM, Bahadır, Fikrî Haklarda Ülkesellik Prensibi, Prof. Dr. Nihal ULUOCAK'a Armağan, İstanbul 1999.

ERDEM, Bahadır, Fikrî Hakların Korunmasına Uygulanacak Hukuk, 1. İstanbul Fikrî Haklar Sempozyumu, İstanbul Ticaret Üniversitesi Yayınları, 2005.

GIBSON, Christopher S., Awards and Other Decisions, WIPO Arbitration and Rules, Commentary and Analysis, New York 2000.

GURRY Francis, Fees and Costs, Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva, World Intellectual Property Organization, 1995.

GURRY, Francis, The Commencement of Arbitral Proceedings, Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva, World Intellectual Property Organization, 1995.

GURRY, Francis, The Dispute Resolution Services of The World Intellectual Property Organization, Journal of International Economic Law, 1999.

GURRY, Francis, The World Intellectual Property Organization (WIPO), The Chartered Institute of Arbitrators Newsletter, 1995.

GÜL, Abdülkadir, İnternet Alan Adları Uyuşmazlıkları Alternatif Çözüm Mekanizmasında Dünya Uygulamalarının İncelenmesi ve Türkiye İçin Öneriler, Uzmanlık Tezi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Ankara 2015.

GÜLŞEN, Özge, Dünya Fikri Mülkiyet Örgütü (WIPO) Bünyesinde Tahkim, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2009

HERRMANN, Gerold, The Arbitral Decision, Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, Geneva 1995, World Intellectual Property Organization.

HOELLERING, Michael F., The Institution's Role in Managing the Arbitration Process, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ.No.728, Geneva 1994.

HORNING, Richard. Allan, Interim Measures of Protection; Security for Claims and Costs; Commentary on the WIPO Emergency Relief Rules, American Review of International Arbitration, 1998.

HUYSAL, Burak, Milletlerarası Ticari Tahkimde Tahkime Elverişlilik, Vedat Kitapçılık, İstanbul 2010.

IŞIKLI, Hasibe, İnternet Alan İsimleri Sistemi (Markalar ve Alan İsimleri Arasındaki İlişki), Devlet Plânlama Teşkilâtı, Ankara 2001.

İMAMOĞLU, Mustafa, Marka Hukuku'nda Tahkim ve Arabuluculuğun Yeri ve Türk Patent Enstitüsü'ndeki Uygulama Alanı, Uzmanlık Tezi, Türk Patent Enstitüsü, Ankara 2014.

İstanbul Sanayi Odası, Fikrî Mülkiyetin Sırları, Küçük ve Orta Ölçekli İhracatçılar İçin Rehber, İstanbul 2013.

KALPSÜZ, Turgut, Milletlerarası Tahkim Konusunda Yasal Bir Düzenleme Gerekir mi?, Taslaklar-Bildiriler-Tartışmalar, C.II, Ankara 1997.

KAPLAN, Yavuz, İnternet Alan İsimlerine İlişkin Uluslar arası Uyuşmazlıkların Çözümü Konusunda ICANN Yargılama Usulü, Atatürk Üniversitesi Erzincan Hukuk Fakültesi Dergisi, Cilt VII, 2003, Sayı.3-4.

KAPLAN, Yavuz, Milletlerarası Ticarî Tahkimde Hakemlerin Seçilmesi ve Sonuçları, Prof. Dr. Aysel ÇELİKEL'e Armağan, İstanbul 1999-2000.

KARADEMİR, Ebru, Milletlerarası Kurumsal Tahkim Merkezlerinin Bir Karşılaştırması, Milletlerarası Hukuk ve Özel Hukuk Bülteni, Sayı 2, Yıl 32, 2012.

KAYA, Ahuseda M. Uluslararası Sözleşmeler ve Türkiye'de Yapılan Mevzuat Uyumu Çalışmaları Çerçevesinde Fikri Haklar ve Korunması, Uzmanlık Tezi, Kültür ve Turizm Bakanlığı, İstanbul 2008.

KAYA, Mehmet Emin, Sinaî Mülkiyet Haklarının Korunmasına İlişkin Sözleşmeler, Ankara 1998, İSMAT.

KESER BERBER, Leyla, Hakem Mahkemesinin Yetkisi Hakkında Karar Verme Yetkisi, Prof. Dr. İrfan BAŞTUĞ Armağanı, Ankara 2001.

KILIÇ, Ahmet Hasan, Türkiye'de ve Avrupa Topluluğu'nda Fikrî Mülkiyet Hakları, Genç Hukukçular Hukuk Okumaları Birikimler, Birikimler 2, 2006.

KILIÇOĞLU, Ahmet M., Sinaî Haklarla Karşılaştırmalı Fikrî Haklar, Turhan Kitabevi, Ankara 2013.

KNOEPFLER, François, "Commentary: Commencement of Arbitration Proceedings and The Arbitral Tribunal", Conference on Rules for Institutional Arbitration and Mediation, WIPO Publ. No.741, Geneva 1995.

KÖSEOĞLU, Özdemir, Uluslararası Ticari Tahkimde Uyuşmazlık Çözümünün Uygulanacak Hukuk Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü, İstanbul 2015.

KURU Baki, ARSLAN Ramazan, YILMAZ Ejder, Medeni Usul Hukuku, Yetkin Yayınları, Ankara 2011.

LACK, Jeremy, The Growing Need for ADR in IP Disputes, Intellectual Property Magazine, 2010.

LANDAU, Toby, Composition and Establishment of the Tribunal, American Review of International Arbitration, 2000.

LEW, Julian D. M., ICC Working Party on Intellectual Property Disputes and Arbitration, Objective Arbitrability Antitrust Disputes Intellectual Property Disputes Conference, Swiss Arbitration Association Special Series, Geneva 1994.

LEW, Julian D. M., The Arbitration of Intellectual Property Disputes, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ No. 728, Geneva 1994.

MAY, Christopher, The Pre-History and Establishment of the WIPO, The WIPO Journal, 1, 2009.

MAY, Christopher, The World Intellectual Property Organisation and the Development Agenda, Paper presented Intellectual Property (1): Institutions and Regulation Frontiers of Regulation: Assessing Scholarly Debates and Policy Challenges conference, Centre for the Study of Regulated Industries, University of Bath, UK 2006.

METCALF, Craig, Resolution of Patent and Technology Disputes by Arbitration and Mediation: A View from the United States, Sweet&Maxwell, NW3 3PF, London 2008.

NIBLETT, Bryan. The Arbitration of Intellectual Property Disputes, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Pub. No.728. Geneva, 1994.

NOMER, Ergin, ŞANLI, Cemal, Devletler Hususi Hukuku, Beta, İstanbul 2009.

ÖCAL, Berna, Avrupa Topluluğu ve Türk Hukukunda Bilişim ve Fikri Mülkiyet Hakları, Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2013.

ÖZBEK, Mustafa Serdar, Alternatif Uyuşmazlık Çözümü, Yetkin Yayınları, 2.baskı, Ankara 2009.

ÖZEKES, Muhammet, İcra İflas Hukukunda İhtiyati Haciz, Seçkin Yayınları, Ankara 1999.

ÖZSUNAY, Ergun, Kurumsal Tahkim Sistemlerinde ve Bazı Ulusal Hukukların "Uluslararası Tahkimle İlgili Düzenlemeler"inde Geçici ve Koruyucu Önlemler (Koruyucu Önlemler), Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda

Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası.

ÖZSUNAY, Ergun, Tahkim Yargılamasında Mahremiyet (Mahremiyet), Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası.

ÖZSUNAY, Ergun, Uluslararası Ticari Tahkimde Hakem Kararı (Hakem Kararı), Uluslararası Ticari Uyuşmazlıklarda Kurumsal Tahkimin Güncel Sorunları Paneli, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası.

ÖZTURANLI, Beyza, Devletlerarası Tahkim, Seçkin Yayınları, Ankara 2016.

PAGENBERG, Jochen, The Arbitrability of Intellectual Property Disputes in Germany, in Worldwide forum in the intellectual Property Disputes, Geneva 1994, Switzerland.

PAISLEY, Kathleen, Commencement of the Arbitration and Conduct of the Arbitration, American Review of International Arbitration, 1998.

PANDEY, Nimisha, The International Institutional Regime For Intellectual Property Protection A Comparative Study of the World Intellectual Property Organization and the World Trade Organization, Shodh, Samiksha aur Mulyankan (International Research Journal), Vol. 2, Issue 5, 2008.

PAULSSON, Jan, The Conduct of Arbitral Proceedings Under the Rules of Arbitration Institutions; The WIPO Arbitration Rules in a Comparative Perspective, Geneva 1995, World Intellectual Property Organization.

PAULSSON, Jan, The WIPO Expedited Arbitration Rules: Fast Track Arbitration, Conference On Rules For Institutional Arbitration and Mediation, Geneva 1995, World Intellectual Property Organization.

PELLONAA, Matti, CARON D. David, The UNCITRAL Arbitration Rules as Interpreted and Applied. Helsinki 1994.

PINAR, Hamdi, Uluslararası Rekabette Fikrî Mülkiyet Haklarının Önemi ve Türkiye, Yayın No:2004/71, İstanbul 2004, İstanbul Ticaret Odası.

PLANT, David W., [WIPO Arbitration and Mediation Center](#), WIPO Online Course on Arbitration and Mediation under the WIPO Rules, 2003.

SALMON, Paul. Cooperation Between WIPO and WTO, St John's Journal of Legal Comment, Volume 17, Issue 3, Article 4, 2003.

SAYIN, Uğur, 17-18 th September). Milletlerarası Ticarî Tahkim Kuruluşları, (Paper presented at the International Conference on Eurasian Economies), St. Petersburg 2013, RUSYA.

SCHALLNAU, Judith, WIPO Arbitration and Mediation Center, IPR Helpdesk, No.42, 2009.

SEYMENOĞLU, Melek Dilşen, İnternet Alan İsimleri Sistemi ve WIPO Tahkim Prosedürü, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2003.

SMIT Hans, Confidentiality, WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, New York 2000.

SMIT, Hans, Disclosure of Trade Secrets and Other Confidential Information (Disclosure), WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, New York 2000.

SMIT, Hans, Managing An International Arbitration: An Arbitrator's View, Worldwide Forum on the Arbitration of Intellectual Disputes, WIPO Publ.No.728, Geneva, 1994.

SMIT, Hans, General Commentary on the WIPO Arbitration Rules, Recommended Clauses, General Provisions and the WIPO Expedited Arbitration Rules, WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, Juris Publishing, New York 2000.

SOYAK, Alkan. Fikrî ve Sinaî Mülkiyet Hakları: Tanımı, Tarihsel Gelişimi ve Goü'ler Açısından Önemi, Legal Fikri ve Sinaî Haklar Dergisi, Yıl:1, Sayı:1, 2005.

ŞAHİNOL, Resul, Ad Hoc Tahkim (UNCITRAL Tahkim Kuralları), Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2006.

ŞANLI, Cemal, ESEN Emre, FİGANMEŞE ATAMAN İnci, Milletlerarası Özel Hukuk, Vedat Kitapçılık, 3.baskı, İstanbul 2014.

ŞANLI, Cemal, Milletlerarası Ticari Tahkimde Esasa Uygulanacak Hukuk (Esasa Uygulanacak Hukuk), Ankara: Banka ve Ticaret Hukuku Araştırma Enstitüsü (BTHAE), 1986.

ŞANLI, Cemal, Uluslararası Ticarî Akitlerin Hazırlanması ve Uyuşmazlıkların Çözüm Yolları, Beta, İstanbul 2011.

ŞİT, Banu, Kurumsal Tahkim ve Hakem Kararlarının Tanınması ve Tenfizi, İmaj Yayınevi, Ankara 2005.

TAŞ, Seyhan, Fikri ve Sinaî Mülkiyet Alanındaki Sorunlar, Gelişmeler ve Türkiye-AB İlişkileri Açısından Bir Değerlendirme, Selçuk Üniversitesi Karaman İ.İ.B.F. Dergisi, Sayı 10, Yıl 9, 2006.

TAŞKIN, Âlim, Hakem Sözleşmesi, Turhan Kitabevi, Ankara 2005.

TEKİNALP, Gülören, UYANIK Ayfer. Milletlerarası Özel Hukuk Bağlama Kuralları, Vedat Kitapçılık, 12.bası, İstanbul 2016.

TEKİNALP, Ünal, Fikrî Mülkiyet Hukuku: Temel Bilgiler, Uluslararası Sözleşmeler, Milletlerarası Hukuk, Arıkan Basım Yayım Dağıtım, İstanbul 2005.

- TİRYAKİOĞLU, Bilgin, Taşınır Mallara İlişkin Milletlerarası Unsurlu Satım Akitlerine Uygulanacak Hukuk, AÜHF Yayınları No.503. Ankara 1996.
- TURHAN, C. Bülent, Telif Hakları Çerçevesinde Yapılan Değişikliklerin Uluslararası Boyutu, Getirilen Değişiklikler, Yapılmakta Olan Çalışmalar, Gereksinimler, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 1996/4.
- TURHAN, C. Bülent. Fikri Hakların Uluslararası Boyutu ve Türkiye’de Yapılan Fikri Haklar Mevzuat Uyumlu Çalışmaları, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 1996.
- Türk Patent Enstitüsü, Sınaî Haklar ile İlgili Uluslararası Anlaşmalar ve İlişkiler, Ankara 2002.
- TÜRKER, Gökçen, Fikrî Hakların Tarihî Gelişimi, www.e-akademi.org (Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi), sayı.135, 2014. (Erişim tarihi: 30/03/2016)
- TÜRKOĞLU, Mehmet Selçuk, Milletlerarası Tahkim Kanunu ve UNCITRAL Tahkim Kuralları Çerçevesinde Ad Hoc Tahkim Usulü, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara 2011.
- WIJNEN, O.L.O. de Witt, Awards and Their Enforcement, Worldwide Forum On the Arbitration of Intellectual Property Disputes, 3-4 March 1994, WIPO Publication, Geneva 199.
- WILBERS Erik, Fees and Costs, WIPO Arbitration and Rules: Commentary and Analysis, Juris Publishing, New York 2000.
- WIPO Arbitration and Mediation Center, Guide to WIPO Arbitration, WIPO Publication No:919, 2005.
- World Intellectual Property Organization, An Overview, 2010.
- WU, Wei-Hua, The John Marshall Review of Intellectual Property Law, International Arbitration of Patent Disputes, Tech. L. Rev, Cite 9, 2012.
- YALÇINER, Uğur G., Türk Patent Enstitüsü, Türkiye’deki Yeni Mevzuat Çalışmaları ve Uluslar arası Anlaşmalara Katılım Konusundaki Gelişmeler, WIPO Sempozyumu, Türk Patent Enstitüsü, Yayın No.TPE/8.
- YEŞİLIRMAK, Ali, Türkiye’de Ticarî Hayatın ve Yatırım Ortamının İyileştirilmesi İçin Uyuşmazlıkların Etkin Çözümünde Doğrudan Görüşme, Arabuluculuk, Hakem-Bilirkişilik ve Tahkim, Sorunlar ve Çözüm Önerileri, On İki Levha Yayıncılık, İstanbul 2011.
- YEŞİLOVA, Bilgehan, Milletlerarası Ticari Tahkimde Nihai Karardan Önce Mahkemelerin Yardımı ve Denetimi, Güncel Yayınevi, İzmir 2008.
- YILDIRIM, Nevhis Deren, Tahkimin Olumlu ve Olumsuz Yönleri, Ankara Barosu Dergisi, 2002/4.

YILMAZ, Halil, Uluslararası Tahkim Örgütlenmeleri, Ankara Barosu Dergisi, 2004/2.

YÜKSEL, Mehmet, Küreselleşme Sürecinde Fikri Mülkiyet Hakları, Türkiye Barolar Birliği Dergisi, 2001/2.

ZENGİNKUZUCU, Dikran, M., Uluslararası Ticaret ve Yatırım Uyuşmazlıklarının Dostane Çözümüne İlişkin Temel Metinler, Legal Yayınları, İstanbul 2013.

ZENGİNKUZUCU, Dikran, M., Uluslararası Ticaret ve Yatırım Uyuşmazlıklarının Dostane Çözüm-Kurumlar-Kurallar Süreçler, Legal Yayınları, İstanbul 2013.

Yararlanılan İnternet Siteleri

(<http://www.wipo.int/about-wipo/en/index.html> (Erişim tarihi: 08/04/2016))

(<http://www.wipo.int/academy/en/> (Erişim tarihi: 16/04/2016))

<http://www.kslaw.com/library/pdf/bishop9.pdf> (Erişim tarihi: 20/11/2016)

http://www.mfa.gov.tr/fikri-mulkiyet-haklarinin-uluslararasi-duzeyde-korunmasi-dunya-fikri-mulkiyet-orgutu-_wipo_.tr.mfa, (Erişim tarihi: 12/04/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/expedited-rules/compared.html> (Erişim tarihi: 13/05/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/fees/index.html> (Erişim tarihi: 15/12/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/what-is-exp-arb.html> (Erişim tarihi: 15/12/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html> (Erişim tarihi: 05/05/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html> (Erişim tarihi: 05/05/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/center/caseload.html> (Erişim tarihi: 05/05/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/domains/> (Erişim tarihi: 18/05/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/domains/panel/panelists.html> (Erişim tarihi: 16/06/2016)

<http://www.wipo.int/amc/en/domains/supplemental/eudrp/newrules.html> (Erişim tarihi: 18/05/2016)

EK-1. Tahkim usûlü ile hızlandırılmış tahkim usûlü arasındaki farklar⁴⁴⁸

Yargılama Safhası	Tahkim Usûlü	Hızlandırılmış Tahkim
Tahkim talebi	Tahkim talebine dava dilekçesinde yer verilebilir.	Tahkim talebine dava dilekçesinde yer verilmesi zorunludur.
Tahkim talebine cevap	Tahkim talebinin tebliğ edildiği tarihten itibaren 30 günlük süre içinde sunulur.	Tahkim talebinin tebliğ edildiği tarihten itibaren 20 günlük süre içinde tahkim talebine cevap verilir.
Hakem kurulu	Tek hakem görev yapar.	Tek veya üç hakem görev yapar.
Dava dilekçesi	Hakem heyetinin teşekkülünü takip eden 30 gün içinde sunulur.	Tahkim talebi ile birlikte verilir.
Karşı talebi içeren cevap dilekçesi	Hangisi sonra ise ona göre, hakem heyetinin teşekkülü veya dava dilekçesinin bildirilmesini takip eden 30 gün içinde sunulur.	Tahkim talebine cevap dilekçesi ile birlikte verilir.
Varsa karşı talebe cevap dilekçesi	Cevap dilekçesinin tebliğ edildiği tarihten itibaren 30 gün içinde sunulur.	Cevap dilekçesinin tebliğ edildiği tarihten itibaren 20 gün içinde sunulur.
Duruşmalar	Tarih, saat ve yer Hakem Heyetince tespit edilir.	Tahkim talebine cevabın tebliğ edildiği tarihten itibaren 30 gün içinde.
Yargılamanın sona ermesi	Hangisi sonra ise ona göre, hakem heyetinin teşekkülünden veya dava dilekçesinden itibaren 9 ay içinde sunulur.	Hangisi sonra ise ona göre, hakem heyetinin teşekkülünden veya dava dilekçesinden itibaren 3 ay içinde sunulur.
Hüküm	Yargılamanın sona ermesinden itibaren 3 ay içinde hüküm verilir.	Yargılamanın sona ermesinden itibaren 1 ay içinde hüküm verilir.
Masraflar	Taraflar ve Hakem Heyeti ile müzakere edilerek Merkezce tespit edilir.	Uyuşmazlığın konusu 10 milyon dolara kadar ise sabittir.

⁴⁴⁸ <http://www.wipo.int/amc/en/arbitration/expedited-rules/compared.html>
13/05/2016).

ÖZGEÇMİŞ**Kişisel Bilgiler**

Soyadı, adı : BIYIKLI Mehmet
Uyruğu : TC
Doğum tarihi ve yeri : 08/11/1980
Medeni hali : Bekar
Telefon : 0542 455 24 66
e-posta : biyikli@gmail.com

Eğitim Derecesi**Okul/Program****Mezuniyet yılı**

Yüksek lisans	Gazi Üniv. Sosyal Bilimler Enst.	Devam Ediyor
Lisans	Ankara Üniv. Hukuk Fak.	2002
Lise	Kayseri Fevzi Çakmak Lisesi	1998

İş Deneyimi, yıl**Çalıştığı Yer****Görev**

2008- devam ediyor	BTK	Bilişim Uzmanı
2005-2008	Kültür ve Turizm Bakanlığı	Kül ve Tur Uzm Y

Yabancı Dili

İngilizce

Hobiler

Kitap okuma, serbest yürüyüş

GAZİLİ OLMAK AYRICALIKTIR..

